

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

**EETTINEN TOIMINTAKYKY JA
SOTILAAN IDENTITEETTI KRIISINHALLINNASSA**

Pro gradu -tutkielma

Yliluutnantti

Mats Nybo

Sotatieteiden maisterikurssi 5

Merisotalinja

Huhtikuu 2016

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi SM 5	Linja Merisotalinja
Tekijä Yliluutnantti Mats Nybo	
Tutkielman nimi EETTINEN TOIMINTAKYKY JA SOTILAAN IDENTITEETTI KRIISINHALLINNASSA	
Oppiaine, johon työ liittyy Sotilaspedagogiikka	Säilytyspaikka Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto
Huhtikuu 2016	Tekstisivuja 61 Liitesivuja 9
TIIVISTELMÄ <p>Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää kriisinhallintatehtävissä palvelevien suomalaisten rauhanturvaajien puheissa ilmenevää eettistä toimintakykyä ja sotilaan identiteettiä. Tutkimuksessa eettistä toimintakykyä lähestyttiin toimintakyvyn ja osaamisen, tehtävän ja olosuhteiden sekä arvojen ja normien kautta. Sotilaan identiteettiä lähestyttiin yksilön, kriisinhallintapalveluksen sekä kodin ja kotimaan kautta.</p> <p>Tutkimus toteutettiin laadullisin menetelmin. Aineistona käytettiin haastatteluaineistoa, joka oli kerätty UNIFIL-operaatioissa Libanonissa 2014 marraskuussa. Haastateltavina olivat suomalaiset rauhanturvaajat, jotka osallistuivat Kriisinhallinta ja toimintakyky-hankkeeseen. Tutkimusmenetelmänä käytettiin teoriasidonnaista sisällönanalyysiä, jonka avulla etsittiin aineistosta eettistä toimintakykyä ja sotilaan identiteettiä ilmentäviä lauseita tai sanoja.</p> <p>Tutkimuksen tulosten perusteella rauhanturvaajat tarkastelevat useita eettiseen toimintakykyyn liittyviä teemoja. Rauhanturvaajat käsittelevät eettistä toimintakykyä perustellessaan omaa osallistumistaan kriisinhallintaoperaatioon. Eettinen toimintakyky ilmenee myös osin kokonaisvaltaisen toimintakyvyn näkökulmasta, kun rauhanturvaajat keskustelevat ”pärjäämisestään” operaatioissa. Sotilaan identiteettiä rauhanturvaajat ilmaisivat yksilöllisinä mielipiteinä kodista, kriisinhallinnasta tai omasta itsestään. Sotilaan identiteetti ja eettinen toimintakyky ilmenevät välillisesti rauhanturvaajien puheessa.</p> <p>Tämän tutkimuksen keskeisimmiksi johtopäätöksiksi voidaan kiteyttää, että eettinen toimintakyky on vahvasti sotilaan päätöksentekoon liittyvää toimintaa, ja se, että rauhanturvaajan identiteettityöhön sekä eettisten valintojen tiedostamiseen jo ennen operaatiota tulisi käyttää koulutusresursseja. Eettinen toimintakyky ilmenee identiteettiä suoremmin puheena ”pärjäämisestä” ja jaksamisesta. Sotilaan identiteetti ilmenee ehkä hieman yllättäen rauhanturvaajien puheessa vahvimmin kotia ja motivaatiota käsittelevissä keskusteluissa, eikä niinkään sotilastyön operatiivisissa pohdiskeluissa. Identiteettipohdinnat näkyvät kuitenkin myös puheena tyytymättömyydestä operaatioon, esimieheen tai organisaatioon. Eroavaisuuksia ammattisotilaiden ja reserviläisten välillä ei ollut eroteltavissa.</p>	
AVAINSANAT Toimintakyky, eettinen toimintakyky, sotilaan identiteetti, sisällönanalyysi	

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
2	TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA	4
2.1	Aikaisemmat tutkimukset ja lähteet	4
2.2	Sotilaan toimintakyvyn eri osa-alueet	6
2.3	Eettinen toimintakyky osana kriisinhallintaa	10
2.4	Toimintaympäristö ja arvot	13
2.4.1	Arvot ja moraali	14
2.4.2	Toimintaympäristö ja olosuhteet	16
2.4.3	Rauhanturvaaminen ja kriisinhallinta	17
2.5	Identiteetti	19
2.5.1	Sotilaan identiteetti ammatti-identiteettinä	20
2.5.2	Sotilaan identiteetti ja sotiluus osana kriisinhallintaa	22
3	TUTKIMUKSEN ONGELMA JA MENETELMÄLLISET RATKAISUT	24
3.1	Tausta ja rajaus	24
3.2	Tutkimuskysymykset	24
3.3	Tutkimuksen viitekehys	24
3.4	Tutkimuksen menetelmälliset ratkaisut	25
3.5	Esiymmärryksenä sotilaan identiteettiin ja etiikkaan	26
3.6	Aineisto ja sen analyysi	28
3.7	Tutkimuksen toteutus	32
4	RAUHANTURVAAJIEN PUHE	35
4.1	Eettistä toimintakykyä ilmaisevat tekijät	35
4.1.1	Tehtävä ja olosuhteet	35
4.1.2	Normit ja arvot	37
4.1.3	Henkinen jaksaminen ja osaaminen	38
4.2	Identiteettiä ilmaisevat tekijät	41
4.2.1	Koti ja kotimaa	41

4.2.2	Yksilö	42
4.2.3	Kriisinhallintapalvelus	44
5	TARKASTELU	48
5.1	Johtopäätöksiä tutkimuksen tuloksista	48
5.2	Luotettavuuden tarkastelua ja jatkotutkimukset	55
5.3	Lopuksi.....	61
LÄHTEET		62
LIITTEET		68

EETTINEN TOIMINTAKYKY JA SOTILAAN IDENTITEETTI KRIISINHALLINNASSA

1 JOHDANTO

”Kansalaisten arvomaailman muutos vaikuttaa yleisen asevelvollisuuden ja vapaaehtoisen maanpuolustustyön asemaan kilpailtaessa ihmisten vapaa-ajasta. Globalisaatio, informaatio-yhteiskunta, monikulttuurisuus ja kansainväliset työmarkkinamahdollisuudet muokkaavat kansalaisten maailmankuvaa ja heikentävät kansallisvaltion merkitystä ja arvostusta. Yhteiskunnan arvojen muutos yhteisöllisyydestä yksilön vapauden ja yksilöllisyyden arvostamiseen haastaa maanpuolustus-tahtoa. Yksilökeskeisyyden lisääntyminen vähentää yhteisöllisyyttä myös työelämässä.” (Puolustusvoimien henkilöstöstrategia 2015, 5.)

Tämän Pro gradu tutkielman tarkoituksena on selvittää, miten eettinen toimintakyky ja identiteetti ilmenevät kriisinhallintapalveluksessa, sekä mitkä ovat mahdollisia eettisen toimintakykyyn ja identiteettiin vaikuttavia tekijöitä kriisinhallintapalveluksessa.

Eettinen toimintakyky ja identiteetti ovat keskeisiä tekijöitä kriisinhallinnan ja rauhanturvaajan kannalta. Eettinen toimintakyky vaikuttaa päätöksentekoon ja päivittäiseen toimintaan kriisinhallinta-alueella (Mikkonen 2008, 23–24). Tämä tutkielma tuo yhden näkökulman vallitsevaan tilanteeseen ja pyrkii selvittämään haastatteluiden kautta eettisen toimintakyvyn ja identiteetin ilmentymistä ja vaikutuksia kriisinhallintatoiminnassa.

Sotilaan toimintakykyä ei ole tutkittu kokonaisuutena kriisinhallintatoimintaympäristön ja rauhanturvaajien näkökulmasta, rauhanturvaajan sotilasarvoon katsomatta. Sotilaan toimintakykymallia on tutkittu ammattisotilaiden sekä erikseen toimintakyvyn eri osa-alueiden näkökulmasta. Kriisinhallinnan viitekehys luo hyvät mahdollisuudet tarkastella sotilaan toimintakykymallin eettistä osa-aluetta ja identiteettiä, koska toimintaympäristö mahdollistaa näiden ilme-

nemisen erilaisissa muodoissa verrattuna rauhanajan Suomen toimintaympäristöön. Muuttuvassa yhteiskunnassa eettinen toimintakyky ja identiteetti ovat kehittyneet keskeisiksi aihealueiksi myös Puolustusvoimien näkökulmasta, etenkin yksilökeskeisyyden lisääntyessä.

Toiskallion (2009) mukaan sotilaan toimintakyky on perimmiltään persoonallisuuden ja eettisyyden kehittymistä. Toiskallion mukaan toimintakyvyn keskeiseksi osa-alueeksi on muodostunut eettinen toimintakyky. (Toiskallio 2009, 48–50.) Se on vahvasti sidoksissa sotilaan päätöksentekoon kriisitilanteissa. Sotilaan tehtäväkentän laajentuessa kansallisesta puolustuksesta kriisinhallintaan ovat kriisitilanteiden päätöksenteot monimutkaistuneet (Jantunen & Kotilainen 2014, 91–92). Samalla, kun tehtävät ovat muuttuneet haastavimmiksi ja monimutkaisemmiksi, ovat vaatimukset yksittäisen sotilaan toimintakyvylle nousseet (Richardson, Verweij & Winslow 2004, 99). Monissa haastavissa kriisinhallintatilanteissa saattaa päätöksentekoon joutua rivimies tai partion johtaja, joka Suomen asevoimissa ja kriisinhallintajoukoissa usein tarkoittaa reserviläistä. Tämä päätöksentekijä saattaa olla niin sanottu strateginen korpraali (Krulak 1999), joka joutuu nopeassa tahdissa tekemään ratkaisevia päätöksiä hyvän ja pahan, tai oikean ja väärän välillä. Näillä päätöksillä saattaa olla suuria merkityksiä kansallisella tasolla, mutta myös kansainvälisellä tasolla. Jotta näistä erilaisista kriisitilanteiden päätöksenteoista ei aiheutuisi vahinkoa kriisinhallintajoukolle, tulisi päätöksen edustaa kriisinhallintajoukkoa ja kansalaisuutta. (Aalto 2010, 122; Mikkonen 2008, 23.)

Puolustusvoimien tulee seurata yhteiskunnassa tapahtuvia muutoksia ja ilmiöitä. 1950-luvulta aina kylmän sodan päättymiseen asti rauhanturvaoperaatiot olivat pääsääntöisesti konflikteja, joissa pyrittiin rauhanturvaamiseen. Kylmän sodan jälkeisenä aikana sotilaallisen kriisinhallinnan ilmapiiri ja tehtäväkenttä ovat laajentuneet rauhanturvaamisesta rauhaan pakottamiseen (Pyykönen 2008, 99–104). Nykyaikaisen kriisinhallinnan muutos valtiollisen toimijan ja ei-valtiollisen toimijan välisien konfliktien ennaltaehkäisyyn ja eskaloitumisen ehkäisemiseen ovat asettaneet kriisinhallintajoukoille uudenlaisia vaatimuksia verrattuna entisaikojen rauhanturvaajiin. Myös käsitykset rauhanturvaajan tehtäväkentästä ja toimintaympäristöistä asettavat haasteita ja vaatimuksia muuttuvassa yhteiskunnassa. Puolustusvoimat ei voi toimia muusta yhteiskunnasta irrallisena toimijana. Yhteiskunnan muutokset ja muutokset kansalaisten ajattelutavassa muokkaavat rajoja joissa Puolustusvoimat toimii. Puolustusvoimien toimiessa osana suomalaista yhteiskuntaa, toimii se samalla myös osana suomalaista koulutusjärjestelmää. Koulutusjärjestelmä vaikuttaa yksilöiden identiteetin rakentumiseen, ja siihen miten yksilö näkee oikean ja väärän ja merkityksellisen toiminnan. (Mälkki 2013, 68–69; Yrjänäinen 2013, 118–119.)

Puolustusvoimien antama varusmieskoulutus antaa perusteet kriisinhallintatehtäviin. Haasteena onkin, miten koulutus vastaa kriisinhallintapalveluksessa toimivien rauhanturvaajien eettisen toimintakyvyn tarpeita. Kriisinhallintakoulutus (varusmiespalvelus ja rotaatiokoulutus) on keskeisessä asemassa yksilön toimintakyvyn kannalta. Kriisinhallintapalveluksessa rauhanturvaaja kohtaa uuden kulttuurin ja erilaisen toimintaympäristön, kuin mihin on tottunut. Sen takia menetelmät ja koulutus, joiden kautta rauhanturvaaja totutetaan vallitsevaan toimintaan, leimaavat rauhanturvaajan toimintaa kriisialueella.

Kuten Mäkinen kirjoittaa artikkelissa Sotilaspedagogiikka tieteen ja käytännön kentässä teoksessa ”Sotilaspedagogiikka: sotiluuden ja toimintakyvyn teoria ja käytäntöä (2009)” sotilas ei sotilaspedagogiikan näkemyksen mukaan elä ja työskentele käydäkseen sotaa, vaan sotilaan ensisijainen tehtävä on turvata ja rakentaa rauhaa, sekä taata ihmiselle turvallinen tulevaisuus. Mäkisen mukaan sotilas ei ole pelkästään sodankäyntiä varten, vaan on ensisijaisesti turvallisuusalan asiantuntija. Sotilaan tulee kyetä osallistumaan puolustukselliseen ja eettis-moraalisesti oikeutettuun toimintaan niin Puolustusvoimien ja yhteiskunnan yhteistoiminnan kannalta kuin kansainvälisen kriisinhallinnan kannalta (Mäkinen 2009b, 98).

Tämä Pro -gradu opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkielma, joka pyrkii teoriasidonnaisen sisälönanalyysin keinoin vastaamaan seuraavaan tutkimuskysymykseen: Mitkä ovat yksilön eettisen toimintakyvyn ja sotilaan identiteetin keskeiset teemat kriisinhallintapalveluksessa toimivan suomalaisen rauhanturvaajien puheessa? Tarkastelussa on erityisesti se, miten eettinen toimintakyky ja identiteetti ilmenevät haastateltujen puheiden kautta. Kriisinhallintapalveluksen tarkastelu on perusteltua sen erilaisuuden ja verrattain haastavan ympäristön takia. Ympäristö, menetelmät ja tehtävät poikkeavat monilta osin aikaisemmista kokemuksista ja asettavat rauhanturvaajat haastaviin tilanteisiin juuri eettisestä näkökulmasta.

2 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA

2.1 Aikaisemmat tutkimukset ja lähteet

Olen käyttänyt tutkielmassani käytettävien käsitteiden määrittelyssä pääsääntöisesti julkisia suomenkielisiä teoksia. Toimintakykykäsitteen määrittämisessä olen käyttänyt perusteoksina Toiskallion ”Toimintakyky sotilaspedagogiikassa (1998)” sekä Toiskallion ja Mäkisen ”Sotilaspedagogiikka: Sotiluuden ja toimintakyvyn teoria ja käytäntö (2009)”. Valtaosa sotilaan toimintakyvyn teoksissa on sotilasyhteisön ja sotilaspedagogiikan tieteenalan tuottamissa ja valtaosa on Jarmo Toiskallion toimittamaa kirjallisuutta. Lisäksi Riku Mikkosen diplomityö (Sotilaan eettinen toimintakyky ja päätöksenteko Teoreettinen mallinnus ja empiirinen tutkimus kriisinhallintaympäristössä 2008) toimii eräänlaisena perusteoksena johtuen aiheen läheisestä liittymäpinnasta omaan tutkielmaani. Toiskallio on toimittanut myös etiikkaan ja identiteettiin liittyviä teoksia, muun muassa *Identity, Ethics, and Soldiership* 2004 joka käsittelee tämän tutkimuksen kannalta keskeisiä aihealueita (Toiskallio 2004.)

Sotilaspedagogiikan tieteenalan tutkimuksissa identiteettiä on lähestytty kasvatustieteellisestä näkökulmasta. Sotilaskasvatuksen ja identiteetin muodostumisen lähdeaineistoksi nouseekin J. Mäkisen toimittama teos ”Asevelvollisuuden tulevaisuus (2013)”, joka käsittelee sotilaaksi kasvamista ja kehittymistä yhteiskunnallisesta näkökulmasta (Mäkinen 2013). Sotilaan identiteettiä on Värin ja Ropon toimesta käsitelty kasvatustieteellisestä näkökulmasta Toiskallion juhla-kirjassa (2010) (Värri & Ropo 2010). Lisäksi Anttilan (2012) ja Kankaan (1999) tutkimukset käsittelevät identiteettiä kriisinhallinnan näkökulmasta (Anttila 2012; Kangas 1999). Psykologisen katsontakannan identiteettiin antavat tutkimukset ja kirjallisuus painottuvat siviilikirjallisuuden puolelle. Ammatti-identiteetin näkökulmasta pyrin käyttämään suomalaista kirjallisuutta, jolloin Eteläpellon teokset edustaa tutkimukseni kannalta keskeistä kirjallisuutta (Eteläpelto 2007). Identiteettitutkimuksen kannalta keskeisiä teoreettisia teoksia ovat Eriksonin identiteettiä käsittelevät teokset sekä niistä johdetut identiteettimallit, joiden voidaan tulkita toimivan psykologian ja sosiologian yhdistävänä siltana (Erikson 1962; 1968; 1980).

Arvoja ja etiikkaa on käsitelty suomalaisessa kirjallisuudessa kohtalaisesti. Lähteenä tämän aihealueen osalta olen osin käyttänyt Timo Airaksisen Ammattien ja ansaitsemisen etiikka (1991). Airaksisen teoksessa Matti Häyry käsittelee sotilaan/ upseerin etiikkaa artikkelissaan Nuorukaiselle kuolla kuuluu, vai kuuluuko? Sotilasammattien etiikan ulkoisia ja sisäisiä rajave-toja (Häyry 1991). Arvojen ja etiikan tarkastelussa olen käyttänyt Aallon kirjallisuutta. Artikkeleissa hän käsittelee etiikan opetusta ja sotilasetiikkaa sekä reserviläisen että ammattisotilaan toimintaa kriisinhallinnassa. (Aalto 2010; 2011; 2013; 2014.) Ammattieettistä näkökulmaa Juu-järvi, Myyry ja Pessa (2007) ovat käsitelleet teoksessa ”Eettinen herkkyyden ammatillisessa toi-minnassa”, jossa käsitellään ammatillista arvoperustaa sekä profession koodistoa ja työeettisiä periaatteita. Juujärven ym. teoksessa käsitellään arvoja ammatillisesta näkökulmasta. (Juujärvi, Myyry & Pessa 2007.)

Sotilaan eettistä toimintakykyä on tutkittu maanpuolustuskorkeakoulun diplomitoissa ja väitös-kirjoissa vain vähän. Etiikkaa ja eettistä toimintakykyä käsittelevät tutkimukset ovat pääsään-töisesti käsitelleet upseeria tai kadettia koulutusympäristössä tai sodanaikaisen toimintaan liit-tyen. Anttila (2012) väitöskirja keskittyy kriisinhallinnan tutkimiseen, erityisesti siihen, miten uudet kriisit vaikuttavat kriisinhallintaan, ja mitkä vaikutukset uudenajan kriiseillä on henki-löstön identiteettiin ja koulutukseen. Anttilan tutkimus käsittelee myös yhteistoimintaa ja henkilöstön sekä organisaation oppimista kriisinhallinnassa. (Anttila 2012.) Helminen tutkii Maan-puolustuskorkeakoulun esikunta- ja johtamisharjoituksessa sotilasjohtajien päätöksentekoa ja siihen liittyvää toimintakyvyn eettistä osa-aluetta. Tutkimuksessa Helminen käsittelee eettisen toimintakyvyn viemistä käytännön tasolle ja vaikutuksia päätöksentekoon. (Helminen 2002.)

Mikkonen (2008) käsittelee diplomityössään eettistä toimintakykyä ja päätöksentekoa suoma-laisessa kriisinhallintaympäristössä. Mikkosen tutkimus perustuu sotilaan toimintakykymalliin ja toimintakykymallin mukaiseen käsitykseen sotilaan eettisestä toimintakyvystä. Mikkonen pyrkii tutkimuksessaan vastaamaan laadullisen tutkimuksen menetelmin tutkimuskysymyksiin:

1. Mitä sotilaan eettinen toimintakyky on?
2. Miten yksilön eettistä toimintakykyä voidaan tukea?

Tutkimuksessa Mikkosen kohteena ovat ammattisotilaat, jotka olivat palvelleet kriisinhallinta-tehtävissä vähintään kerran. Mikkonen käsitteli tutkimuksessaan eettistä toimintakykyä ja vertaili eri maiden eettisen kasvatuksen ja koulutuksen malleja. Mikkonen käsittelee tutkimuksessaan eettistä toimintakykyä ja sen vaikutusta päätöksen tekoon. Mikkonen mallintaa Delfoi-menetelmän avulla eettiseen toimintakykyyn vaikuttavia tekijöitä. Nämä eri vaikuttavat tekijät hän selventää osatekijöinä, joihin eettinen toimintakyky voidaan jakaa. Näiden eri osatekijöiden kokonaisuus muodostaa Mikkosen työssä mallin, jossa yksilö ja yksilön ominaisuudet ovat keskiössä. Havaitseminen, tilanteenarviointi, päätöksenteko, toimeenpano ja vastuunkantaminen ovat eettiseen päätöksentekoprosessin vaiheita. Nämä prosessin vaiheet luovat yksilön eettisen toimintakyvyn päätöksentekoa. Päätöksenteon ollessa osana eettistä toimintakykyä Mikkonen tutkimuksessaan liittyy prosessiin tekijöitä, jotka vaikuttavat eettiseen toimintakykyyn kriisinhallinnassa. Nämä tekijät ovat tehtävä ja olosuhteet, oma toimintakyky ja osaaminen sekä ohjaavat normit ja arvot. Tämä Mikkosen eettisen toimintakyvyn päätöksentekomalli on vahvasti kytköksissä eettisen toimintakyvyn tekijöihin. Tutkielmani näkökulmasta Mikkosen malli on erittäin merkitsevä. (Mikkonen 2008.)

Tuominen tarkastelee tutkielmassa kadettien eettisen toimintakyvyn yksilötekijöiden ja identiteettitekijöiden välisiä suhteita. Tutkielmassa Tuominen tarkastelee eri kadettikurssien välisiä eroja eettisessä toimintakyvyssä ja identiteetissä. Tuominen tarkastelee samoja sotilasympäristön identiteetin ja eettisen toimintakyvyn aihepiirejä, joita itsekin tarkastelen sotilaiden eri toimintaympäristössä. Tuomisen teoreettinen lähestyminen on osin samasta alkuteoriasta johdettu, hän käyttää tutkielmassaan identiteetin osalta Eriksonin teoriaa sekä eettisen toimintakyvyn käsitettä Toiskallion mukaan. (Tuominen 2009.)

2.2 Sotilaan toimintakyvyn eri osa-alueet

Sotilaan toimintakyky tarkoittaa yksilön kokonaisvaltaista fyysistä, psyykkistä, sosiaalista ja eettistä valmiutta toimia ja ajatella luovasti ja vastuullisesti erilaisissa vaihtelevissa tilanteissa. Sotilaan toimintakyky käsittää myös taistelijan kyvyn suoriutua haastavista tilanteista, joissa tulee pystyä tekemään eettisiä päätöksiä, kestää psyykkisesti raskaita tilanteita, huomioida sosiaaliset tekijät sekä olla fyysisesti vahva. Toimintakyvyn käsitteellä voidaan kuvata yksilön lisäksi myös sotilasjoukon kokonaisvalmiutta selviytyä kaikista sotilaan tehtäväkentän tehtävistä ja olosuhteista. Toimintakykyä kehittämällä saadaan laadukkaampia sotilaita rauhan- ja sodanajan tehtäviin. (Toiskallio 1998b, 162–167.)

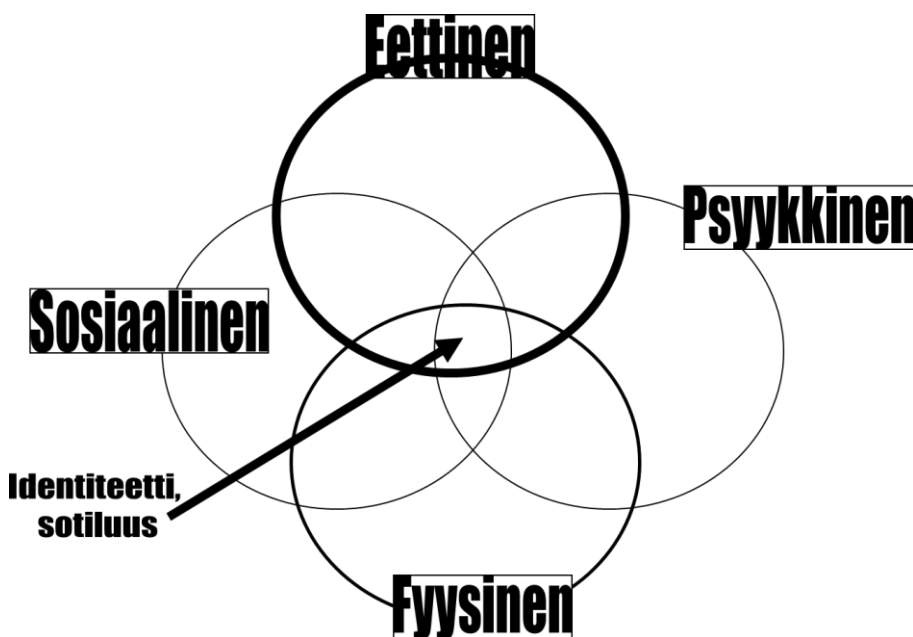
Toimintakykyyn ja sen teoriaan on ehkä kokonaisvaltaisemmin paneuduttu kuntoutuksessa, jossa sitä sovelletaan lääke- ja sosiaalitieteellisiin sekä psykologisiin teorioihin ihmisten toiminnasta. Näiden alojen näkökulma on toimintakyvyn palauttaminen, kun jokin tekijä on heikentänyt ihmisen kykyä tulla toimeen elämässä (Toiskallio 1998b, 162–167). Sotilaan toimintakyvyssä ei ole kuitenkaan kyse kuntoutuksesta tai lääketieteellisiä toimenpiteistä, vaan sotilaan taistelukykyä kuvaavasta tekijästä.

Vaikka toimintakyky on käsitteenä yksilötasolla, on toimintakykyä tutkittava yhteiskunnallisen ja kulttuurillisen ympäristön näkökulmasta. Yhteiskunnan arvojen ja fyysisten sekä psyykkisten tekijöiden vaikutus ovat olennaisia tekijöitä yksilön toimintakykyyn (Toiskallio 1998a, 9). Toimintakyvyn kehittämisen kannalta on demokraattinen yhteiskunta keskeisessä asemassa, ja sen jäsenet eivät ole sivusta seuraajia vaan aktiivisia osallistujia (Jensen & Schnack 1997, Toiskallion mukaan 1998b, 168). Toimintakyky tulisi toisin sanoen ymmärtää osana ympäristöä, jossa sotilas toimii osana vallitsevaa yhteiskunnallista tilannetta ja ympäristöä, ruumiillisena ja henkisenä kokonaisuutena (Toiskallio 1998b, 168).

Toimintakyky ei ole asia, johon voidaan sellaisenaan kouluttaa ennen sen tarvitsemista, vaan toimintakykyä on kehitettävä osana muuta koulutusta ja kasvatusta. Sotilaspedagogiikan tutkimuksen ydintehtäviin kuuluu oppimisen ja koulutusprosessien tarkastelu toimintakyvyn ja sen kehittymisen näkökulmasta. (Toiskallio 1998a, 9-10.)

Toiskallio määrittelee sotilaspedagogiikan olevan oppi koulutustaidosta, mutta toteaa ettei se kuitenkaan ole pelkästään oppi koulutustaidosta, vaan myös filosofista pohdintaa sotiluudesta, etiikasta ja toimintakyvystä (Toiskallio 2011, 41). Sotilaspedagogiikka on oppi päämäärien asettelusta, oppimisenohjauksesta ja koulutustoiminnan sekä osaamisen arvioinnista. Sotilaspedagogiikan omintakeiseksi erityisalueeksi Toiskallio täydentää sotilaan toimintakykymallin kehittämisen oppimisen avulla. Toimintakykymallin on tarkoitus toimia ajatuksia herättävänä välineenä, tutkimusta edistävänä, luoda tutkimukselle käsitteistöä, edistää eri teorioitten ja tutkimuksien integraatiota sekä avata ajatusmalli käytännöllisten ongelmien ratkaisemille. (Toiskallio 1998b, 161–162.) Sotilaskoulutus tähtää toimintakykyisten yksilöiden luomiseen yhteiskunnan turvajärjestelmien pettäessä. Sotilaspedagogisen tutkimuksen ydintehtäväksi muodostuu tarkastella oppimis- ja koulutusprosesseja, jotka tukevat sotilaan kykyä toimia haastavissakin tilanteissa (Toiskallio 1998b, 162; 2009, 50).

Toimintakyky-käsite on kuitenkin holistinen käsite, jolloin ihmistä on tarkasteltava kokonaisuutena. Identiteetti ja toimintakyky ovat keskeisesti yhteydessä toisiinsa kaikilla toimintakyvyn osa-alueilla (ks. kuvio 1). Eettinen toimintakyky on kuitenkin erityisen läheisesti yhteydessä sotilaan identiteetin kanssa (Toiskallio 2009, 49–50). Tämä tarkoittaa, ettei ihmisen toimintakykyä voi pilkkoa osiin ja tarkastella puhtaasti yhden osa-alueen näkökulmasta. Rauhalan (1995) esittämä holistinen ihmiskäsitys antaa Toiskallion (1998) mukaan pohjan toimintakyvyn holistiselle lähestymiselle (Toiskallio 1998b, 169). Rauhala esittää, että ihmisen kokonaisuutta voidaan ymmärtää kolmen olemassaolon perusmuodon avulla. Nämä muodot ovat Rauhalan mukaan kehollisuus, tajunnallisuus sekä situationaalisuus. Kehollisuudella Rauhala tarkoittaa elämää toteuttavia ja ylläpitäviä prosesseja, ja kehoa voidaan pitää ihmisen olemisen orgaanis-aineellisena puolena. Keholliseen alueeseen kuuluu kaikki mikä mielletään materiaaliseksi ja fyysiseksi. Tajunnallisuudella viitataan ihmisen sisäiseen kokemusmaailmaan, joka perimmäistään on se, miltä elämyksellisesti tuntuu. Toisin sanoen tajunta on ihmisen olemisen puoli, jossa ihminen suuntautuu tarkoituksiin ja merkityksiin. Situationaalisuus tarkoittaa sitä, minkä kanssa ihminen on yhteydessä, ja mihin ihmisellä on suhde. Tällä Rauhala tarkoittaa ihmisen kosketusta maailmaansa, ihmisen sijoittumista ympäröivään todellisuuteen. (Rauhala 2009, 334–335). Toiskallion (1998) mukaan Rauhalan (1995) esittämä holistinen ihmiskäsitys antaa perusteet sotilaan toimintakykymallin monitieteelliselle, holistiselle lähestymiselle (Toiskallio 1998b, 169).

Kuvio 1. Toimintakyvyn kokonaisuus ja identiteetti (Johtajankäsikirja 2012, 59.)

Toiskallio painottaa toimintakyvyn tutkimuksen vaativan monitieteellisyyttä ja monipuolista empiiristä tutkimusta toimintakyvyn erityispiirteistä maanpuolustuksessa, turvallisuuden ja kriisinhallintatyössä ja rauhaa edistävissä toiminnoissa. Viitekehys kattaa subjektiivisia elementtejä kuten tunteita, kokemuksia, uskomuksia ja arvostuksia. Lisäksi toimintakykyyn kuuluu luonnontieteellisiä naturalismin piirteitä, esimerkiksi se, että ihminen on ruumiillistuma, johon kuuluu psyykkistä ja sosiaalista olemassaoloa (Toiskallio 1998, 168-169; 2009, 65-68).

Toimintakyky Toiskallion mukaan ei ole automaattista tai sisäsyntyistä eikä pelkästään yksilöllisesti muodostuvaa. Toimintakyvyn keskeinen perusta on kasvatus, ja tässä on aina kyse sosiaalisen ja yksilöllisen suhteesta. (Toiskallio 2009, 49.)

Toimintakyvyn fyysinen osa-alue kuvastaa sotilaan fyysisiä ominaisuuksia. Tämä tarkoittaa kaikkia niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat fyysisesti sotilaan olemiseen. Fyysiseen toimintakykyyn kuuluu fyysisen suorituskäyvyn lisäksi kestävyys, voima, nopeus ja taidot. Sotilaan psyykinen toimintakyky voi olla lähes vastaava kuin fyysinen toimintakyky, mutta sotilaan psyyken osalta. Psyykkiseen toimintakykyyn vaikuttavia alueita ovat ajattelu ja kestäminen. Tällä tarkoitetaan minäkuvaa, muistia ja tunteita, sekä havaintojen tekoa ja informaation käsittelyä. Psyykkiseen toimintakykyyn kuuluu myös oleellisena osana paineen- ja stressinsietokyky, päätöksenteko sekä tahto. Sotilasympäristössä yksi keskeinen tekijä on yhteenkuuluvuus. Sosiaalinen toimintakyky on ryhmä-kiinteyden ja sosiaalisten suhteiden toimintakyvyn mittari. Sosiaaliseen toimintakykyyn kuuluu keskeisenä osana vuorovaikutus ja vuorovaikutustaidot. Sosiaalisen toimintakyvyn kannalta yhdessä eläminen, muiden huomioiminen, yhteistyö sekä yhteishenki ovat osa-alueen ilmenemismuotoja. (Johtajankäsikirja 2012, 58–59; Toiskallio 2009, 49.) On huomattava, että monissa tapauksissa toimintakyvyn tekijöiden välinen raja on ns. vetteen piirretty viiva, ja elementit ovat läheisessä vuorovaikutuksessa keskenään. Siksi käsitteen kokonaisymmärrys on tutkimuksen ja koulutuksen kannalta olennaista.

Sotilaan arvoja ja valintoja tutkitaan eettisen toimintakyvyn viitekehyksessä, jota tarkastellaan yksityiskohtaisemmin seuraavassa luvussa.

2.3 Eettinen toimintakyky osana kriisinhallintaa

”Kaikki taidot ja tutkimukset ja samoin kaikki toiminnot ja valinnat näyttävät tähtäävän jonkin hyvän saavuttamiseen. Siksi hyvän on sanottu olevan se, mitä kaikki tavoittelevat” (Aristoteles, Nikomakhoksen etiikka)

Eettinen toimintakyky on näkemys siitä, miten toimia ja käyttää tervettä järkeä vaativissakin tilanteissa. Etiikkaa on oppi oikeasta ja väärästä. Eettinen toimintakyky käsittää siis ihmisen arvot, oikeudentajun ja vastuuntunnon (Johtajankäsikirja 2012, 59). Eettiseen päätöksentekoon on monia eri malleja, yksittäinen sotilas voi saada niistä tukea ja apua ratkaisuihinsa. Kriisinhallinnassa on jokaisen rauhanturvaajan lopulta itse tehtävä päätös oman eettisen toimintakyvyn pohjalta. Päätöksien vaikutukset on huomioitava ja yksilön on kannettava vastuu niin niiden positiivisista kuin negatiivisistakin seurauksista.

Sotilaan identiteetti on vahvasti kytköksissä sotilaan eettiseen toimintakykyyn, joka näkyy käytännössä sotilaan päätöksien ja eettisen ajattelun tasapainona. Sotilaan eettinen toimintakyky muodostuu moraalitietoisuudesta, oikeudentajusta ja oikeudenmukaisuudesta, vastuuntunteesta ja vastuunottamisesta (Toiskallio 1998b, 178). Sotilaan eettinen toimintakyky on vahvasti sidoksissa toimintaan ja tehtävän toteutukseen, niin sanotusti erilaisiin valintoihin ja toimintavaihtoehtoihin, jotka saavat aikaan vaikutusta sotilaan toimitaympäristössä. Sotilaan eettisen päätöksenteon haasteeksi muodostuu, miten sotilaan tulee toimia tehtävässään oikein ja hyvin, erityisesti hyväksytyjen perusarvojen suunnassa. (Mikkonen 2008, 22; Toiskallio 2009, 48–51.)

Käytännössä eettinen toimintakyky on vahvasti näkyvissä päätöksenteossa. Päätökset, jotka vaikuttavat sotilasjoukon toimintaan tai päätöksentekijän toimintaan ovat erityisen vahvasti sidoksissa eettiseen toimintakykyyn käytännön tasolla. Eettisen päätöksenteon tilanteelle on hyvin tyypillistä se, ettei oikeaa ratkaisua voi tietää etukäteen eettisestä näkökulmasta. Eettiselle toimintakyvylle on myös luonteenomaista se, että päätökset, jotka ovat haasteellisia, eivät välttämättä miellytä kaikkia päätöksentekoon liittyviä henkilöitä. Sotilastoiminnan kannalta tilanteet ovat usein epäselviä ja tulevat yllättäen sekä vaativat nopeaa päätöksentekoa. Näissä tilanteissa ratkaisu saattaa vaikuttaa moneen ihmiseen, tai päätöksellä voi myös olla merkittävä vaikutus tilanteen kehittymiselle. (Mikkonen 2008, 23.) Kriisinhallinnassa rauhanturvaaja voi joutua tekemään merkittäviä päätöksiä oman toiminnan kannalta. Tämä painottuu erityisesti operaatioihin, joissa tilanne voi kärjistyä nopeasti niin, että sotilasorganisaatio ei ehdi reagoida

tilanteeseen, vaan yksittäinen rauhanturvaaja, niin sanottu strateginen korpraali joutuu tekemään haastavan päätöksen.

Käytännöllinen viisaus on Toiskallion (2009) mukaan osana eettistä päätöksentekoa, joka on oleellinen osa eettistä toimintakykyä. Toiskallion (2009) mukaan Aristoteles toteaa käytännöllisen viisauden olevan hyve, joka on kiinteästi osana yksilön luonnetta. Tämä hyve ei Aristoteleen mukaan ole synnynnäistä, vaan syntyy ja kehittyy ihmisen eläessä ja kasvaessa tietyssä yhteisössä ja sen tietyissä tehtävissä. Toiskallion (2009) mukaan käytännöllinen viisaus viittaa ajattelevaan hyveellisyyteen, mutta se viittaa myös kykyyn tehdä ratkaisuja ja päätöksiä vaihtelevissa tilanteissa, erityisesti tilanteiden erityispiirteet huomioon ottaen. Koska käytännöllistä viisautta ei voi opettaa, luo se sotilaskasvatukselle haasteita. Käytännöllinen viisaus on ihmisessä itsessään. Se ei kuitenkaan ole synnynnäinen ominaisuus, vaan ”käytännöllisen viisaan” ympäristön ja käytännöllisen viisaiden yksilöiden kasvattama ominaisuus. Sotilaan eettinen toimintakyky on vahvasti sidoksissa käytännöllisen viisauden kanssa, käytännöllinen viisaus on sotilaan eettisen toimintakyvyn osa-alue, joka vaikuttaa haastavien tilanteiden päätöksenteossa. Päätöksentekotilanteet eivät perustu pelkästään tietoon, vaan myös oleellisena osana käytännöllistä viisautta on kokemuksen, teorian ja käytännön pohdinnan tuoma varmuus toimia ja tehdä päätöksiä. Käytännöllinen viisaus ei ole opetettava taito, vaan yleisten periaatteiden ja yksittäisten ilmiöiden tuntemista sekä niiden sovittamista. (Toiskallio 2009, 60-65.)

Käytännöllinen viisaus on välttämätön ominaisuus entistä monimuotoisemmissa kriisinhallinnan toimintaympäristöissä, joissa tilanteet muuttuvat nopeasti. Tämä tekee rauhanturvaajan päätöksenteon haasteelliseksi, koska päätöksiä ei voida tehdä aina ennalta vaadittavalla tavalla. Keskeistä sotilaille on ymmärtää käytännöllisen viisauden merkitys nimenomaan yksilön ymmärryksenä ja hyveenä, joka suhteutetaan omaan vallitsevaan ympäristöön. Käytännöllinen viisaus tulisi nähdä yksilön ominaisuutena, joka voidaan oppia käytännön ja kokemuksellisen elämän kautta (Toiskallio 2009, 48–51).

Värri & Ropo toteavat teoksessa *Toimintakykyä kehittämässä* (2010), että Toiskallion mukaan käsitteessä ”käytännöllinen viisaus” (*fronesis*) on kyse siitä, ”*kuinka minä kokevana subjektina olen osallisena tilanteissa ja kuinka juuri minun tulisi toimia, jotta toimisin oikein ja hyvin. Käytännöllinen viisaus on erottamattomasti osa identiteettiämme ja luonnettamme*” (Toiskallio 2009, 64; Värri & Ropo 2010, 133mukaan). Toiskallion käyttämä käsite, *fronesis*, kuvaa hyvin toimintakyvyn ja identiteetin yhteen nivoutuneisuutta, koska kokeva subjekti on fyysinen ja psyykkinen toimija, joka on osana sosiaalista yhteisöä ja pohtii miten tulisi toimia eettisesti oikein (Värri & Ropo 2010, 133).

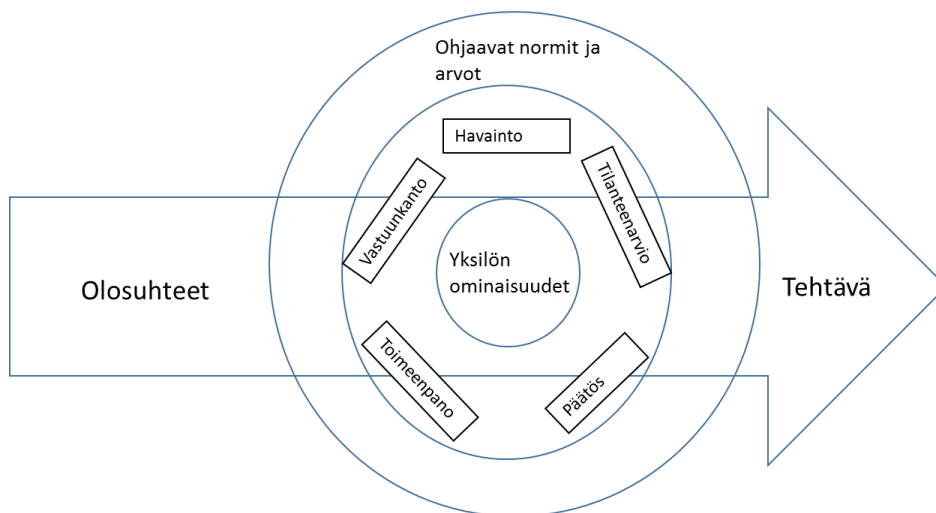
Mikkonen on luonut eettisen toimintakyvyn mallin, jossa hän käsittelee eettiseen toimintakykyyn liittyviä osatekijöitä. Tutkimuksessa hän käsittelee eettisen toimintakyvyn vaikutusta päätöksentekoon kriisinhallintaoperaatiossa. Tutkimuksen perusteella Mikkonen on luonut mallin sotilaan eettiseen toimintakykyyn ja siihen vaikuttaviin tekijöihin. Mikkosen malli mukailee Boydin OODA-loop-mallia (Mikkonen 2008) ja omaa samankaltaisuuksia, joistakin eri asevoimien päätöksentekoprosesseista. Malli ei kuitenkaan ole suoraan yhtenäinen muiden päätöksentekomallien kanssa. (Mikkonen 2008, 95.)

Mikkosen malli käsittelee sotilaan eettistä toimintakykyä ja sitä, miten se ilmenee prosessina. Tämä prosessi koostuu havaitsemisesta, tilanteenarviosta, päätöksenteosta ja vastuun kantamisesta. Mikkosen mukaan nämä päätöksen osatekijät toteutuvat pääsääntöisesti luetellussa aikajärjestyksessä ja ovat kiinteässä syy-seuraus suhteessa toisiinsa. Koska todellisuudessa eettisen toimintakyvyn päätöksenteko on jatkuvaa toimintaa, jossa ei ole selkeää alkua tai loppua, on Mikkosen päätöksentekomalli nähtävä kehänä. (Mikkonen 2008, 95.) Koska eettinen päätöksenteko ei ole irrallista toimintaa, vaan osa isompaa kehystä, ei Mikkosen malli käsittele pelkästään päätöksentekoprosessia. Mikkonen toteaa eettisen päätöksen rakentuvan aikaisempien päätöksien pohjalle, ja päätöksien olevan osana eettisen toimintakyvyn kehittymiselle. Kehittyminen voi tapahtua niin yksilötasolla kuin myös organisaatiotasolla. Mikkosen mallin mukaan päätöksentekoprosessi ei siis yksinään ole vaikuttavassa asemassa sotilaan eettisen toimintakyvyn osalta. Eettisen toimintakyvyn osa-alueiksi todetaan myös tehtävä ja olosuhteet, oma koettu toimintakyky ja osaaminen sekä ohjaavat normit ja arvot. Mikkonen toteaa näiden tekijöiden painoarvon olevan riippuvainen tilanteesta ja yksilön näkemyksistä. (Mikkonen 2008, 97.)

”Tehtävä ja olosuhteet”-osio koostuvat tekijöistä, joita ovat esimerkiksi ulkoiset olosuhteet, oma joukko ja sen resurssit, lisäksi siihen kuuluu käynnissä oleva tehtävä ja motivaatio täyttää tehtävä (Mikkonen, 2008, 97-98). Tässä suhteessa on Mikkosen mallin mukaan tarkasteltava kriisinhallinnassa toimivien omat resurssit, kuten jaetun materiaalin soveltuvuus kyseiseen operaatioon. Tehtävän osalta Mikkosen malli on osin tarkoitettu tarkastelemaan eettistä päätöksentekoa eikä suoranaisesti tehtävää koko operaation tai rotaation osalta, vaikka olevan tehtävän tarkastelu on keskiössä hänen tutkimuksen osalta.

”Oma toimintakyky ja osaaminen” (henkinen jaksaminen ja osaaminen) ovat yksilön toimintakyvyn, kokemusten, osaamisen sekä ammattitaidon tekijöitä. Tähän Mikkosen luomaan yläkategoriaan kuuluvat yksilön arvot ja luonteenpiirteet. (Mikkonen 2008, 98.) Osaamisella Mikkonen tarkoittaa yksilön aikaisempia kokemuksia ammattitaidon näkökulmasta. Luonteenpiirteiden vaikutus eettiseen päätöksentekoon on ilmeinen tarkasteltaessa ammattisotilasjohtajien eettisiä päätöksiä kriisinhallintatoimintaympäristössä.

”Ohjaavat normit ja arvot”- yläkategoria koostuu yleisistä eettisistä periaatteista, organisaation ja yhteisön arvo- ja normiperustasta sekä ammatillisista ohjeista ja määräyksistä. (Mikkonen, 2008, 98). Ohjaavien normien ja arvojen Mikkonen toteaa olevan ne yleiset arvot ja normit, joita organisaatio edustaa. Tämä on yksi Mikkosen tutkimuksen keskeisiä teemoja johtuen Puolustusvoimien eettisen ohjeistuksen puutteesta ja mahdollisesti sen vaikutuksista eettiseen toimintakykyyn ja päätöksen tekoon. (Mikkonen, 2008, 104–105.)

Kuvio 2. Sotilaan eettinen toimintakyky ja siihen vaikuttavat tekijät (Mikkonen 2008, 98).

2.4 Toimintaympäristö ja arvot

Tässä alaluvussa tarkennan lisää kriisinhallintaan osallistuvien eettiseen toimintakykyyn ja identiteettiin vaikuttavien tekijöiden ja arvojen käsitteitä. Pyrin selventämään kriisinhallintaan liittyviä arvoja ja näkemyksiä sekä selventämään mitkä olosuhteiden erityispiirteet vaikuttavat yksilöön. Arvot ja etiikka sekä modernin yhteiskunnan muutokset saattavat vaikuttaa yksilön näkemykseen oikean ja väärän sekä oikeutetun toiminnan välillä (HESTRA 2015, 5).

2.4.1 Arvot ja moraali

Arvot ja moraali ovat kytköksissä eettisen toimintakyvyn kanssa. Arvot voivat vaikuttaa sotilaan eettiseen päätöksentekoon ja eettiseen näkemykseen siitä, mikä on oikein tai miten olla hyvä sotilas. Yhteiskunnassa voi olla eri arvoja tai tietynlaisia arvoja edustavia organisaatioita, joiden arvoja tai eettisiä sääntöjä organisaatiossa toimivan yksilön tulisi seurata. Rauhanturvaajan kannalta on keskeistä ymmärtää missä eri toimintaympäristöissä yksilö toimii ja mitä arvoja hänen tulisi edustaa ja edustaako hän Suomen kansalaisena suomalaisen yhteiskunnan arvoja vai edustaako hän organisaationsa, Puolustusvoimien, arvoja. Juujärvi, Myyry ja Pesso (2007) toteavat, että yksilöllisten arvojen ja yhteisön arvojen ei tulisi olla ristiriidassa keskenään, jotta työhyvinvointi säilyisi. Toisaalta Juujärvi ym.(2007) toteavat arvoristiriitojen olevan mahdollisia työnteossa, mutta yksilön jatkuva toimiminen arvojensa vastaisesti murentaa tämän ammatti-identiteettiä. (Juujärvi, Myyry & Pesso 2007, 50,56.)

Aallon (2010) mukaan Van Baarda ja Verweij (2006) esittävät sotilas etiikalle viisi tasoa. Ensimmäisenä tasona ovat yksilön henkilökohtaiset arvot, toisena sotilaan ammattietiikka ja kolmantena erityisryhmien etiikka asevoimien sisällä. Neljäs taso on organisaation ja sen henkilöstön etiikka. Viidentenä tasona on yhteiskunnallinen etiikka, taso, joka määrittelee asevoimien toimintaympäristön, mandaatin ja operaatiot. Näiden eri tasojen ei Aallon mukaan tarvitse olla yhteismitallisia, vaan ne voivat olla limittäin ja täydentää toisiaan. (Aalto 2010, 120–121.) Tasot ovat hieman haastavia soveltaa reserviläisarmeijan toimintaan, mutta tarkasteltaessa Heinäsen (2008) arvo tutkimuksen tuloksia nousee esille yksilön ja kodin (yhteiskunnan) vaikuttavuus arvoihin ja päätöksentekoon (Heinäsen 2008, 27). Puolustusvoimien arvot ja etiikka ovat Van Baardan ja Verweijn määrittelemällä tasolla neljä. Puolustusvoimien arvot ja etiikka voidaan nähdä osin kirjoitettuna Puolustusvoimien henkilöstöstrategiassa (ks. Liite 1). Muiden tasojen eri eettiset normit ja arvot ovat vaikeammin löydettävissä, koska sotilaan ammattietiikka on jo ajatuksena haastava (Aalto 2014, 117). Lisäksi sotilaan ammatti-eettisiä arvoja ja normeja on haastava luoda tai määritellä kriisinhallintaoperaatiossa, johtuen sotilas henkilöiden laajasta taustasta. Rauhanturvaajat voivat edustaa eri siviiliammattiryhmiä mutta myös sotilasammattiryhmiä. Rauhanturvaajat edustavat myös eri sotilas taustoja, osa rauhanturvaajista on reserviläisiä ja osa ammattisotilaita. Tästä johtuen rauhanturvaajilla ei voi olla samaa ammattietiikkaa (Aalto 2011, 34–35). Tämä ammattietikan muodostuminen on osin problematisoitu asevelvollisten osalta Häyryn (1991) mukaan. Häyry toteaa asevelvollisten olevan ammattisotilaisiin verrattuna luomassa sellaista olotilaa johon heidän aiempaa ammattietikkaansa ei tarvita, pyrkien

näin estämään henkilökohtaista identiteettikriisiä kehittymästä. Täten on jopa ajateltu, että reserviläisten on turha joutua päättämään oman sotilasammattillisen kehittymisensä, jossain mielessä piilevän ”kansalaissotiluuden” vaikutuksesta sotatoimien etiikkaan. (Häyry 1991, 86.) Tämä ajattelu malli on osin vanhentunut johtuen kriisinhallinnan vaikutuksesta reserviläisiin. Reserviläinen voi toimia kriisinhallintatehtävissä siinä missä ammattisotilaskin toimii, ja joutua täysin ammattisotilaan ja sen seurauksia vastaaviin tilanteisiin operaatiossa.

Puolustusvoimien henkilöstöstrategian (HESTRA 2015) mukaan kansalaisten arvomaailman muutos vaikuttaa maanpuolustustyöhön. Moderniin yhteiskuntaan vaikuttavat tekijät kuten globalisaatio, informaatioyhteiskunta, monikulttuurisuus ja kansainväliset työmarkkina-mahdollisuudet muokkaavat kansalaisten ja tulevien sotilaiden maailmankuvaa ja vähentävät yhteiskunnallisuuden ja kansalaisvaltion merkitystä ja arvostusta. Yhteiskunnallisten arvojen laskiessa yksilönvapauden ja yksilöllisyyden arvostamisen lisääntyessä asettuvat maanpuolustuksen arvot koetukselle. (HESTRA 2015, 5-6, ks. Liite 1.)

Heinäsen (2008) mukaan ihmisen kannalta voidaan erottaa yhteiskunnan, organisaation, yhteisön sekä siihen kuuluvien yksilöiden arvot ja eettiset päämäärät. Yksilöä tarkastellessa on arvojen suhteen vaikea toimia ristiriidassa yhteisön arvojen kanssa. Heinäsen mukaan tämän vuoksi yksilö pyrkii toimimaan arvojensa mukaisessa yhteisössä. Tämän suhteen Heinäsen toteaa että, mitä paremmin yksilö ymmärtää alansa eettiset päämäärät, sitä paremmin hän voi niitä omassa toiminnassaan ottaa huomioon, eikä ensisiksikin tarvita yhtä paljon kirjallisia eettisiä ohjeita. Koska puolustusvoimat täyttää yhteiskunnan antamaa tehtävää, joka perustuu yksilöiden muodostamaan yhteisön turvallisuus tarpeeseen, voidaankin pohtia yhteiskunnan arvojen ja yksilön arvojen yhteen nivoutuneisuutta. (Heinäsen, 2008, 7.) Mäkinen (2013) pohtii yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden vaikutuksista yksilön arvojen ja prioriteettien määrittelyssä tarkastellessaan maanpuolustusta, ja kansallisia ja kansainvälisiä turvallisuustarpeita. (Mäkinen, 2013, 110).

Arvot kumpuavat usein etiikasta. Etiikka on varsin laaja käsite, jota voi ymmärtää monella eri tavalla. Etiikkaa on vaikeaa ymmärtää ilman aiheeseen tai termistöön perehtymistä (Airaksinen 1991, 13). Filosofiasa ajatellaan, että etiikka on pohjimmiltaan yritys perustella päätöksiä ja tekoja niin, että järjestelmällisesti päädytään parhaisiin mahdollisiin tuloksiin (Airaksinen 1991, 13). Jotta näin voitaisiin toimia, on tutkittava erilaisia valintoja ohjaavia erilaisia periaatteita ja niiden päämäärien joukkoa, joihin valinnat sitten tähtäävät. Usein luonnehditaan, että etiikka on ihmisen raja itsekkyyden ja ympäristöstä huolehtimisen ja välittämisen välillä. Tämä

saattaa olla varsin jyrkkä ja rajoittunut näkökulma etiikasta, mutta voi kuitenkin olla yksi tärkeimmistä etiikan päämääristä. (Airaksinen 1991, 13.)

2.4.2 Toimintaympäristö ja olosuhteet

Tämän tutkielman näkökulmasta voi toimintaympäristön nähdä kahdella tavalla. Ensimmäinen on yhteiskunnallinen näkökulma toimintaympäristöön, joka edustaa enemmän suomalaisen rauhan-ajan yhteiskunnan ja arvojen varaan rakentuvaa toimintaympäristöä. Tässä toimintaympäristössä on keskeistä sen vaikutus yksilön kehittymiseen osana puolustusvoimien organisaatiota ja yhteiskuntaa kansalaisena.

Erilaisen organisaatiokulttuurin voidaan nähdä erottavan sotilaat siviileistä erilaisella ajatusmaailmalla. Koska varusmiespalvelusiässä olevat nuoret aikuiset hakevat vielä omaa itseään, he ovat herkkiä sotilaskasvatuksen vaikutukselle. Kasvatuksen kautta voidaan luoda nuoriin aikuisiin luottamusta omiin kykyihin ja kasvattaa yhteisvastuuntunnetta. Upseerit toimivat kouluttajina varusmiehille, ja koulutuksen sekä kasvatuksen kautta antavat nuorille varusmiehille mallin aikuisuudesta. (Värri & Ropo 2010, 124.) Varusmiespalveluksen kasvatusta ei yksin vaikuta sotilaan toimintakykyyn ja sotilaan-identiteettiin, vaan henkilön yksilöllinen arvo-maailma ja identiteetti vaikuttavat myös suuresti siihen. Suomalainen yhteiskunta haluaa, että nuoret aikuiset suorittavat varusmiespalveluksen ja osallistuvat reservin kertausharjoituksiin (Mälkki 2013, 66).

Toinen keskeinen toimintaympäristö on kriisinhallintatoimintaympäristö tai olosuhteet, joissa kriisinhallintaoperaatio toteutetaan. Tässä toimintaympäristössä on olennaista sen välitön vaikutus yksilöön ja sen erityispiirteet verrattuna rauhan-ajan kotimaan toimintaympäristöön.

Kriisinhallintaoperaatioiden toimintaympäristöt voivat erota huomattavasti perinteisestä sotatilaoperaatiosta, jossa kahden valtiollisen toimijan välistä konfliktia ratkaistaan sotilaallisella voimankäytöllä. Tällainen valtioiden välinen sota edustaa kriisitilaa, johon varusmiehet koulutetaan toimimaan. Sotilaat koulutetaan rauhan aikana tunnistamaan vihollinen ja käyttämään kaikkia voimankäytön keinoja vihollista vastaan. Kriisinhallintaoperaatiot ovat puolestaan huomattavasti monimerkityksellisempiä toimintaympäristöltään. Kriisinhallintaoperaatiota ei voi luonnehtia puhtaaksi sotatilaksi tai rauhantilaksi, eikä kriisin osapuolia voi helposti luonnehtia vihollisiksi tai ystäviksi. (Isosomppi & Leskinen 2011, 11.)

2.4.3 Rauhanturvaaminen ja kriisinhallinta

Rauhanturvaamisen ja kriisinhallinnan vaikea erotettavuus saattaa aiheuttaa hämmennystä, ellei termejä ja niiden eroavaisuuksia eritellä. Arkikielessä rauhanturvaaminen ja kriisinhallinta saatavat olla synonyymejä, mutta käsitteinä ne ovat rinnakkaisia termejä, jotka edustavat sotilaan toimintaympäristön erilaisia kriisinvaiheita tai työtehtäviä. Yhtenäistä termeille on se, että ne edustavat tilannetta tai toimintaympäristöä, jossa sotilaallinen voima on edustettuna (Pyykönen 2008, 99–105).

Rauhanturvaaminen on käsite, jolla tarkoitetaan YK:n periaatteita ja sitoumuksia seuraavia rauhaa ylläpitäviä tai aikaansaavia toimenpiteitä. YK:n toiminnalle ominaista on kansainvälisen yhteisön yksimielisyys, konfliktin osapuolien suostumus, tarpeettoman voiman käytön välttäminen sekä puolueeton toiminta. Rauhanturvaoperaatioon voidaan ryhtyä YK:n peruskirjan kuudennen luvun mandaatilla sekä osapuolten suostumuksella. Lisäksi osapuolten välillä tulee olla aselepo tai tulitaukosopimus. (Rantapelkonen 2000, 41–46.) Perinteisesti rauhanturvatehtävät ovat olleet nimenomaan puolueettomia tehtäviä, joissa yleisiä tehtäviä sotilaille ovat olleet tarkkailu ja seurantaoperaatiot, tulitaukojen ja osapuolten valvonta tai osapuolten erottaminen ja väliin meno (UNDPKO/DFS 2012, 13–19).

Kenttäohjesääntö yleinen osa (2014) määrittelee kansainvälisen kriisinhallinnan tarkoittavan Suomen osallistumista Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston valtuuttamaan tai poikkeuksellisesti muuhun kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan, jonka tarkoitus on kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitäminen, palauttaminen, humanitäärisen avustustoiminnan tukemisen tai siviiliväestön suojaaminen (Kenttäohjesääntö Yleinen 2014, 50). Sotilaallinen kriisinhallinta on legitiimistä sotilaallisen voimankäyttöä. Kriisinhallinta on kehittynyt rauhanturvaamisesta kriisinhallintaan Kylmänsodan päättyttyä. Kriisinhallinta ei vaadi kummankin osapuolen hyväksyntään toiminnalleen, mutta vaatii kansainvälisen yhteisön hyväksynnän. (Pyykönen 2008, 99–105; ks Liite 2.)

Rauhanturvaaminen on kehittynyt rauhan pakottamisen kautta kriisinhallinnaksi. Pyykösen mukaan rauhanturvaamisen laajentuminen on aiheuttanut tehtävien monipuolistumista ja lisääntymistä (Pyykönen 2008, 107–121; ks liite 3). Logistisesti haastavat olosuhteet sekä monimuotoiset tehtävät ovat luoneet kriisinhallinnalle haastavan toimintaympäristön. Sotilaille tehtävien muutos rauhansopimuksien valvonnasta siviilien suojeluun ja humanitäärisen avustustoiminnan edellytyksien luomiseen ovat asettaneet erityisiä vaatimuksia kriisinhallintajoukoille. Kriisinhallintajoukoilta on yhä enenevässä määrin edellytetty riittäviä valmiuksia ja kykyjä osallistua kriisinhallintatehtäviin. Kriisinhallintaoperaation isäntämaa saattaa olla jopa vihamielinen kriisinhallintajoukkoja kohtaan tai isäntämaan tuki voi puuttua kokonaan. (Kriisinhallintastrategia 2009, 32.)

Kriisinhallinnalle ominaista on, että kriisinhallinta-alueella saattaa olla useita toimijoita, joilla on päällekkäisyyksiä tehtävien osalta. Nämä toimijat voivat olla osapuolia vastaan taistelevia joukkoja, humanitäärisen avun suojaavia joukkoja tai paikallisen turvallisuusorganisaation joukkoja tai sitä tukevia osia. Lisäksi kriisinhallinta alueella toimivat myös kriisin eri osapuolet sekä paikalliset joukot ja siviiliväestö. (Pyykönen 2008, 121.)

Kriisinhallinnassa monikansalliset toimijat saattavat aiheuttaa muuten suorituskyykyiseen joukkoon suorituskyyvyn laskua. Tämä lasku saattaa johtua kielimuurista, eri toimintamenetelmistä tai jostakin muusta eroavaisuudesta. Pääsääntöisesti suomalainen rauhanturvaaja on nähty suorituskyykyisenä omassa tehtävässä. Osin kuitenkin on havaittavissa suomalaisen päätöksenteon ja riskienoton rajoittuneisuus, joka näkyy rivimiehen turhautumisena. Rauhanturvaajien kokemusten mukaan kansalliset rajoitteet, jotka estävät toimimasta tietyssä tehtävässä turhauttavat eniten. (Lahdenperä & Harinen 2000, 59–61.) Haasteena onkin suomalaiselle kriisinhallintajoukolle löytää sopiva tehtävä niin, että joukko ei turhaudu ja että kansalliset rajoitteet eivät ylity.

Lahdenperä & Harinen (2000) totesivat, että kansainvälisen valmiusjoukkokoulutuksen saaneilla reserviläisillä oli ilmiselvästi hyvät mieskohtaiset valmiudet KFOR tyyppiseen kriisinhallintaoperaatioon jo 2000-luvun alkupuolella (Lahdenperä & Harinen 2000, 54).

Anttilan(2012) mukaan kriisinhallinta on osa rauhanturvaamista ja sillä pyritään väkivaltasuuksien lopettamiseen. Rauhanturvaamisessa on Anttilan (2012) mukaan kyse laaja-alaisemmasta toiminnasta, jossa pyrkimyksenä on rauhanrakentaminen ja yhteiskunnan turvaaminen sekä yhteiskuntajärjestyksen palauttaminen.(Anttila 2012, 51–55.) Anttila (2010) esittää artik-

kelissaan rauhanturvaajien tehtäväkentän kaksijakoisuuden, jossa osaltaan rauhanturvaajat joutuvat toimimaan perinteisessä sotilaan roolissa, jossa valmistaudutaan käyttämään väkivaltaa paikallisen väestön suojaamiseen, mutta samalla on myös kyettävä vuorovaikutukseen paikallisten ja siviilitoimijoiden kanssa. (Anttila, 2010, 195.)

2.5 Identiteetti

Tässä alaluvussa pyrin selventämään sotilaan identiteetin käsitettä. Sotilaan identiteetin muodostumista ja merkitystä sotilaan eettisen toimintakyvyn kannalta pyrin kartoittamaan kriisinhallinnan viitekehyksessä. Toimintakyvyn käsite liittyy vahvasti yksilöön kasvatuksen kautta, koska toimintakyky ei kuitenkaan ole yksilöllisesti muodostuvaa tai sisäsyntyistä. Kasvatuksessa on toimintakyvyn näkökulmasta aina kyse yksilön ja yhteisön suhteesta toisiinsa. Tämän suhteen vaikutuksesta syntyy Aallon(2011) mukaan yksilön identiteetti ja käsitys siitä kuka minä olen.(Aalto 2011, 37; Toiskallio 2009, 49–50.) Toimintakyvyn keskiössä on yksilön identiteetti (kuvio 1), tämän tarkastelun kannalta rauhanturvaajan identiteetti tai sotiluus.

Eriksonin teorian voidaan nähdä yhtenä vaikuttavimmista ihmiskäsityksien teorioista. Osin toki nähdään teorian vanhentuneen ja osin teoriaa on kehitetty ja mallinnettu uusiin suuntauksiin. Vaikka Eriksonin tutkimuksia on Mäkisen (painossa) mukaan käytetty varsin laajasti nykyaikaisessa identiteettitutkimuksessa erityisesti psykologian kentällä, on Eriksonin teoria jäänyt sotatieteissä vähäiselle huomiolle. (Mäkinen painossa; Dunderfelt 1992, 212.)

Eriksonin identiteetikäsityksen mukaan identiteetti on pohjimmiltaan subjektiivinen vastaus kysymykseen: ”Kuka minä olen?”. Eriksonin psykososiaalisen kehitysteorian mukaan ihminen kehittyy elämässä kolmella tasolla, joita ovat biologiset vaikutukset (sooma), ympäristön vaikutukset (eetos) ja ihmisen yksilöllisyys (psykye) (Erikson 1968, 73). Eriksonin teoria käsittelee identiteettiä osana kokonaisuutta, jossa se rakentuu kahdeksan vaiheisena prosessina läpi elämän (Erikson 1962, 256 ;1980, 129). Eri vaiheiden aikana Eriksonin mukaan kehitytään eri osa-alueilla ja muodostetaan identiteettiin vaikuttavia tekijöitä. Kehittyminen tulisi siis nähdä kokonaisuutena jokaisen vaiheen aikana. Vaiheet eivät suoranaisesti ala ja päätty, vaan ne ovat sidoksissa elämäntilanteeseen ja kehittymiseen. Vaiheet ovat myös osin päällekkäisiä vaiheita koska kokemus ja minä kuva ovat osana seuraavan vaiheen kehittymistä. Eriksonin mukaan identiteetti muodostuu kolmesta alueesta, jotka ovat sosiaalinen identiteetti, egoidentiteetti sekä yksilöllinen identiteetti. Eriksonin teorian mukaan identiteetti kehittyy nuoruusikävaiheen aikana. Toki identiteetti kehittyy kokoelämän aikana, mutta varsinaisesti se kehittyy juuri nuoruusiässä. Nuoruusiän aikana nuori etsii ja kokeilee erilaisia rooleja, ja pyrkii löytämään oman

paikkansa yhteiskunnassa. Nuoren etsintä päättyy siihen, että nuori tekee päätöksen oman elämänsä kannalta tärkeiden teemojen suhteen. Teemat, joiden voidaan nähdä vaikuttavan nuoren identiteetin muodostumiseen, ovat valinnat ihmissuhteiden, ammatin ja esimerkiksi politiikan suhteen. (Erikson 1962, 239-256; Juujärvi, Pesso & Salin 2009, 20)

Mäkisen(2015) mukaan identiteettiin kuuluu sosiaalinen identiteetti, egoidentiteetti, yksilön identiteetti ja ammatti-identiteetti. Mäkisen mallin mukaan Eriksonilta johdettu uuseriksso-nilainen identiteetin muodostamiseen liittyy vahvasti ammatti-identiteettiin sekä ulkoisiin tekijöihin. Nämä ulkoiset tekijät ovat osana yhteiskuntaa ja maailmanlaajuista viitekehystä. Mäkinen keskustelee artikkelissaan (2015) ulkoisten tekijöiden vaikutuksesta identiteetin muodostumiseen, eli siitä, miten kansalaissotiluus vaikuttaa sotilaiden näkemykseen olla osana yhteiskuntaa ja osallistua keskusteluun yhteiskunnan arvoista ja omasta asemastaan niihin. (Mäkinen 2015.)

Tämän tutkielman kannalta identiteetin muodostumista tarkastellaan juuri ammatti-identiteetin näkökulmasta, ottaen huomioon miten ulkoiset tekijät vaikuttavat siihen. Tämän valossa voidaan tarkastella sotilaan identiteettiä ja siihen vaikuttavina tekijöinä arvoja, yhteisöä, yhteiskuntaa sekä omaa kotia ja perhettä. Myös selkeänä osana identiteettiä ovat sotilasyhteisön muodostamat tekijät. Sosiaalisen identiteetin ja ammatti-identiteetin väliset erot voivat kriisinhallintatyössä hämärtyä. Osin tämä voi johtua sotilaallisen organisaation järjestelyistä ja osin yhteen kuuluvuuden tunteesta. Kriisinhallinnassa asuminen ja eläminen toteutetaan pääsääntöisesti yhteismajoituksessa. Tämä jokapäiväinen elämä muovaa yksilön näkemystä ja kokemusta sotilasyhteisössä. (Kangas 1999, 192–197.)

2.5.1 Sotilaan identiteetti ammatti-identiteettinä

Identiteetti tarkoittaa siis yksilön tai ryhmän käsitystä itsestään ja olemisestaan. Identiteetti on kuitenkin jokseenkin väljä käsite, eikä kaikilla välttämättä ole sama käsitys siitä, mitä identiteetti tarkoittaa tai mitä identiteetti merkitsee niille. Identiteetin perusoletus on yksilön minuuden yhteys ympäristöön. (Eteläpelto 2007, 90–94)

Sotilaan identiteetti voi olla jonkinlainen yksilön identiteetin ja ammatti-identiteetin välimuoto, kun tarkastellaan sekä ammattisotilaita että varusmiehiä. Tämä nouseekin esiin Aallon artikkelissa *Kuka omistaa etiikan?*(2014), jossa käsitellään sotilaan identiteettiä. Aalto toteaa että ammattisotilaalla ja alokkaalla ei välttämättä ole samanlainen identiteetti, mutta he kuitenkin jakavat samat kokemukset niin sanotun kansalaissotilaana olemisesta. Tämä onkin yksi kaikkia suomalaisia sotilaita yhdistävä tekijä. Kaikki ovat joskus olleet alokkaita ja tämä aika elämästä on jollain tavoin vaikuttanut yksilöön, nykyisestä roolista riippumatta. (Aalto 2014, 111.)

Ammatti-identiteetti on osa sotilaana olemisen kokonaisuutta, samoin kuin yksilön henkilökohmainen identiteetti ja sotilaan ammatti-identiteetti. Tarkastelussa voi pohtia, miten määritellä ammatti vai määritteleekö yksilö ammatissaan myös omaa minäkuvaansa eli identiteettiään ja miten se vaikuttaa ympäristöön. Olenko minä sotilas vai onko sotilaana oleminen vain minun ammattini, määritteleekö ammattini minua millään tasolla?

Sotilaan identiteetti on yksilön identiteettiä hieman kevyempi taso. Sotilaan identiteettiä voi pitää osittain synonyyminä sotilaalliselle ammatti-identiteetille, osin myös sotiluudelle. Sotiluuden ja sotilaana olemisen kytkeytyminen ammatti-identiteettiin voidaan nähdä rakentuvan yksilöllisyyden kautta yhteisöllisyyteen (Mäkinen 2009a, 78). Eteläpellon(2007) ammatti-identiteetti kuvaa laajasti ja monitasoisesti yksilön ja ammatin välistä suhdetta. Ammatti-identiteetissä kietoutuu yhteen ammatin yhteiskunnallinen, sosiaalinen ja kulttuurinen käytäntö, sekä yksilön luomat henkilökohtaiset merkitykset ammatin asemasta elämässä ja sen arvoista ja eettisistä sitoumuksista (Eteläpelto 2007, 90). Tässä suhteessa varusmiespalvelus on yhteiskunnallisesti merkittävä tekijä monen nuoren miehen ja naisen elämässä ja sosiaalisessa ympäristössä. Varusmiespalvelus voi olla todella merkittävä tekijä monen ammatillisen aseman näkökulmasta, sotilaana oleminen saattaa olla ensimmäinen työtä vastaava ja ensimmäinen yhteiskunnallisesti merkittävä tehtävä, jossa saa vaikuttaa. Kaikki nämä tekijät vaikuttavat identiteetin muodostumiseen jollain tasolla. Myös kriisinhallintapalveluksen vaikutus yksilön omaan kuvaan ammatillisesta minästä on vaikuttava. Suomalainen koulutusjärjestelmä, luo monelle suomalaiselle sotilaalle sen sivistyksen, jonka pohjalta varusmiespalveluksessa koulutetaan sotilaita. Koulusivistyksen ja varusmieskoulutuksen luomalla arvopohjalla tuotetaan kriisinhallintapalvelukseen osallistuville sama kokemuspohja (Aalto, 2011, 35). Puolustusvoimat luo vanhan koulutuksen tai koulujärjestelmän luomaan sivistys ja kokemuspohjaan oman kokemusmaailman varusmiespalveluksen aikana, jolloin kaikilla varusmiespalveluksen saaneilla reserviläisillä ja ammattisotilailla on osin sama tausta kriisinhallintapalvelukseen osallistuessa (Aalto, 2011, 35).

2.5.2 Sotilaan identiteetti ja sotiluus osana kriisinhallintaa

Sotilaana olemisen keskeinen problematiikka nousee esille tarkasteltaessa Mäkisen kansalais-sotilas mallia kriisinhallintatoimintaympäristön näkökulmasta. Miten olla sotilas tai rauhanturvaaja ja säilyttää identiteettinsä, vaikka voi joutua käyttämään vakivaltaa sellaisen organisaation edustamana, joka pyrkii ylläpitämään ihmisarvoa ja ihmisoikeuksia? (Aalto 2011, 37; 2013, 57; Anttila, 2010, 197.) Kriisinhallintatoimintaympäristössä eivät toimi pelkästään ammattisotilaat, vaan myös reserviläiset. Kriisinhallintaa voidaan tarkastella laajemmassa perspektiivissä identiteetin osalta. Sotilaan identiteetti kriisinhallinnassa voidaan nähdä sotiluutena, joka näkyy niin reserviläisessä kuin myös ammattisotilaassa. Kaikilla sotilaalliseen kriisinhallintaan osallistuvilla suomalaisilla henkilöillä on jollain tavalla sama kokemusmaailma ja saman arvopohja. Arvopohja ja kokemusmaailma koostuvat samoista kasvatuksellisista ja yhteiskunnallisista arvoista ja juuri tämä on kansalaissotilaana olemisen keskeinen tekijä. (Aalto 2011, 35–38; Anttila 2010, 197–198; Kangas 1999, 114, 120–121.)

Aalto (2013) toteaa artikkelissaan kokemusmaailman olevan pohja, jonka mukaan sotilas on määritelty yksilöksi, joka asemansa mukaisesti toimii taistelukentällä ja noudattaa saamiaan käskyjä ja määräyksiä järkähtämättömästi ja täsmällisesti. (Aalto 2013, 58; Mäkinen 2009a, 77.) Tässä mielessä Mäkisen kansalaissotiluuden mallissa on kuitenkin muistettava sotilaan olevan yksilö, joka on kehittynyt sosiaalisen ympäristön ja ammatillisen kehittymisen kautta sotilaaksi, ollen kuitenkin yhteisön jäsen ja Mäkisen tarkoittamassa kontekstissa Suomen kansalainen. Tässä myös on muistettava Toiskallion (2009) käsitys, jossa toimintakykyinen sotilas ei voi olla pelkkä kyborgi, joka toteuttaa annettuja käskyjä ajattelematta, vaan ajatteleva kehittyvä yksilö, joka ei toimi tyhjiössä. (Aalto 2013, 58; Mäkinen 2009a, 77; 2009b, 95; Toiskallio 2009, 51.)

Sotiluus ja sen muutokset ovat seurausta asevoimien, yhteiskuntien, kansojen ja viime kädessä koko maailman muutoksesta. (Aalto 2013, 58–59). Tarkasteltaessa sotiluutta on siis huomionarvoista miettiä, mistä suomalaisen rauhanturvaajan kokemusmaailma koostuu ja miten se on kehittynyt. Suomalaisten rauhanturvaajien koostuessa valtaosin reserviläisistä, on myös mietittävä ammatti-identiteetin ja sotilaan identiteetin muodostumista, ja niiden suhdetta toisiinsa. (Anttila 2010, 198.)

Koska suomalainen kriisinhallinta perustuu vapaaehtoisuuteen, on rauhanturvaajien keskuudessa sekä siviilitaustaisia että sotilastaustaisia henkilöitä. Kaikissa tapauksissa ei voi edes puhua reserviläisistä, koska kaikki kriisinhallintatehtäviin osallistuvat henkilöt, eivät ole suorittaneet varusmiespalvelusta. Siviilitaustaiset rauhanturvaajat tuovat kriisinhallintaan siviilikulttuurin näkemyksiä ja kokemuksia, ja toimivat näin linkkinä siviilimaailman ja sotilasmaailman (Puolustusvoimien) välillä. Kriisinhallintatehtävissä reserviläiset tarkastelevat toimintaympäristöään kummankin maailman ja kulttuurin näkökulmasta ja muodostavat oman käsityksen näiden kahden toimintaympäristön vaikutteista yksilön kokemusmaailmaan (Isosomppi & Leskinen 2011, 36–37).

Toisena kokonaisuutena, joka vaikuttaa yksilön identiteettiin ja sotilaana olemiseen, on kansallinen identiteetti. Tähän kansalliseen identiteettiin vaikuttavat kansakunnan historia, yhteiskunnallinen rakenne, maantiede ja lukuisat muut kansallisuuteen ja yhteisöllisyyteen liittyvät asiat. Suomalaiskansallinen kulttuuriperintö on vahvasti sidoksissa suomalaisiin sotilaisiin. Myös Puolustusvoimien organisaatiokulttuuri vaikuttaa sotilaiden identiteettiin, eli tässä tapauksessa rauhanturvaajien identiteettiin. (Aalto 2011, 38; Hokkanen 2011, 66–67; Mälkki 2013, 66.)

3 TUTKIMUKSEN ONGELMA JA MENETELMÄLLISET RATKAISUT

3.1 Tausta ja raja

Opinnäytetyöni keskittyy tarkastelemaan eettistä toimintakykyä sotilaan identiteetissä kriisinhallinta tehtävissä. Toimintakyvyn fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia osa-alueita rajataan osin pois tutkielmasta. Toimintakyvyn fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset osa-alueet eivät ole tämän tutkimuksen keskeisiä kohteita, sillä ne eivät pidä sisällään eettiseen toimintakyvyn ja sotilaan identiteetin erityispiirteitä, joita tässä tutkielmassa tarkastellaan. Tutkimukseni tarkoitus on selvittää sotilaan identiteetin ja eettisen toimintakyvyn ilmentymistä kansainvälisessä kriisinhallintaoperaatiossa. Tutkimus rajataan koskemaan kaikkia suomalaisia rauhanturvaajia, reserviläisiä ja ammattisotilaita sotilasarvoon katsomatta.

Tässä tutkielmassa ei keskitytä siihen, miten tehdä eettisiä päätöksiä tai mitkä ovat sotilaalle oikeita eettisiä valintoja. Tutkielmassa ei myöskään käsitellä sotilaan sodanajan toimintaa tai eettistä toimintakykyä sodan aikana.

3.2 Tutkimuskysymykset

Päätutkimuskysymys opinnäytetyössä on:

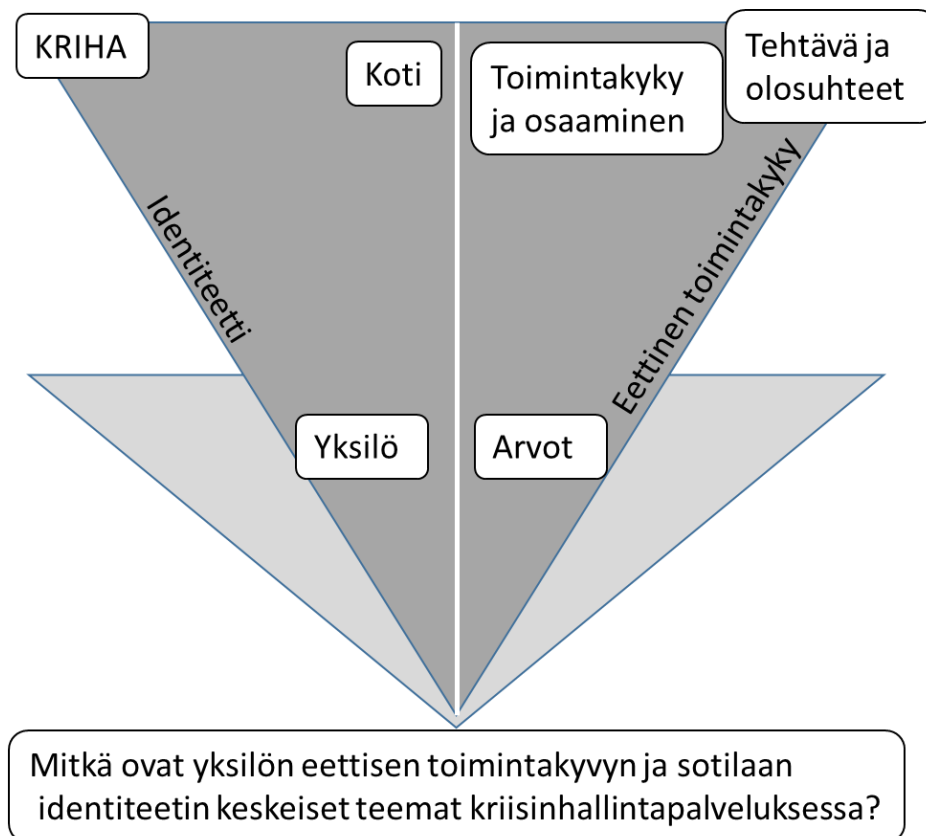
Mitkä ovat yksilön eettisen toimintakyvyn ja sotilaan identiteetin keskeiset teemat kriisinhallintapalveluksessa toimivan suomalaisen rauhanturvaajien puheessa?

Tutkimusta ohjaavia alakysymyksiä ovat:

1. Minkälaisia sotilaan eettisen toimintakyvyn tekijöitä ilmenee kansainvälisessä kriisinhallinta ympäristössä toimivan sotilaan diskurssissa?
2. Miten sotilaan identiteetti ilmenee rauhanturvaajien diskurssissa?

3.3 Tutkimuksen viitekehys

Tutkimuksen viitekehyskuvalla (Kuvio 3) pyrin tämän tutkielman kannalta keskeisten teemojen ja kokonaisuuksien tiivistämiseen helposti havainnollistettavaksi kokonaisuudeksi.

Kuvio 3. Tutkimuksen viitekehys

3.4 Tutkimuksen menetelmälliset ratkaisut

Tutkielmani on laadullinen, hermeneuttisella tutkimusotteella tehty tutkimus, jossa käytän aineiston analyysinä teoriasidonnaista sisällönanalyysiä. Hermeneuttinen tutkimusote tarkoittaa että pyrin tekemään tulkintoja ja yritän ymmärtää sotilaan identiteetin ja eettisen toimintakyvyn merkityksiä teoriasidonnaisesti. Hermeneuttisen tutkimuksen päämäärä on ymmärtää kohde syvällisemmin tulkinnan ja ymmärtämisen kautta (Varto 1992, 58).

Keskeinen käsite tutkielmassa on hermeneutiikka ja hermeneuttinen kehä. Hermeneutiikalla yleisesti tarkoitetaan tulkintojen tekemistä toisten elämismaailmasta. Keskeistä tulkintojen tekemisessä on, että tutkijan on asetettava itsensä tulkinnan ulkopuolelle. Toisin sanoen, tutkijan on luettava tutkittavaa tutkittavan näkökulmasta eikä tulkittava tutkittavaa omana elämismaailmana. Varton (1992) mukaan hermeneutiikassa on haasteita tulkinnassa johtuen siitä, että pyrimme ymmärtämään maailmaa, ihmisiä ja toimia sen mukaan, kuinka me itse olemme kokeneet tai ymmärtäneet tutkittavia asioita. Tämä lähestyminen tutkittavaan kohteeseen on tieteellisestä näkökulmasta kohtalokas kohteen ymmärtämisen kannalta. (Varto 1992, 58). Hermeneutiikan ajatus on, että sillä tarkoitetaan yleisesti ymmärtämisen ja tulkinnan teoriaa, jossa

yritetään etsiä tulkinalle mahdollisia sääntöjä, mutta jossa kuitenkin ei pyritä tai pystytä ilmiön täydelliseen selittämiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 34–35; Varto 1992, 58–59).

Hermeneutiikan kaksi avainkäsitettä ovat esiymmärrys ja hermeneuttinen kehä. Hermeneuttisen kehän metodia voi siis ymmärtää siten että, kokonaisuus tulee ymmärtää yksittäisestä ja yksittäinen kokonaisuutena. Ajattelutapa on kehämäinen, jossa ymmärtäminen kulkee kehämäisesti siten, että yksittäisten käsitteiden ymmärtämisen kautta ymmärtäminen syvenee kokonaisuuden ymmärtämiseksi. Tässä voi nähdä että ne osat jotka määräytyvät kokonaisuudesta, määräävät itse kokonaisuutta. Kehämäinen ajattelu, jossa aineisto ja tutkijan ymmärrys käy dialogia, laajentaa tutkijan ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä. Myös eri osien ja kokonaisuuden välinen dialogi on ymmärtämisen ja tulkitsemisen hermeneuttinen kehä. (Gadamer 2005, 29–39; Puusa & Juuti 2011, 42–43; Tuomi & Sarajärvi 2004, 34–36.)

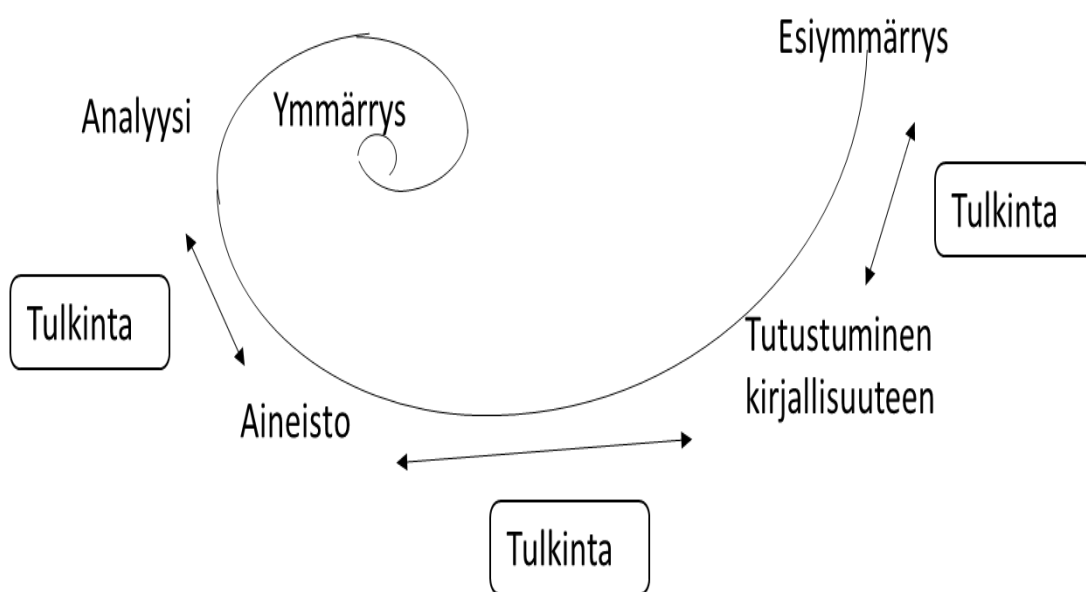
Hermeneuttisen kehä -ajattelun mukaan tulkinta lähtee liikkeelle valmistelevasta tulkinnasta, jossa tekstin autenttisuuden määrittäminen on keskeisessä asemassa. Tulkinta lähtee myös liikkeelle tutkielman tekijän esiymmärryksestä. Tutkielman tekijän tulee määrittää itselle tekstin pääsanoma, yleinen merkitys, joka tekstillä on. Valmistelevaa tulkintaa seuraa hermeneuttisessa kehäajattelussa tekstin immanentti tulkinta. Tulkinta etenee hermeneuttisen kehän mukaisesti osasta kokonaisuuteen, pelkistettyjen alaluokkien avulla. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 103–104.)

3.5 Esiymmärryksenä sotilaan identiteettiin ja etiikkaan

Gadamerin (2005) mukaan hermeneuttisen säännön mukaan tulee ymmärtää kokonaisuus yksittäisestä ja yksittäinen puolestaan kokonaisuudesta, josta tällöin muodostuu kehämäinen ajattelu malli. Ajatuksessa on syvin olemus siitä, miten yksittäiset yksityiskohdat sovitetaan kokonaisuudeksi samalla kokonaisuus huomioon ottaen. (Gadamer 2005, 29.) Tutkimusprosessin edistyessä tutkija korjaa omia ennakkokäsityksiään ja pyrkii tulkinnallaan lisäämään kokonaisuuden ymmärrettävyyttä. Koska tutkija muokkaa esiymmärrystään ja tulkinnan kautta pyrkii luomaan ymmärryksen aineistosta, tulkinta kokonaisuuden ymmärtämisestä ei tulisi olla ristiriidassa tutkittavan aineiston kanssa. Tässä mielessä tutkijan esiymmärrys nousee merkittäväksi. Ymmärtäminen rakentuu aikaisemmin ymmärretyn tiedon pohjalle. (Puusa & Juuti 2011, 43.)

Oleellinen osa hermeneuttisen kehäajattelun menetelmää on esiymmärrys. Esiymmärryksessä on kyse tutkijan omien kokemusten tai tietojen luomasta ymmärryksestä tutkittavasta aiheesta.

Tutkijalla on oltava ennakkokäsitys, esiymmärrys, jotta hän voisi olla osana hermeneuttista kehää. Tutkijan tulee siis muodostaa oma käsitys aiheesta ennen kun hän voi alkaa keskustelemaan aineiston ja teorian sekä ymmärryksen kanssa. (Gadamer 2005, 29–36; Tuomi & Sarajärvi 2004, 34–36.) Esiymmärryksen avulla on tärkeää tarkastella uutta tietoa vuorotellen, näkökulmia vaihtamalla vanhasta uuteen, koska tällä tavalla tutkittavaa kohdetta voidaan ymmärtää paremmin. Kun edetään spiraalinomaisesti ja peilataan aikaisempaa tietoa uuteen tietoon, saavutetaan syvällisempi ymmärrys. Kehäliikkeessä korostuu se, ettei palata alkupisteeseen, eikä ymmärrys ole suora jana, vaan syventyvä ymmärrys, joka saavutetaan kun uutta ymmärrystä ei enää synny. (Varto 1992, 69.)

Kuvio 4. Hermeneuttinen kehä

Esiymmärrykseni rauhanturvaajan eettisestä toimintakyvystä ja identiteetistä perustuu omiin kokemuksiin rauhanturvaajana olemisesta ja sotilaana toimimisesta rauhan-ajan Suomessa. Aikaisemmilla opinnoillani siviili- sekä sotilasoppilaitoksissa on ollut merkittävä vaikutus pedagogisia ja sotilaspedagogisia näkökulmia koskevan esiymmärrykseni muodostamiseen, erityisesti sotilaspedagogiikan tieteenalan tutkimisen ja kriisinhallinnan tarkastelun on aikaisemmilla opintojeni osalta erityinen vaikutus esiymmärryksen muodostamiselle. Sotilaspedagogisten opintojen kannalta erityisesti kandidaatin tutkielmalla on ollut erityinen merkitys esiymmärrykseeni tutkielman aiheen valinnassa ja tutkittavaa aineistoa lähestyttäessä.

Oma esiymmärrykseni kriisinhallinnasta perustuu henkilökohtaisiin kokemuksiini kriisinhallinnasta ja kriisinhallintatoimintaympäristöstä palvellessani vuosina 2005–2006 Suomalaisessa kriisinhallintajoukossa Kosovossa (SKJK). Esiymmärrykseni kriisinhallinnasta antaa kuvan ja ymmärryksen niistä vaatimuksista, joita vaaditaan rauhanturvaajilta. Esiymmärrys ei kuitenkaan ole täysin yleistettävissä kaikkiin kriisinhallintaoperaatioihin ja ympäristöihin, mutta antaa perspektiivin kokemusmaailman ymmärtämiseen.

Kriisinhallintaa toimintakyvyn näkökulmasta olen käsitellyt jo aikaisemmin kandidaatintutkielmassani sosiaalisen toimintakyvyn näkökulmasta. Kandidaatintutkielmani perusteella olen valinnut kriisinhallinnan tämän tutkielman aiheeksi esiymmärrykseni pohjalta. Kandidaatin tutkielma ei sinänsä käsitellyt kriisinhallintaa eettisen toimintakyvyn tai sotilaan identiteetin kannalta, mutta lisäsi tarkastelu näkökulmaa kriisinhallinta ja toimintakyky käsitteisiin. Toimintakyvyn tuominen kriisinhallinnan tarkasteluun loi ymmärryksen toimintakyvyn merkityksestä kriisinhallintaan ja siitä monimuotoisesta kentästä, jossa sotilaspedagogiikka toimii.

Kokemusmaailman ja sotilaan identiteetin esiymmärrys perustuu omaan uraani sotilaana. Sotatieteiden maisterin tutkinnon suorittaminen voidaan nähdä osana sotilaan identiteetin kehittymistä, ja tällä esiymmärryksellä voin peilata omia kokemuksia identiteetin ja ammatti-identiteetin kehittymisestä käsiteltävään aineistoon (ks. luku 5.3). Sotilaspedagogisen lähestymistapani aiheeseen liittyy vahvasti omaan pedagogiseen taustaani. Sotilaspedagogiset opinnot sekä pedagogiset opinnot nuoriso-ohjaajan opinnoissa ovat muodostaneet minulle käsityksen ihmisestä ja siitä, miten näen ihmisen, oppimisen ja kasvatuksen.

3.6 Aineisto ja sen analyysi

Opinnäytetyön aineisto on osa laajempaa tutkimusta. Tutkimus, johon opinnäytteeni liittyy, on ”Kriisinhallinta ja toimintakyky (KRITOKY)”-hanke (ks. liite 4). Tutkielmaani liittyen olen saanut autenttisen haastatteluaineiston käyttööni professori Juha Mäkiseltä ja ST Harri Rintalta, jotka toimivat Jyväskylän yliopiston, Pääesikunnan koulutusosaston ja Maanpuolustuskorkeakoulun yhteisessä KRITOKY-hankkeessa.

Aineisto koostuu haastatteluaineistosta, joka on koottu Suomalaisesta kriisinhallintajoukosta, joka palveli Libanonissa (SKJL) vuoden 2014 marraskuussa. ST Harri Rintala keräsi haastatteluaineiston kenttätutkijana. Haastattelut toteutettiin ryhmähaastatteluina joihin osallistui kahdesta yhteentoista henkilöä per haastattelu. Haastatteluja oli yhteensä yhdeksän eri haastattelua. Haastatteluista kaksi oli Alfa komppaniasta, yksi tiedustelukomppaniasta, yksi huollosta ja kuljetusosista, yksi palo- ja pelastushenkilöstöstä, yksi asemalta 650, yksi varastohenkilöstöstä sekä kaksi haastattelua eri esikunnista. Yhteensä haastateltavina oli 73 henkilöä, ja haastattelujen kesto vaihteli 27–71 minuutin välillä. Haastatteluiden tarkoituksena oli selvittää sotilaiden mielikuvia toimintakyvyn osa-alueiden merkityksestä kriisinhallintatyössä.

Haastattelut ja haastatteluiden valmistelut toteutettiin suomalais-irlantilaisen pataljoonan esikunnassa Etelä-Libanonissa loka-marraskuun vaihteessa 2014 kahden viikon aikana. Haastattelua varten varattiin oma ja häiriötön tila esikunnasta (UNP 2-45). Yhden ryhmän osalta toteutettiin haastattelu eriävässä paikassa, etä-tukikohdassa UNP 6-50. Myös rauhanturvaajien palvelusta muokattiin siten, että heillä ei pääsääntöisesti ollut palvelusta haastatteluiden aikana. Haastattelut nauhoitettiin kahdella nauhurilla, jolloin varmistettiin nauhoituksen laadun ja sisällön saaminen talteen litterointia varten. Aineisto saatettiin kirjalliseen muotoon Multiprint/MultiDoc oy:n (Tampere) toimesta vuoden 2014 joulukuun ja 2015 tammikuun aikana. Hankkeen vastuhenkilö professori Juha Mäkinen, toimi toimeksiantajana litteroinnin osalta.

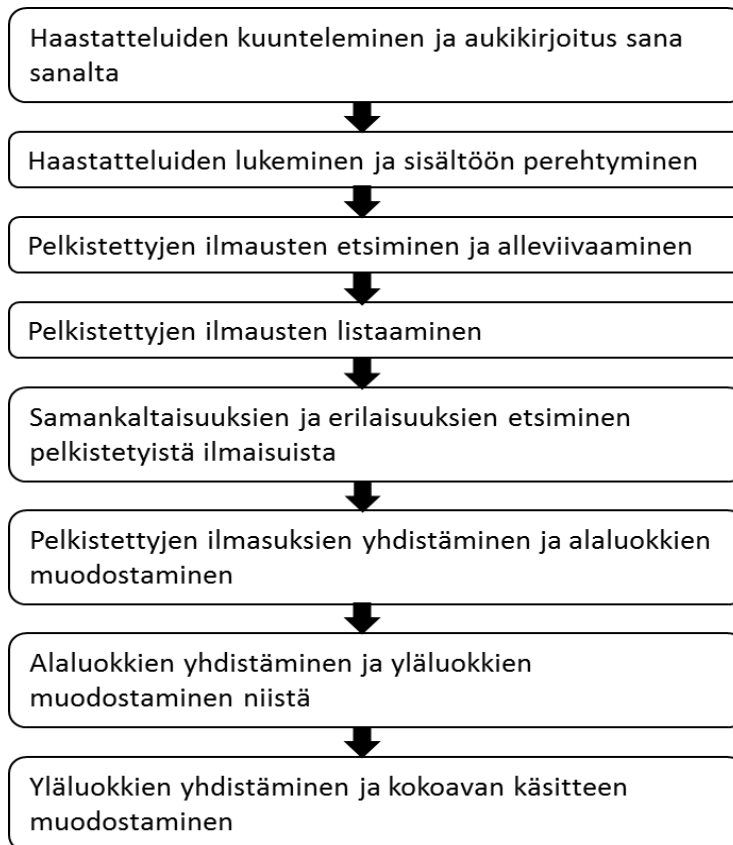
Kenttätutkija, sotatieteiden tohtori ja yliopistonopettaja Harri Rintala laati kysymysrunгон sotilaan toimintakyvyn nelikenttään ja KRITOKY:n fysiologisiin mittauksiin kytkien siten, että haastatteluista ilmenisi sekä rauhanturvaajien etukäteisolettamuksia että palveluksen aikaisia tuntemuksia tieteenalalla keskeisiksi koetuista teemoista. Haastattelu-kysymysrunko on esitetty liitteessä 5.

Sisällönanalyysi on laadullisen tutkimuksen menetelmä jossa pelkistetään aineiston sisältöä ja kategorisoidaan tieto. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jonka avulla tietoa pyritään tiivistämään ja jäsentämään paremmin hallittavaksi ja käsiteltäväksi johtopäätöksiä varten. Analyysillä etsitään tekstin merkityksiä ja pyritään sitä sanallisesti kuvaamaan. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 93–102.)

Sisällönanalyysiä voidaan lähestyä kolmella eri tavalla: aineistolähtöisesti, teoriasidonnaisesti tai teorialähtöisesti (Tuomi & Sarajärvi 2004, 95–99). Pyrin tässä selventämään sisällönanalyysin eri vaiheet ja variaatiot. Tutkielmassa käytän teoriasidonnaista sisällönanalyysiä, jolloin on paikallaan selventää niin aineistolähtöisen, teorialähtöisen kuin teoriasidonnaisenkin sisällönanalyysin vaiheet. Näiden kaikkien eri sisällönanalyysin variaatioiden avulla muodostetaan sisällönanalyysin teoriasidonnainen menetelmä, jota tässä tutkielmassa käytän.

Teorialähtöinen analyysi tukeutuu johonkin teoriaan, malliin tai auktoriteetin esittämään ajatukseen. Aikaisemman tiedon perusteella on voitu luoda kehys, jota teorialähtöisen analyysin avulla voidaan testata uudessa kontekstissa. Sisällönanalyysille ominaista teemoittelua ja lokeointia toteutetaan teorialähtöisessä analyysissä jo tutkimuksen alussa. Tuomen & Sarajärven mukaan tällaisen aikaisemman tiedon testaaminen tietyn kontekstin mukaan tulisi nähdä teorialähtöisenä analyysinä. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 99–100.)

Aineistolähtöisessä analyysissä pyritään luomaan tutkimusaineistolle teoreettinen kokonaisuus. Analyysiyksiköt eivät ole aineistolähtöisessä analyysissä ennalta päätettyjä, sillä ne valitaan aineistosta tutkimustehtävän ja tarkoituksen mukaisesti. Oleellista on, ettei analyysiyksiköitä ole etukäteen sovittu tai harkittu. Aineistolähtöisen tutkimuksen metodologiset rajaukset ohjaavat analyysiä. Aikaisemmilla teorioiden tai tietojen ei pitäisi vaikuttaa tutkimuksen analyysin toteutuksen tai lopputuloksen kanssa johtuen analyysin aineistolähtöisyydestä. Aineistolähtöisen analyysin ongelmaksi kuitenkin muodostuu objektiivisuuden ja subjektiivisuuden suhde, sillä tutkija asettaa menetelmän tutkimusasetelman ja määrittelee käsitteet, ja tämä vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 97–98.) Tämän tutkielman kannalta aineistolähtöisyyden asettamat haasteet, jotka ovat merkittäviä myös teoriasidonnaisessa analyysissä, objektiivisuudesta ja subjektiivisuudesta on pyritty selventämään esiymmärryksen esittämisen kautta (ks. luku 3.5) (Tuomi & Sarajärvi 2004, 98).

Kuvio 5. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin rakenne (Tuomi & Sarajärvi 2004, 111)

Teoriasidonnainen analyysi on yhdistelmä aineistolähtöisestä analyysistä sekä teorialähtöisestä analyysistä. Erona aineistolähtöiseen analyysiin on, että aikaisempi tieto vaikuttaa teoriasidonnaisessa analyysissä: teorian tulisi tukea analyysissä ja lisäksi aikaisemman tiedon vaikutus tulisi tunnistaa. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 98.) Aikaisemman tiedon käyttö ei ole teoriaa testaavaa niin kuin teorialähtöisessä analyysissä, vaan pikemminkin uusia ajatusuria aukovaa. Teemoittelua tai luokittelua ei suoriteta etukäteen tietyn teorian mukaisesti, vaan analyysiyksiköt valitaan aineistosta aineistolähtöisen analyysin mukaisesti.

Teoriasidonnainen sisällönanalyysi työprosessina alkaa analysointiyksiköiden määrittämisestä pelkistämistä varten. Pelkistämällä, eli redusoinnilla, tarkoitetaan aineistolta kysyttäviä tutkimus-ongelman mukaisia kysymyksiä. Tällä on pyrkimys karsia epäolennainen pois aineistosta. Pyrkimyksenä on tunnistaa aineistosta tutkimuksen kannalta kiinnostavia ilmaisuja, jotka pelkistettäisiin yksinkertaisiksi ilmaisuiksi. Ilmaisut jotka on pelkistetty, ryhmitellään seuraavaksi yhtäläisten ilmaisuiden joukoiksi. Ilmaisut, jotka tarkoittavat samaa asiaa yhdistetään yhteen luokkaan eli kategoriaan. Tälle kategorialle annetaan koottujen ilmaisujen kuvaava nimi. Laa-

dulliseen tutkimuksen sisällönanalyysin kriittisiin vaiheisiin kuuluu kategorioitten muodostaminen. Kategorioitten muodostamisessa tutkimuksen tekijä päättää oman käsityksen mukaan mihin kategoriaan mikin ilmaisu kuuluu. Analyysia jatketaan yhdistämällä saman sisältöisiä alakategorioita ja luomalla niistä yläkategorioita. Yläkategorioille annetaan niiden sisältöä kuvaava nimi, jonka jälkeen yläkategoriat yhdistetään yhdeksi kaikkia ilmaisuja kuvaavaksi kategoriaksi. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 97–119.)

Analyysin viimeinen vaihe on pää-, ylä- ja alakategorioitten avulla vastaaminen tutkimuskysymyksiin. Tuloksista on pyrittävä laatimaan synteesejä, joissa kootaan yhteen analyysin tuottamat päähavainnot, ja havaintojen kautta vastataan tutkimuskysymyksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 103; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 209–215.) Teoriasidonnaisen sisällönanalyysin tuloksista tutkija esittää aineistosta muodostetun käsitejärjestelmän, joka kuvaa aineiston teemaa. Tuloksissa tutkijan tulee myös esittää aineistosta nousseet kategoriat ja niitä kuvaava sisältö. Analyysin tuloksissa tutkija pyrkii selventämään mitä analyysin tulokset merkitsevät tutkimuksessa. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 98–119.)

Sisällönanalyysin työprosessissa huomasi hermeneuttisen kehän vaikuttavuuden juuri analyysin ja aineiston tarkkailuun. Muodostamalla esiymmärryksen aiheesta, sekä palatessa aina takaisin kyetään laajentamaan ymmärrystä tutkittavasta aiheesta. Jatkuvalle liikkeelle aineiston, teorian ja esiymmärryksen välillä luodaan edellytykset uuden tiedon sisäistämiseksi.

3.7 Tutkimuksen toteutus

Laadullisen tutkimuksen ja analyysiprosessin kuvauksella pyritään luomaan luotettavuutta tutkimusprosessiin. Lukijalle tulee antaa mahdollisimman tarkka kuvaus siitä miten tutkimus on toteutettu ja mitä vaiheita tutkija on tehnyt. Tällä on pyrkimys luoda nimenomaan luotettavuutta tutkimukseen. Tästä syystä pyrin tässä alaluvussa selventämään mitkä eri vaiheet ja prosessit olen toteuttanut oman analyysin ja tutkimuksen kannalta. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 138–139.)

Heti saatuani aineiston käyttöni perehdyin siihen perinpohjaisesti, tavoitteenani tuntea aineisto kokonaisuutena. Sisällönanalyysin näkökulmasta tämä on jo yksi analyysin vaihe, joka liittyy nimenomaan aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin (Tuomi & Sarajärvi 2004, 94). Tässä vaiheessa tutkielman tekemistä en vielä asettanut tarkkoja tutkimuskysymyksiä enkä tarkkaa rajasta työlle. Prosessin alkuvaiheessa pyrin aineistolähtöiseen lähestymiseen, jolloin teorian vaikutus aineistoon olisi mahdollisimman pieni. Ainostaan oma esiymmärrykseni ja ennakkokäsitykseni aiheesta saattoi vaikuttaa aineistosta nouseviin teemoihin. Tutustuttuani aineistoon kokonaisuutena sain kuvan siitä, mitä aineisto sisältää ja tätä kautta kykenin perehtymään aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen. Kirjallisuuteen perehtymisen ohella aloin pelkistää aineistoa. Pelkistelyllä (redusoinnilla) pyrin löytämään aineistosta nousevia teemoja, jotka koskivat omaa tutkimusaihetta. Asetettuani tutkimuskysymykset ja tutkimuksen rajauksen pystyin toteuttamaan aineiston pelkistämisen vaadittavalla tarkkuudella.

Pelkistämisen aloitin etsimällä tutkimuskysymyksiin liittyviä teemoja rauhanturvaajien puheesta. Aineistosta nousseiden teemojen luokittelua tai teemoittelua en vielä tässä vaiheessa syvällisemmin tehnyt, vaan keskityin löytämään kokonaisuutena puheissa ilmenevää eettistä toimintakykyä ja identiteettiä. Pelkistyksissä analyysiyksiköksi muodostui lause tai sana. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 112.) Näiden pelkistysten kautta jaoin lauseita teemoihin, ja sain aineiston näin helpommin käsiteltäväksi. Jaottelin pelkistetyt lauseet seuraaviin teemoihin: Yksilö, kriisinhallintapalvelus, koti, toimintakyky ja osaaminen, tehtävä ja olosuhteet sekä normit ja arvot. Nämä teemat koostuivat teoriasta nousseiden asiakokonaisuuksien pohjalta. Ne eivät kuitenkaan ohjanneet analysointiprosessin alkua, vaan niiden tarkoitus oli helpottaa pelkistettyjen lauseiden järjestelemissä. Pelkistettyjä ilmaisuja nousi aineistosta yhteensä 412 kappaletta. Koska analyysiyksikkö oli sana tai lause, oli aineistossa useita samanlaisia ilmaisuja. Samanlaisten ilmaisujen määrää en laskenut, vaan keskityin niiden sisältöön. Pelkistettyjen ilmaisujen muodostamista ohjasivat tutkimuskysymykset sekä tutkimuksen rajaus. Pelkistämisessä pyrin hahmottamaan toimintakyvyn ja identiteetin laajoina käsitteinä ja mikäli aineistosta olisi noussut yllätyksiä, en olisi sulkenut niitä pois rajauksen takia.

Analyysin ryhmittelyvaiheessa muodostin pelkistetyistä ilmaisuista kategorioita. Ryhmittelyn toteutin pelkistetyistä ilmauksista luomalla aineistosta ala-, ylä-, ja pääluokkia. Ala- ja yläluokissa pyrkimyksenä oli edetä aineistolähtöisesti ja antaa teorian vaikuttaa vasta pääluokkien muodostumiseen. Ryhmittelyssä pyrin löytämään aineistosta yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Muodostin tältä pohjalta luokkia, joissa samaa tarkoittavat ilmaisut nimettiin saman luokan alaisuuteen. Näin ryhmittelemällä kyetään tiivistämään aineisto ja luomaan yksittäisistä lauseista tai ilmaisuista yleisempiä käsitteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 112–113.)

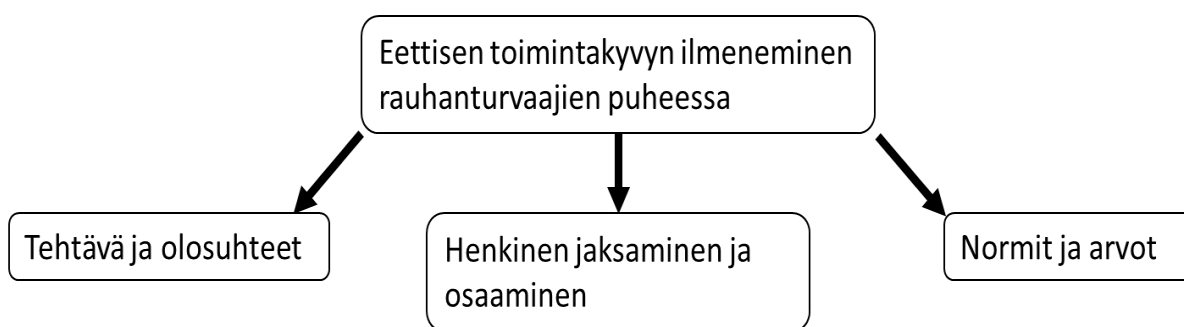
Ryhmittelyssä muodostin yhteensä 54 alaluokkaa, josta esimerkki on esitetty liitteessä 6. Aineiston ryhmittelyvaiheen jälkeen muodostin yläluokkia. Niiden muodostaminen on Tuomen & Sarajärven (2004) mukaan jo sisällönanalyysin abstrahointivaihetta, eli teorian sitomista aineistoon (Tuomi & Sarajärvi 2004, 116). Aineistosta ja aiemmista alaluokista muodostin yläluokkia 19 kappaletta (ks. liite 7). Nämä kuvaavat käsiteltävää aineistoa teoriaan liittyen. Abstrahoinnin yhteydessä pyrkimyksenä oli erottaa aineistosta oleellinen tieto tutkimuksen kannalta. Tällöin muodostin pääluokat, jotka on kuvattu seuraavassa luvussa. Näiden pääluokkien muodostuminen rakentui vahvasti valittuun teoriaan, jolloin teemat löysivät luonnollisen sijainnin analyysissä. Kokoaviksi luokiksi muodostuivat käsitteet ”eettinen toimintakyky” ja ”sotilaan identiteetti”.

Aineiston analyysissä korostui teoriasidonnaisuus. Tässä tapauksessa teoriaa, ja tutkimuskysymykset liitettiin ylä-, pää- sekä kokoavien luokkien muodostumiseen. Tämän alaluvun tarkoitus on selventää lukijalle se, miten tässä opinnäytetyössä aineiston analysointiprosessi on toteutettu.

4 RAUHANTURVAAJIEN PUHE

4.1 Eettistä toimintakykyä ilmaisevat tekijät

Eettistä toimintakykyä tarkasteltiin osin Mikkosen (2008) mallin kautta ja sitä käytettiin analyysin apuna. Tulokset, jotka esittelen tässä luvussa perustuvat teoriasidonnaisen sisällönanalyysin kautta saatuihin tuloksiin. Koska eettinen toimintakyky on osa sotilaan toimintakyky-käsitettä, osa tuloksista ei suoranaisesti käsittele eettistä toimintakykyä, vaan on tulkittavissa välillisesti rauhanturvaajan puheesta.

Kuvio 6. Eettisen toimintakyvyn osatekijät analyysiin perustuen.

4.1.1 Tehtävä ja olosuhteet

Rauhanturvaajien puhe tehtävästä ja olosuhteista muodostui kahdeksi selkeäksi kokonaisuudeksi. Rauhanturvaajien puheessa tehtävän toteuttamiseen liittyvät kokonaisuudet olivat pääsääntöisesti työn luonne sekä kansallisten säädöksiin liittyminen tehtävään. Tehtävän kannalta yhdeksi teemaksi nousi myös yhteistyö muiden kansallisuuksien kanssa. Näiden liittyminen sotilaan eettiseen toimintakykyyn on ilmeinen Mikkosen (2008) mallin mukaan tarkasteltuna, jolloin tehtävän suorittamiseen liittyvä motivaatio ja asenne nousevat yhdeksi kokonaisuudeksi. Koska sotilaan toimintakyky on aina sidottuna itse toimintaan (Toiskallio, 2009, 48), on myös tässä tehtävän toteuttaminen keskeinen tekijä eettisen toimintakyvyn näkökulmasta, samoin kuin se, miten rauhanturvaajat puhuvat tehtävästä. Toiskallion (1998, 178) mukaan yksi eettisen toimintakyvyn ilmenismuotoja on vastuuntunne tai vastuun ottaminen. Tämän vastuuntunteen näkökulmasta tarkasteltuna ovat rauhanturvaajien puheet omasta tehtävästään keskeisiä.

ALFA2V6: On semmonen olo itellä että kun käskyt tulee niin niillä ei oo riittävästi pelinappuloi ja tietoo mitä me tehdään. Sieltä tulee vaan se käsky ja kyky toteuttaa on keskimäärin täällä ollu heikko. Sitten vaan toteuttaa.

Olosuhteiden ilmenemistä rauhanturvaajien puheessa edusti tässä pääkategoriassa huomattavasti laajempi skaala ilmauksia. Pääsääntöisesti ilmaukset olosuhteista olivat negatiivisia. Ilmaukset useista eri aiheista vaihtelivat arkisista asioista syvällisempiin kokonaisuuksiin aina kriisinhallintaoperaation toteuttamiseen asti. Yksi arkisista teemoista oli levon ja ruokailun suhde toisiinsa. Tämä saattoi tosin johtua siitä, että yksi KRITOKY-hankkeen kysymyksistä oli aiheeseen liittyvä, jolloin haastattelussa selkeästi ohjattiin vastaamaan siihen liittyen. Kuitenkin tässä suhteessa vastaukset nähtiin negatiivisena johtuen ruokailun ja levon suhteesta tehtävän toteuttamiseen.

HKV4: (--) [0:16:50.0] heikoimmat päivät. Kun kattoo käytävälle kun siinä on niitä lastupahvilaatikkoja. Ei niitä oo vissiin kukaan syöny. Se on semmosta hätämuonaa, ydintuhoruokaa. Semmosta koiranruokaa. Kukaan järkevä ihminen ei sitä syö. Oman elämänsä kulinaristi. Sitten taas tulee pelastavaks se että jos ite on tuonu kotoo kuivalihaa, käyttää grillillä ja käy portin ulkopuolella syömässä. Muuten on ruoka ruokalassa... Sanotaanko että se on parempaa ku se Säkylässä oli rotaation aikana, osittain. Ei oo omasta puolesta suurempia valituksia mitä ruokalan ruuista on tarjolla. Jos tuolla on ruoka mistä en tykkää niin silloin syön sitten vaikka salaattia enemmän. Kurkkua, tomaattia, jotain muuta. Jos lounas on heikko niin todennäkö

Aineistossa oli myös pari mainintaa kuumuuden vaikutuksesta jaksamiseen. Rauhanturvaajat keskustelivat varusteiden soveltuvuudesta ilmastoon, ja sen vaikutuksesta (henkiseen) jaksamiseen. Varusteilla ja niiden käyttöön liittyvillä rajoituksilla on suuri vaikutus rauhanturvaajien näkemyksiin oman työn suorittamisesta. Tässä suhteessa vastuuntunto ja esimiesten vastuuntunto vaikuttavat alaisten toimintaan ja omaan turvallisuudentunteeseen. Säädökset ja rajoitukset varusteiden käytöstä voivat aiheuttaa turvattomuuden tunteen, jolloin rauhanturvaaja tuntee rajoituksien tai varusteiden vaikuttavan terveyteensä.

ALFA2V3: Seki just tuntuu rivimieheessä ku käsketään kaikkee uutta ja lisää sitten ei perustella miks me laitetaan raskaampaa päälle. Tuntuu vaan että se on erittäin suurta vittuilua ylhäältä.

PALOV1: Meillä on ehkä se ongelma kun me joudutaan koko ajan päivystämään ja ollaan kuitenkin pääsääntöisesti näissä maastokamppeissa ja jos keikka tulee niin ei ehdi kaikkia asustekertoja vaihtamaan. Esimerkiks toi tekokuitunen tekninen paita ei missään nimessä turvallinen oo sammutusasun alla, se sulaa ihoon kii. Tässä ei oo mitään kunnon asemaa, päivystysvaatetusta. Mikä meillä on tässä tällainen väliasu, kolitsiasu, ei siinä oo hyvä mitään päivittäisiä hommia tehdä. Ei oo taskuja tai mitään ja esikunnan suunnaltakin varmasti katottais kiertoa jos omissa asuissa kuljetaan. Onneks ei oo tullu tilannetta että olis tarvinnu koeponnistaa miten toi paita kestää kuumudessa.

ALFA1V1: Tietysti olosuhteethan täällä on kesällä aika radikaalit. 40 astetta lämpöä, vedät kypärän ja liivit päälle niin on aika rankka paikka. En oo itte yhtään vuoroa ollu mutta mun mielestä siihen pitäis laittaa enemmän efforttia. Kentällä sitä tekee kaikista kovimmissa olosuhteissa työtä. Rauhanturvaajaoperaatiossa vois pikkusen viellä. Hyvät varusteet on mut on kehittämisen varaa. Ja nyt kun tulee syyskelit me saatiin Gore-asu mutta pitäis olla päivänselvää musta että sen saa joka jätkä reppuunsa jo heti alussa. Tästä ajaa Beirutiin vaunussa kolme tuntia kaheksankymppin viimassa sateella niin sanon kelle vaan että tervemenoa.

4.1.2 Normit ja arvot

Rauhanturvaajien puheessa aineistosta nousevat teemoiksi kansalliset arvot ja velvollisuudet. Sitä täydentävät rauhanturvaajien näkemykset oikeasta ja väärästä eli arvoista, joiden mukaan tulisi toimia. Se, miten toimitaan oikein ja edustetaan omaa organisaatiota, voidaan nähdä osana yhteisön arvoja, mutta myös, miten yhteisö näkee yksilön toiminnan oikeutetuksi.

ALFA2V7: Niin, se vaatii vähän silmää että mennään ampumaan ja laittaa sen rasian taskuun.

ALFA2V4: Se että onks se oikee tapa toimia niin (--) [0:21:23.1].

Arvot, kuten aikaisemmin on todettu, ovat henkilökohtaisia ja edustavat henkilön omaa näkemystä. Puolustusvoimien yhteisten arvojen (Hestra 2015) tulisi edustaa suomalaisen yhteiskunnan arvomaailmaa. Tässä on kuitenkin haasteita (ks. Kangas 2011, 88–89). Kodin ja kasvatuksen vaikutuksilla arvoihin ja normeihin on selkeästi merkitystä yksittäisen rauhanturvaajan ajatteluun. Heinänen toteaaakin kasvatuksen olevan sotilaiden vahvin perusta arvomaailman muodostumiselle (Heinänen 2008, 27).

WESTVI: Täällä kun puhuin yhen naismyyjän kanssa ja hän kysyi että kuinka usein nään mun sukulaisia. Mä sanoin että mä saatan Suomessa asua mun siskoo kaks kertaa vuodessa. Hän kysy että kuinka kaukana mä asun ja sanoin että 150 kilometrin päässä. Se oli ihan ihmeissään, he kokoontuu kuitenkin päivittäin ja viikottain. Perheyhteisö on tosi tiivis. Totta kai täällä on tullu tosi loistavia ystäviä ihan suomalaisista, mutta hirveen paljon ulkomaalaisista. Keväällä pitäis mennä Irlantiin ja kesällä Italiaan. Kyllähän tällainen operaatio antaa hirveesti. Edelleen, toisaalta taasen, päätöksentekoprosessin kankeus, käskyntekoprosessin kankeus. Huomaa että Suomessa meillä on aika selkee linjaorganisaatio ja tietojärjestelmät ja niiden toimivuus. Kyl osaa arvostaa kun menee kotimaahan.

Selkeästi teemoiksi nousevat rauhanturvaajien puheet kulttuurien eroavaisuuksista, ja miten suomalainen kulttuuri nähdään verrattuna muihin kulttuureihin. Parissa tapauksessa rauhanturvaajat keskustelivat suomalaisen ja paikallisesta kulttuurista eroista. Lisäksi rauhanturvaajat keskustelivat siitä miten paikalliset ovat luonteeltaan erilaisia kuin suomalaiset. Se, miten kulttuurin eri arvot esiintyvät aiheutti rauhanturvaajien keskuudessa hieman keskustelua.

4.1.3 Henkinen jaksaminen ja osaaminen

Eettisen toimintakyvyn oleellisena osana ovat moraalitietoisuus, oikeustaju ja vastuuntunne. Henkistä jaksamista tarvitaan tehtävää toteuttaessa eteen tulevissa valintatilanteissa ja toimintavaihtoehtoissa.

WESTVI: Tietysti. Sithän on varmaan henkisen puolen jutut kaikilla vähän erilaiset. Itellä oli vähän haastava tilanne lähteä siinä mielessä että oli kotipuolella pikkusen myllerryksiä menossa ja keritty erotakin operaation aikana. Täytyy sanoa ettei henkiseltä puolelta kaikille osa-alueille ei pystynyt näkemään valmiiks. Ihan hyvin on siinä mielessä pärjätty sitten.

Rauhanturvaajien henkisen puoleen vaikuttaa selkeänä tekijänä huoli omaisista ja elämäntilanne Suomessa. Tätä asiaa on jo aikaisemmin tutkittu ja asiaa on käsitelty muun muassa Kangas (1999) tutkimuksissa, jossa Kangas toteaa rauhanturvaajien kokevan stressiä elämäntilanteesta ja etäisyydestä kotimaahan. Teemoina nousivat esiin jo mainittu etäisyys kotimaahan, ihmissuhteiden etäisyys, palvelustehtäviin liittyvät tekijät sekä sotilasorganisaatioon liittyvät

tekijät. Lisäksi Kangas toteaa alkoholin olevan yksi tekijä, joka vaikuttaa rauhanturvaajien stressin tunteisiin. (Kangas 1999, 187–188.) Tässä suhteessa voidaan nähdä stressin olevan yksi toimintakykyyn vaikuttava tekijä (ks. luku 2.2).

Toimintakyvyn osalta KRITOKY-aineistosta ilmeni samansuuntaisia kommentteja, kuin mitä Kangas (1999) toteaa omassa tutkimuksessaan. Stressiin ja yleiseen vireystilaan vaikuttavia tekijöitä olivat rauhanturvaajien levon määrä ja se, miten levon ja vapaa-ajan järjestelyt olivat toteutettu. Yleisellä tasolla rauhanturvaajat totesivat toimintakyvyn olevan kunnossa tai että operaatioon lähtiessä oman arvion mukaan toimintakyky oli vaadittavalla tasolla. Vain muutama haastateltava mainitsi toimintakyvyn olleen alentunut jollain toimintakyvyn osa-alueella. Kysyttäessä henkisestä toimintakyvystä rauhanturvaajat totesivat pääsääntöisesti sen osa-alueen olevan kunnossa. Siihen liittyvät tekijät nähtiin pääsääntöisesti kodin ja siviilielämän järjestelyiden tai parisuhteen hankaluuksina.

650V2: Fyysiseen ja henkiseen puoleen, itellä huomaa ensimmäisen reissun jälkeen ja ennen sitä että kun lähti hakemaan kokemuksia ja vaihtelua omaan arkipäiväänsä niin sitä tää totisesti antaa. Kuntoilumahdollisuudet on kiinni omasta oma-alotteisuudesta. Ensimmäisen reissun kanssa sama homma eli kotiudun huomattavasti paremmassa kunnossa kuin mitä olin lähtiessä, niin fyysisesti että henkisesti. Mutta se on kaikki siitä omasta halusta kiinni. Tästä meidän joukosta puheenollen, tän kanssa on ollu mukava touhuta koska kaikki täällä liikkuu tosi aktiivisesti. On aina kaveri jonka kanssa lähtee liikkua. Vaikka paljon epäkohtia on niin paljon rikkaampaa.

Kokonaistoimintakykyyn vaikuttavista tekijöistä suurimpana rauhanturvaajat mainitsivat fyysisen toimintakyvyn vaikutuksen henkiseen jaksamiseen. Henkinen jaksaminen voidaan nähdä yleisenä viihtyvyytenä tai virikkeenä omassa tehtävässä tai kriisinhallintapalveluksessa yleensä. (Isosomppi & Leskinen 2011, 16; Kangas, 1999, 188.)

HKV1: Ei tietokoneella istumiseen paljon fyysistä kuntoa tarvi.

HKV3: Sanotaan näin että se vaatii vähän parempaa kun peruskunto. Se auttaa henkiselle puolella. Kun on hyvä fyysiikka niin kaiken kestää.

Fyysisen toimintakyvyn matala vaatimustaso ilmeni monessa eri kohdassa. Kauttaaltaan voitiin nähdä fyysisen toimintakyvyn vaatimustason olevan rauhanturvaajien mielestä matalalla. Mainitut fyysisen toimintakyvyn vaikutukset henkiseen toimintakykyyn ilmaistiin useissa eri yhteyksissä.

Osaamisen osalta rauhanturvaajien puheessa ilmenneiden ilmaisujen pääpaino sijoittui osaamisen riittävyyteen ja siihen, miten rauhanturvaajat käsittelivät rotaatiokoulutuksen ja todellisuuden eroa. Monet vastaajista totesivat koulutuksen suunnan täysin väärään suuntaan tai tehtävään, jolloin valmistautuminen operaatioon kärsi. Tämän voidaan nähdä osin vaikuttavan niin rauhanturvaajien motivaatioon lähteä operaatioon kuin siihen, millaisen kuvan he antavat omalle ennen operaatioon lähtemistä.

Mikkosen (2008) mukaan osaaminen on osana eettistä päätöksentekoa kriisinhallinnassa: Mikäli annettu koulutus ei vastannut todellisuutta, saattoi se suorastaan heikentää rauhanturvaajien henkistä jaksamista. Se, miten rauhanturvaajat suhtautuivat paikallisiin ja muihin kansalaisuuksiin annetun koulutuksen perusteella, saattoi antaa virheellisen kuvan koko toiminnasta. (Mikkonen 2008, 97.)

ALFA2V1: Hyvä esimerkki kun tuli päällikön kanssa koulutuksesta juteltua että mitä sieltä saatiin eväitä tähän operaatioon. Päällikkö meni ensimmäiseen (KLE) [0:36:55.2]-tapaamisen paikallisen kanssa ja sano että hänen piti mennä käsipistoolin kanssa siihen tapaamiseen koska hänen koulutuksensa kerto että sä lähet sieltä joko huppu päässä tai sit joku juttu iskee tuulettimeen. Se että sä meet tomoseen koulutukseen ja sit ekassa tapaamisessa oot ampumassa kaveria niin ei se koulutus ihan sovellu. Ehkä aavistuksen raja alaspäin että millasta. Toki pitää varautua siihen pahimpaa et se paska iskee tuulettimeen mut jos koulutuksessa sanotaan että joka tilanteessa paska iskee tuulettimeen tällä tavalla saadaan ajatusmaailma pyöräytetty siihen että täällä tapahtuu kaikkee.

HKV1: Meillä oli tosi paljon sitä pahinta mahdollista mut sit taas perusduunia, sitä ei hirveesti kyllä ollu. Mitä täällä oikeesti tapahtuu ja tehdään. Sitä ei hirveesti käyty läpi. Mäkin reenasin tosi hyviä harjoituksia mutta ei täällä hirveesti tapahdu oikeesti. Mitä me normaalisti tehdään ei käyty hirveesti läpi. Kyllä se koulutus varmaan anto jääkäreille aika paljon. Ne jotka täällä leirissä viettää enimmäkseen aikansa se tuli täällä vasta kaikki se tieto.

4.2 Identiteettiä ilmaisevat tekijät

Teoria, jonka mukaan tarkastelin identiteettiä, muodostui osin kansalaissotiluudesta (Mäkinen 2015) johdetuista käsitteistä, jotka muodostuivat yksilöstä, kodista ja kotimaasta, sekä kriisinhallintapalveluksesta.

Kuvio 7. Sotilaan identiteettiin vaikuttavat teemat/pääkategoriat

4.2.1 Koti ja kotimaa

Kodin ja kotimaan merkitystä identiteetille määrittä kokonaisuutena tapa puhua kodista ja kotimaasta. Rauhanturvaajat ilmaisivat Suomesta puhuttaessa positiivista sävyä varsinkin verratessaan muihin maihin tai kansalaisuuksiin. Tästä nousee kansallisen identiteetin merkitys rauhanturvaajien arjessa. Jo aikaisemmin mainitussa Heinäsen(2008) tutkimuksessa sotilaiden ja upseereiden arvoista nousi esiin kodin ja kasvatuksen merkitys organisaation arvoihin ja yksilön arvoihin (Heinänen 2008, 27). Tätä kautta tarkasteltuna nousee kodin merkitys vahvana motivaatiopohjaisena taustana identiteetin kehittymiselle.

Rauhanturvaajan identiteettiä muokkaa kotimaan kuva kriisinhallintapalveluksesta sekä kotimaan ja kodin vaikutukset toimialueella. Kuten Kangas(1999) toteaa, kodin ja siviili-ihmissuhteiden vaikutus rauhanturvaajien jaksamiseen on merkittävä. Nämä vaikutukset ilmaistiin huolena omaisista tai omaisten huolena rauhanturvaajista (Kangas 1999, 187–189).

ALFA2VI: Ite kun haki ei tuntunu minkäänäkösiä esteitä olevan. Ajatusmaailma ja se näkymä, sitä ei tarvinnu pelätä. Sit taas kun alkaa olla perhettä jonkun verran ja omaisuutta ja talo niin oli toisenlainen lähtö toiselle reissulle. Ittellä oli talon rakentaminen käynnissä kun tuli tieto lähdöstä. Meinas tulla kiire saada asumiskuntoon se kämpä. Henkisellä puolella ehkä tämmönen ressi.

ALFA2V1: Kyllä ittellä ainakin henkiset asiat Suomeen päin on pyrkiny pitää hyvänä sekä vaimoon että sukulaisiin. Kyllä ne ymmärtää että täältä tullaan joskus pois. Edellinen operaatio muutti enemmän henkisesti. Nyt tää muutos ei oo niin suurin kun kotiin palaa mitä sillon. Sopeutuminen takas kotielämään menee nopeemmin koska tietää mitä se on ollu aikasemmin. Puol vuotta erossa kotiväestä ni rouva varmaan jossain vaiheessa sanoo ”mitä sä täällä teet eikös sun pitäis mennä takasin”.

650V6: Mitä tohon henkilökohtasesti niin mä kyl ymmärrän mitä Sami sano, komppaan siinä, mut henkilökohtasesti voin sano samalla lailla. Itä en oo fyysisesti niin hyvässä kunnossa kun tänne tullessa enkä varmasti myöskään henkisesti. Siihen henkkohtaset asiat Suomen päässä vaikuttaa.

Yksi merkittävä syy rauhanturvapalvelukseen lähtöön oli kokemuksen hakeminen ja tauon pitäminen arjesta. Tämän voi nähdä yhtenä merkittävänä motivaatio tekijänä kodin ja kotimaan arjen vaikutuksista yksilön ajattelumaailmaan(arvomaailmaan).

VARV1: No jos mä alotan, niin siviilityön yksitoikkisuus ja tämmönen näin et kun on ollu pitkään siviilitöissä ja halus vaihtelua niin sen takia on hakeutunu näihin tehtäviin tässä viime aikoina. Mullahan on kotona kaikki asiat sillä tavalla kunnossa että mun on aina ollu helppo lähteä ja luvan kanssa ja ilman pitkiä hampaita. Siinä mielessä kaikki lähtökohdat on mun mielestä ollu hyviä. Fyysiset lähtökohdatkin on ollu ihan asialliset ja kuntotesteistäki, Cooperista millä se mitataan rotaatiokoulutuksessa selvisin. Siitä se lähti liikkeelle.

650V2: Tohon ehkä vielä lisäyksenä ammattisotilaasta järjestelypuolelta tulevasta eli ittellä työ on siviilissä tosi puuduttavaa ja liikkumismahdollisuudet on niin vähäistä ja työ on todella epäsäännöllistä niin tästä on saanu sitä kautta paljon irti.

4.2.2 Yksilö

Rauhanturvaajat eivät ilmaisseet kertaakaan suoraan identiteettiä tai siihen viittaavaa termiä. Kokemusmaailman kannalta rauhanturvaajat ilmaisivat sitä vastoin useita eri kokonaisuuksia tai teemoja. Nämä teemat, jotka tähän pääkategoriaan kuuluivat, olivat pääsääntöisesti yksilön

näkemyksiä omasta toiminnastaan ja pärjäämisestä, mielipiteitä itsestään tai haasteista ja epä-tietoisuudesta.

Yksilöön liittyen on edelleen tarve tarkastella rauhanturvaajien puhetta omista motivaatioista. Tämä teema ilmeni suoraan kysymyksestä, miksi rauhanturvaajat ovat lähteneet kriisinhallintaoperaatioon. Motivaatio voitiin ilmaista joko motivaationa kehittää uraa ja palvelusta Puolustusvoimissa tai uraa muutenkin oman ammatillisen kehittymisen näkökulmasta. Motivaatioilmaisut olivat myös hyvin usein kokemuksen hakemiseen liittyviä lauseita (vrt. edellinen luku 4.2.1). Osa rauhanturvaajista ilmaisi rahan ja taloudellisen tilanteen olevan syy kriisinhallintapalvelukseen osallistumiseen. Tämän koen myös liittyvän edelliseen alalukuun, koska taloudelliset asiat vaikuttavat pääsääntöisesti kodin ja siviilielämän järjestelyihin; motivaationa on parantaa henkilökohtaista elämää Suomessa.

ALFAIV1: Ensinnäkin uteliaisuudesta ja toiseksi mä koin että kyllähän se virkauraan kuuluu upseerilla. Muutenkin kaikki maailman kolkat aina kiinnostunu niin tässä pääsee tiettenkin yheltä kantilta kattomaan yhtä puolta. Myöskin että jos tänne joku lähtee niin miksei ammattisotilas nimenomaisesti lähtisi. Perusteet tehdä töitä kotonakin edellyttää sitä mun mielestä että on valmis lähteen tänne. Kaheksan vuotta hain ja nyt vihdoon viimein pääsin. Valmiudesta niin kyllä mä koin henkisesti eettisesti olevani täysin valmis. Fyysisestikin en epäilly itteeni yhtään. Mainitsin testivaiheessa että oli toi leikkaus pari vuotta sitten ni jouduin käydä näyttään itteeni useempaan otteeseen lääkärille että sain vakuuteltua että kestää. Ja hyvin on kestänyt ja vielä kovempaakin ajoa ois voinu olla. Tietysti omat haasteensa siinä vähän oli. Siinäpä se.

ALFAIV2: Minäkin olen PV:llä töissä joten ihan siltä kantilta tänne ollaan tultu. Toivottavasti antais lisää eväitä jatkossaki. Pääse tekemään omaa ammattiaan vähän eri tavalla ja yleensä jotain hyötyä on sitten kotonakin. Muutenkin mulla on toinenkin syy ihan sama ku kaverilla eli uteliaisuus myös eli hyvin nuoresta kiinnostanu nää asiat ja nyt vasta on tullu eteen tää mahdollisuus ja sitten siihen tartuttiin. Urheilu koko ikäni niin fyysisesti täysin valmis tähän. Henkisesti, eettisesti ja sosiaalisesti myös valmis tähän kokemukseen.

Rauhanturvaajat keskusteleivat siitä, miten he kokevat kriisinhallinnan omalta osaltaan. Tätä kokemusmaailmaa voidaan tulkita sen pohjalta, miten he näkevät itsensä verrattuna omiin kokemuksiinsa kriisinhallintaoperaatioissa. Osa rauhanturvaajista puhui jaksamisesta ja työnteko

kuvasta, joka heillä oli ennen operaatioon lähtemistä ja miten se vastasi kriisinhallinta-todellisuutta. Osa rauhanturvaajista ilmaisi huolena sen, miten he kokivat kotiasioiden olevan verrattuna heidän omaan tilanteeseensa. Osa ilmaisi kodin olevan täysin vailla merkitystä omalta osalta tai sillä olevan vain vähän vaikutusta omaan toimintaan tai motivaatioon lähteä operaatioon.

PALOV4: Se on vissiin äideille kova paikka. Aika pitkään olin tätä suunnitellu ja äiti oli aina vähän ollu että älä nyt sinne lähe. Ei se varmasti ois koskaan estänyt sitä ku äiti noin vuosi sitten kuoli ja tavallaan lähti se viimeinen este. Tuntu että oli sopiva hetki ja korkea aika lähteä. Muutenkin kun oli vakituinen työ mistä pääsee virkavapaalle ja näin niin siinä mielessä oli helppo lähteä. Tuli se aika jos meinaa lähteä niin nyt.

4.2.3 Kriisinhallintapalvelus

Tässä kategoriassa nousi teemoiksi rauhanturvaajien näkemykset operaatiosta ja organisaatiosta sekä siitä miten nämä ovat järjestetty. Yhtenä teemana aineistosta nousi yhteenkuuluvuus. Tällä tarkoitetaan sosiaalista kanssakäyntiä muiden rauhanturvaajien ja muiden kansallisuuksien kanssa. Yhteisöllisyydessä on kyse siitä, miten rauhanturvaajat kokevat kuuluvansa yhteisöön, miten he kokevat muiden arvostavan heitä tai miten he arvostavat muita.

650V1: Ja vaikka ihan muitten joukkueiden kanssa enemmän yhteistyötä, irkkujen ja belgialaisten. Ei ois mahdotonta järjestää enempiä niiden kanssa. Nyt se jää aika pienelle ainakin operatiivisissa joukoissa.

650V4: Joku ranskalainen posse tuli tossa illalla räntiautolla vaan ilman mitään varusteita. Pakotti belgialaiset pelaan jalkapalloa ja sieltä ne illalla sit, heitti vaan bonjourit ja lähti (koneeseen) [0:41:50.0].

650V1: Irkkujen kanssa oisin ainakin ite toivonu huomattavasti enemmän yhteistyötä kun kerran ollaan samaa pataljoonaa. Se helpottais myös jos täällä alueella jotain tilanteita eskaloituis.

650V7: Mitä juttelin irkkujen kanssa niin nekin sano että operatiivisissa joukoissa ois toive että jos ois tiiviimpi suomalaisten ja irkkujen välinen toiminta se voisi olla sillon sitä että jos irkkupartio huomaa jotain huomautettavaa suomalaisille tai toisinpäin niin se voisi mennä partiolta partiolle. Nyt se menee johtoportaitten kautta irkuille ja sieltä suomalaisille. Ois niin paljon helpompi jos se menisi suoraan suoraan.

650V2: *Mut onhan meillä muutenkin eri käytäntöjä irkkujen kanssa. Kattoo porttitoimintaa esimerkiksi tai yleispartiointia. Jos meillä on italialaiset joukossa ja niiden ei tarte käyttää lakkia miks meidän pitää. Ja ne litkii viiniä päivittäin ruuan kanssa.*

650V1: *Yhteistyö pitäis huomioda jo rotaatiokoulutuksessa. Huomas että irkkuja ja paikallista voimaa jopa mustamaalattiin rotaatiokoulutuksessa. En tiedä onko oikee sana. Säkylässä harjotuspartioissa paikalliset eksy 99 % ajasta mut ei oo täällä kertaakaan tapahtunu sellasta. Annettiin kuva että niistä ei oo mitään. Mun mielestä on täysin väärin tehdä niin. Sama irkuista, okei osa asioista on ollu totta mut miks pitää heti mustamaalata se kaveri kenen kanssa täällä työskennellään. Ketä se hyödyttää?*

650V7: *Irkuista annettiin aika hyvin kuva että ne on kaikki juoppoja ja varkaita. Tosiaan niille viina maistuu mut ei niistä mun mielestä varas oo ykskään. En mä oo kuullu että kukaan ois pystyny kohdistaan tavaran katoamisen niin että irkku ois varastanu sen.*

WESTV3: *Suhteilla eletään. Sun tarttee tuntee ihmisiä ja osata elää sitä italia-laista kulttuuria. Suomessa sä voit astuu toimistoon, kysyy kysymyksen ja lähtee pois. Tuolla sä jaarittelet eka kahvista ja säästä ja fiiliksestä viis minuuttia. Sit sä voit kysyy sen kysymyksen. Ne ei muuten kerro.*

Kuten esikunnassa toimiva rauhanturvaaja toteaa, ovat eri kulttuurien näkemykset toimintatavoista erilaiset, jolloin yksilö huomaa sosiaalisen toiminnan merkityksen kriisinhallintapalveluksessa. Rauhanturvaajat kokivat osin kaipuuta tai halua osallistua eri kansallisuuksien aktiviteetteihin tai he ilmaisivat halunsa tehdä yhteistoimintaa muiden kansallisuuksien kanssa, niin työssä kuin vapaa-ajalla. Sosiaalinen yhteys muihin sotilaisiin on merkityksellistä identiteetin kannalta.

WESTV3: *Vaiks meillä on kersantista everstiin sotilasarvot niin me ollaan aika samalla tasolla. Hyvin uskalletaan sanoo suoraan jos on joku juttu. Tietyissä asioissa on vähän porrastusta mut ei tarvi sukkasillaan kävellä jos joku... Se tehdään ensimmäisestä päivästä alkaen uusille että tilanne on tää.*

ALFAIV1: *Kuten aikasemmin sanoin rotaatiokoulutuksessa ni yksikkö pääs toimimaan joukkueena, komppaniana. Siellä tuli hyvä henki, kokoonnuttiin viikko-*

tasolla, mutta täällä toimialueella sen jälkeen kun kone tuli kenttään ei olla kertaakaan ollu yksikkönä kasassa eikä siihen oo ollu minkäänlaista käytännön mahdollisuutta. Sama juttu joukkueella, puoleen vuoteen on ollu yks tai kaks kertaa joukkueet kokonaisuudessaan kasassa. Nimenomaan sit tekemässä jotain muuta ku fyysistä työtä. Tää operatiorhan on luonteeltaan hyvin ryhmäkeskeinen ja sit taas se ryhmädynamiikka ja -henki on todella tiivis. Kyllä se joukkueen sisälläki vielä jonkunnäkönen on mut mitä kauemmaksi mennään niin yksikössä ei oo mitään. Ei oo dynamiikkaa haittaaviakaan asioita mutta sitä ei oo myöskään päässy syntymään mut sit pataljoonatasolla alkaa jo olemaan sellasta että on vähän jopa vastakkainasettelua. Puoleen vuoteen henkilökohtasesti tulee mieleen ainoastaan juhannusjuhla joka olis ollu ikään kuin kaikkien mahdollisuus.

Rauhanturvaajat ilmaisivat puheessaan minkälaisena he kokevat kriisinhallintatoimintaympäristön sosiaalisen verkoston. Ryhmäkeskeisyys vaikuttaa vahvana kriisinhallinnassa. Tällä voidaan ymmärtää sosiaalisen verkoston koostuvan läheisistä työystävistä ja samaistumisesta muihin rauhanturvaajiin.

Tyytymättömyys kriisinhallintapalvelukseen kuvattiin pettymyksenä organisaatioon tai operaatioon. Osa tästä pettymyksestä suuntautui esimiehiin tai byrokratiaan, jota kohdattiin operaatioissa. Osassa ilmaisuja tuli selkeästi esiin pettymys yleiseen kriisinhallintapalvelukseen, jolla oli selkeä vaikutus toiseen kriisinhallintaoperaatioon hakeutumiseen.

ALFA2V4: Pelkästään se jos omalle kohalle sattuis raskas joukkueenjohto tekis paljon pahaa.

ALFA2V1: Jos sama työmäärä joutuis tekeen tällä ruualla ku täällä ni voin sanoo että jätkät ei ois jaksanu. Loppuunpalaminen ois tapahtunu. Tässä vaiheessa tuntuu että vaikka aika kulta ehkä muistot niin ei kyl enää uudestaan.

ALFA2V5: Niin, millä helvetillä jätkät motivoi lähtemään enää uudestaan? Mitä voi sanoo? Jos rupee puolustelemaan ni puhuu ihan täyttä hevonpaskaa. Millä jätkät enää koskaan?

ALFA2V4: Ehkä sanoo ainakin että älkää Libanoniin tulko. Ottakaa joku toinen jos halutte oikeesti hyvän kokemuksen.

ALFA2V7: Harmittaa helvetisti että ensimmäinen operaatio on tällanen.

ALFA2V6: Joo, mulla kaks kaveria oli miettiny lähteekö tänne ja mietin hetken että sanonko että kannattaa lähtee tänne. Mut sit mietin että valehtelen sillon. Jouduin sit sanomaan että jos vaan mahdollista niin hakekaa johonkin muualle.

Osalle kuitenkin kriisinhallintakokemus näkyi selvästi positiivisena kokemuksena, jossa nähtiin kokemuksen tuoneen lisänäkemystä toimintaympäristöstä tai erilaisista kulttuureista. Positiivisia kokemuksia tarkasteltiin yleensä puheessa, jossa kotiinpaluu oli keskeisessä asemassa.

ALFAIV1: Tuntuu mahtavalta. Kyllä mä oon oottanu ku kuuta nousevaa. Mä en oo varsinaisesti ollu maaliskuun 2013 jälkeen ollu kotona. Ehkä tänne tunnessaki oli pieni kaipuu kotiin et ei sinällään ihan paras lähtökohta. Mut kaiken kaikkiaan hyvä kokemus ja en kadu päätkeäkään että oon tänne lähteny mutta ei haittaa että se päättyy. Mahollisuus vuoteen ois tarjottu mutta en miettiny hetkeekään sitä. Kaikki mikä täältä on irtisaatavissa uskon että oon saanu. Hyvillä mielin lähen kotiin ja kokemuksia rikkaampana. En usko että palautumisessa on ongelmia mutta kyllä mä uskon että se kaks viikkoo palautumista tekee ihan hyvää. Fyysisesti ja muutenkin toimintakyvystä, ehkä se ei oo ihan yhtä korkea ku lähtiessä. Mutta jahka pääsee kunnon ravinnon ääreen ja jumppaamaan en yhtään epäile etteikö se ens vuoden puolella ois taas ihan täysissä voimissa.

5 TARKASTELU

5.1 Johtopäätöksiä tutkimuksen tuloksista

”Sotilaspedagogiikka ei ole pelkkää koulutusoppia, vaan lähtökohdissaan se asettaa aidosti filosofisia kysymyksiä olevasta ja olemisesta kolmen sotilaspedagogisesti olennaiseen asian – sotiluuden, etiikan ja toimintakyvyn – merkityksen käsittämiseksi.” (Toiskallio 2011, 41.)

Sotilaan eettinen toimintakykyä ja sotilaan identiteettiä kriisinhallintaoperaatiossa on tutkimus aiheena mielenkiintoinen. Tutkimusaiheena se edustaa sotilaspedagogiikan tutkimusta jossa keskiössä on sotilas, rauhanturvaaja. Tähän sotilaan toimintakyvyn piiriin kuuluu oleellisena osana toimintakyvyn holistisen kuvan tarkkailu, jolloin sotilaan toimintakyvystä saadaan kokonaisvaltainen kuva. Sotilaan toimintakyky on vahvasti sidoksissa sotilaan tai toimijan toimintaan (Toiskallio 2009, 48) jolloin tarkastelussa on otettava huomioon miten toiminta ilmenee. Sotilaan eettistä toimintakykyä tarkastellessa on huomioitava nimenomaan toiminnan osuus eettisen toimintakyvyn ilmenemisessä. Kuten Toiskallio(2009) toteaa, on eettisen toimintakyvyn yksi keskeinen tekijä eettiseen päätöksentekoon liittyvät kokonaisuudet (Toiskallio 2009, 49). Tämän tutkielman kannalta nämä päätöksentekoon liittyvät tekijät jäivät aineiston hankintamenetelmästä johtuen tarkastelematta. Aineisto ei havainnollistanut eettisen päätöksenteon ilmenemistä rauhanturvaajien puheessa. Tämän johtuu osin aineiston luonteesta, mutta myös osin aineistoon vahvuuksista. Tällaisina vahvuuksina voidaan nähdä rauhanturvaajien puheen luonnollinen tila. He eivät keskustele eettisestä toimintakyvystä suoraan, vaan se ilmentyy heidän puhuessaan muista asioista. Eettistä toimintakykyä tarkasteltiin eri kokonaisuuksien näkökulmasta. Kokonaisuudet olivat eettiseen päätöksen tekoon liittyviä osa-kokonaisuuksia (ks. Mikkonen 2008) joissa ulkoiset tekijät (ks. luku 2.4) vaikuttavat päätöksentekoon. Näiden ulkoisten tekijöiden tarkastelussa pyrittiin vastaamaan asetettuun tutkimuskysymykseen.

Pyrin tässä alaluvussa selventämään lukijalle tarkastelun pääkategorioitten sisältöä. Tämän avulla voi lukija saada laajemman kuvan rauhanturvaajien puheessa ilmenneiden teemojen sisällöstä ja miten ne liittyvät sotilaan identiteettiin ja eettiseen toimintakykyyn. Teemat, joita esittelen tässä alaluvussa ovat: tehtävä ja olosuhteet, oma toimintakyky ja osaaminen, ohjaavat normit ja arvot, yksilö, koti sekä kriisinhallintapalvelus. On syytä muistaa sotilaan identiteetin olevan osana sotilaan toimintakykyä, jolloin osa teemoista ja kategorioista ovat osin päällekkäisiä.

”Tehtävä ja olosuhteet” koostuu tekijöistä, joita ovat esimerkiksi ulkoiset olosuhteet ja oma joukko ja sen resurssit. Lisäksi siihen kuuluu käynnissä oleva tehtävä ja motivaatio täyttää tehtävä. (Mikkonen 2008, 97–98.) Verrattuna Mikkosen (2008) mallin käsittelemään tehtävään, ei tässä tutkielmassa tarkastella tehtävää samassa merkityksessä. Tarkastelussa ei olisi aineistoon peilaten voitu tarkastella käynnissä olevia tehtäviä (operaatioita) ja niihin liittyviä motivaatiotekijöitä, kuten Mikkonen toteaa hänen mallinsa käsittelevän. Lisäksi käsittelin motivaatiota käsitteleviä lauseita identiteetin osa-alueiden alla. Motivaatio osallistua kriisinhallintaoperaatioon -tematiikkaa käsittelen tarkemmin yksilön, kriisinhallintapalveluksen ja kodin teemojen alla. Keskeisiksi teemoiksi nousevat tehtävän osalta, miten eri työtehtävät vaikuttavat jaksamiseen ja miten ne on jaettu. Yksi selkeä kokonaisuus, joka paljastuu eri henkilöiden lauseista, ovat erot toimivien yksiköiden ja tukevien osien tai esikuntien työrytmissä ja rasittavuudessa.

Olosuhteet ovat tämän tutkielman kannalta koottu niistä tekijöistä, jotka vaikuttavat ulkoisesti rauhanturvaajaan. Nämä olosuhdetekijät ovat sään vaikutus ja eristäytyneisyys tai yksityisyyden puute kriisinhallintaoperaatiossa. Olosuhteisiin kuuluu arkisemmatkin asiat, kuten rauhanturvaajien puheessa ilmenevät puheet tilojen käytöstä ja toimivuudesta. Yksi selkeästi aineistolähtöisesti noussut olosuhdeteema, joka nousi esiin, oli kansallisuuksien eroavaisuus ja eri tukikohdissa toimivien joukkojen näkemys levosta ja elämisestä. Tuloksissa keskeisiksi teemoiksi nousevat puheet epäsäännöllisistä työajoista tai työrytmistä, jolloin rauhanturvaajien lepo- ja ruokailurytmi vaikuttaa henkiseen jaksamiseen.

Rauhanturvaajien vaatetus ja välineet puhuttavat. Rauhanturvaajat eivät suoranaisesti keskustele oman joukkonsa resursseista, vaan keskittyvät lähinnä yksilön varusteisiin ja niiden vaikutukseen yleiseen jaksamiseen. Tätä osa-aluetta on myös sääntöjen ja rajoitusten vaikutus rauhanturvaajien pukeutumiseen ja siihen, mitkä varusteet heillä tulee olla palveluksessa.

Olosuhteiden osalta Kangas (1999) toteaa rauhanturvaajien kokevan huomattavan ympäristö- ja kulttuurivaihdoksen. Maantieteellinen ja ilmastollinen ero totutuista kotimaan olosuhteista on merkittävä. Toimialue on usein geograafiselta olemukseltaan asuinympäristönä ennalta tuntematon ja vieras. Ilmaston muutokset ja ääriolosuhteet rasittavat rauhanturvaajia niin henkisesti kuin fyysisesti. (Kangas 1999, 190–191.)

Rauhanturvaajan oma **osaaminen** koostuu yksilön toimintakyvystä, kokemuksista, osaamisesta sekä ammattitaidosta. Tähän Mikkosen luomaan yläkategoriaan kuuluvat myös yksilön arvot ja luonteenpiirteet. (Mikkonen 2008, 98.) Tämän tutkielman kannalta olen asettanut kaikki arvoja käsittelevät lauseet arvojen ja ohjaavien normien teeman alaisuuteen, koska yksilön arvoihin viittaavien lauseiden ja yhteisön arvoihin viittaavien lauseiden erottaminen puheesta osoittautui varsin hankalaksi.

Osaamisen osalta ne tekijät, jotka paljastavat rauhanturvaajan puheessa hänen oman näkemyksensä omasta osaamisestaan, ovat keskeisiä. Tästä nousee toisaalta aineistolähtöisesti teema, jonka syvällisempää tarkastelua ei tässä tutkielmassa voida toteuttaa, eli miten rotaatiokoulutus valmistaa rauhanturvaajia kohtaamaan kriisinhallintatoimintaympäristön haasteet ja mikä on kriisinhallintatoimintaympäristö todellisuudessa. Tästä kriisinhallintatoimintaympäristön todellisuudesta voisi miettiä jatkotutkimusta siitä, miten rauhanturvaajat näkevät toimintaympäristön ja millaiset ennako-odotukset heillä on toimintaympäristön suhteen. Tätä teemaa on pintapuolisesti tarkasteltu nimenomaan näkökulmasta, jossa rauhanturvaajat kertovat kokemuksiaan koulutuksesta ja sen riittävydestä kriisinhallintapalveluksen todellisen toimintaympäristön, tehtävien, olosuhteiden tai henkisten tekijöiden kohtaamiseen.

Osaamista on myös tarkasteltu aiemman osaamisen näkökulmasta eli miten rauhanturvaajat näkevät ammattinsa merkityksen kriisinhallintaoperaatiossa. Kokemukset taitojen riittävydestä ja kokemukset työn järjestelemisestä nousevat aineistosta keskeisinä teemoina. Sen yhdeksi merkittäväksi teemaksi muodostuu myös näkemys kriisinhallintapalvelukseen osallistumisen syystä. Osalla haastateltavista selkeä syy osallistua kriisinhallintaan oli nimenomaan ura ja siihen liittyvät tekijät. Valtaosa ”urasy”- vastaajista edusti omien sanojensa mukaan puolustusvoimien palveluksessa olevia henkilöitä, aliupseereita, opistoupseereita tai upseereita. Tässä teemassa löytyi myös siviilitaustan omaavia henkilöitä, jotka ilmaisivat kriisinhallintapalveluksen vaikuttavan oman siviiliuran kehitykseen. Tätä henkilökohtaista motivaatiota tarkastelin tarkemmin identiteetin pääkategorioiden alla.

Osaamista koskevaan pääkategoriaan liittyy yksi tämän tutkielman keskeinen kysymys: Miten eettinen toimintakyky ilmenee ja onko siihen liittyviä tekijöitä havaittavissa rauhanturvaajien puheessa? Useat vastaajista puhuvat henkisestä toimintakyvystä tai yleisluonteisesti henkisestä jaksamisesta, jolloin tutkielman kannalta eettinen toimintakyky ei ilmene suoraan vastauksessa, ja on osin vastaajan tulkinnasta kiinni miten hän sen tulkitsee.

Mikkosen (2008) mallin luoma pääkategoria ”ohjaavat **normit ja arvot**”-yläkategoria koostuu yleisistä eettisistä periaatteista, organisaation ja yhteisön arvo- ja normiperustasta sekä ammatillisista ohjeista ja määräyksistä. (Mikkonen 2008, 98). Tätä pääkategoriaa tarkastellessa nousee teemaksi enemmän eri arvojen ilmentyminen rauhanturvaajien puheessa. Tämä teema kytkeytyy erityisesti tutkimuskysymyksiin, koska arvot ja normit luovat ne eettiset rajat, joissa rauhanturvaajat toimivat. Eettinen toimintakyky rakentuu nimenomaan näiden eri arvojen ja niihin liittyvien tekijöiden kokonaisuuteen (Toiskallio 2009, 49). Tässä tutkielmassa on tarkasteltu rauhanturvaajien puheessa ilmenneitä arvoja ja ohjaavia normeja. Keskiössä ovat arvot, ovat osin yleispäteviä suomalaisen yhteiskunnan asettamia arvoja, joiden mukaan tulee toimia suomalaisessa yhteiskunnassa. Nämä ovat osin yhteneväisiä HESTRAN(2015) määrittelemän Puolustusvoimien arvoperustan tekijöiden kanssa.

Eettisen ajattelun pohjalta tehtävä päätös nähdään Heinäsen (2008) mukaan ennen kaikkea henkilökohtaisena valintana. Heinänen keskustelee artikkelissaan upseerin arvomaailmasta ja siitä mitä upseerien arvotutkimus paljastaa upseereiden arvomaailmasta. Osin tässä Heinäsen artikkelissa käsitellään sotilaan arvomaailmaa, ja sitä, miten yhteiskunta ja yksilö sijoittuvat arvokeskustelun aihepiiriin sotilaallisessa ympäristössä. Tämä arvotutkimus ei sinänsä edusta rauhanturvaajia, mutta edustaa sotilaita osaltaan. Se miten Puolustusvoimien arvot näkyvät rauhanturvaajien toiminnassa, on Heinäseen viitaten osin toissijaista. Nämä valmiiksi kirjoitetut arvot ja normit eivät Heinäsen mukaan saa kannustusta, ja hänen mukaansa eettiset arvot muodostuvat henkilökohtaisista arvoista ja arvomaailmasta. Tässä tarkasteltuna on Heinäsen näkemys, joka viittaa sotilaan arvojen muodostuvan henkilön omasta arvomaailmasta, kodista ja kasvatuksesta ja vaikutteista, joita henkilö on kohdannut koulu- ja virkaurallaan. Heinäsen tutkimus liittyy upseerien arvotutkimukseen, joten se ei suoraan ole yleistettävissä kaikkiin sotilaisiin. Kuitenkin Heinänen toteaa tulosten tukevan ajatusta upseerien ja sotilaiden eettisestä kasvatuksesta, jossa kodin ja kasvatuksen merkitys arvomaailman luomiseen on keskiössä. Jopa Puolustusvoimien on Heinäsen mukaan seurattava yhteiskunnan vaikutteita yksilön arvomaailman muodostumiselle. (Heinäsen, 2008, 27.)

Olennaisiksi pääkategorian osa-alueiksi muodostuvat kokemukset arvoista ja eettisistä valinnoista. Rauhanturvaajat puhuvat arvojensa vaikutuksesta palvelukseen, ja siitä, miten he ovat kokeneet eettisiä haasteita oman palveluksensa aikana. Osin yllättävänä osatekijänä aineistosta nousee, omien arvojen ja toimintatapojen vertailu muiden kansallisuuksien arvoihin ja tapoihin. Tämän näkökulman tarkastelussa on HESTRAN (2015) määrittelemä yhteistyö arvoperustan

(ks. 2.4.1; liite 1) osatekijäkeskiössä. Vaikka rauhanturvaajien perusarvoihin kuuluisi ottaa huomioon muiden kansallisuuksien arvot ja tavat omien arvojen lisäksi, asettuivat usein omat arvot ja tavat etusijalle muiden kansallisuuksien arvoihin nähden.

Identiteettiä tarkasteltaessa nousee analyysin kautta ensimmäiseksi teemaksi yksilö ja siihen liittyvät kommentit. Yksilön tarkastelussa pääteemoja ovat, miten rauhanturvaajat ilmaisevat oman mielipiteensä ja miten he puhuvat itsestään rauhanturvaajina. Tämä kategoria on tutkielman kannalta keskeinen johtuen sen läheisyydestä sotilaan identiteettiin. Identiteettiä käsitteleviä lauseita ei suoranaisesti ole havaittavissa aineistosta, joten yksilön puhe itsestään on otettava tarkasteluun hieman tarkemmin. Analyysin kautta on pyritty löytämään rauhanturvaajien puheesta minuutta ja ammattiminuutta koskevia lauseita eli sitä, miten rauhanturvaajat keskustelvat itsestään, mielipiteistään ja omista asioistaan.

Keskeisiksi teemoiksi tässä osa-alueessa nousevat syyt osallistua kriisinhallintapalvelukseen. ”Motivaatio”- syyn korostuminen on tässä osin selitetty myös taloudellisilla syillä, joita käsitelen osin ”koti”- pääkategorian alaisuudessa. Henkilökohtaisten motivaatioiden kautta lähestytään myös rauhanturvaajien näkemyksiä jaksamisesta. Jaksamista rauhanturvaajat käsittelevät varsin laajasti omiin kokemuksiin ja ennakko-odotuksiin liittyen.

Kriisinhallintapalveluksessa olevilla rauhanturvaajilla on selkeä yhteys Suomeen. Pääsääntöisesti kaikilla on koti Suomessa, jolloin kodin ja kotimaan merkitys kriisinhallinnassa nousee esille. Kansallisen identiteetin edustus ulkomailla voidaan myös nähdä osana sotilaan identiteettiä, eli miten edustetaan ja miten itseään verrataan muihin kansallisuuksiin. Selkeänä teemana tässä pääkategoriassa nousee esille kodin merkitys sekä huoli omaisista. Siviilielämän sujuvuus ja se, miten sopeutuminen takaisin työ- ja perhe-elämään, on yksi selkeä huolenaihe, joka nousee esille rauhanturvaajien puheessa. Tässä teemassa tarkastelen myös, miten rauhanturvaajat puhuvat Suomesta yleensä, sekä miten he ilmaisevat itseään liittyen Suomeen, ja ovatko heidän näkemyksensä Suomeen ja kotiin liittyvissä asioissa positiivisia vai negatiivisia. Tässä suhteessa rauhanturvaajien puheet Suomesta ovat odotetusti positiivissävytteisiä. He puhuvat pääsääntöisesti positiivisessa mielessä Suomesta ja heidän vertaillessaan Suomea muihin maihin tai maiden kulttuureihin, ovat heidän asenteensa pääsääntöisesti positiivisia Suomea kohtaan.

Kangas (1999) toteaa tutkimuksessaan kodin olevan yksi stressitekijä rauhanturvaajilla. Ihmissuhteiden hoito ja niiden vaikeudet ovat Kankaan mukaan yksi suurimpia syitä alkoholin käyttöön ja stressin muodostumiseen. (Kangas 1999, 188–189.) Myös Isosomppi ja Leskinen (2011)

noteeraavat perheen ja läheisten vaikutuksen rauhanturvaajan psykososiaaliseen hyvinvointiin. Isosomppi ja Leskinen toteavat perheen olevan keskeinen tekijä rauhanturvaajan jaksamisen tukemisessa. (Isosomppi & Leskinen 2011, 35, 66.) On syytä arvottaa perheen ja kodin merkitystä rauhanturvaajille ja sitä, miten rauhanturvaajat näkevät perheen osana suomalaista siviiliyhteiskuntaa. Puheiden perusteella rauhanturvaajat kokevat pääsääntöisesti perheen ja kotimaan positiivisena, paikkana, jonne he haluavat palata.

Limnellin mukaan upseereilla on arvotutkimuksien mukaan urasuuntautuneisuus ja eteneminen perusluonteessa. Motivaatio upseerien kriisinhallintapalvelukseen voi johtua käsityksestä ja olettamuksesta, että kriisinhallintapalvelus on edellytys uralla etenemiseen, varsinkin ylempiin tehtäviin. (Limnell 2008, 42.) Kuitenkin nuorien upseerien mielenkiinto kriisinhallintaoperaatioihin osallistumiseen oli vuona 2008 arvotutkimuksien mukaan vähäinen. Moni (38%) nuorista upseereista ilmoitti haluavansa palvella vain Suomessa palvelusuransa aikana. Vastaajat olivat luetelleet seuraavia syitä: perhesyyt, mielenkiinnon puute palvelusta kohtaan, vaarallisuus sekä epäselvät palvelussuhteen ehdot. Positiivisena vastaajat totesivat näkevänsä kokemusten hankkimisen, taloudelliset tekijät, uralla etenemisen sekä kiinnostuksen kriisinhallintapalvelukseen. (Limnell 2008, 42–43.) Limnellin tutkimuksen pohjalta voidaan pohtia syitä osallistua kriisinhallintaoperaatioon. Puolustusvoimien näkökulmasta kriisinhallintatehtäviin haluavat ammattisotilaat voivat keskittyä oman uran kehittämiseen sekä nähdä kriisinhallintapalveluksen olevan ehto uralla etenemiseen. Kokemuksen saaminen ja taloudelliset tekijät saattavat olla suurempi motivaatiotekijä reserviläisillä, joilla kriisinhallintapalvelus ei vaikuta siviiliuran kehittymiseen. Selvää eroa ammattisotilaiden ja reserviläisten motivaatioista ei ilmennyt aineistosta.

Kriisinhallintapalvelukseen liittyvistä asioista rauhanturvaajat puhuvat varsin laajasti. Tähän pääkategoriaan liittyen löytyy aineistosta eniten materiaalia. Katteoria on vahvasti yhteydessä ”tehtävä ja olosuhde”-kategoriaan ja osin niitä on vaikea erotella, koska kummatkin kategoriat keskustelevat samoista aihepiireistä. Tämän teeman keskeiseksi aihe-alueeksi nousee rauhanturvaajien puhe omista kokemuksistaan kriisinhallintapalveluksessa ja miten se on vaikuttanut heihin. Tässä suhteessa rauhanturvaajien identiteetin tekijöitä tarkastellaan nimenomaan siltä kannalta, miten he näkevät itsensä suhteessa muihin ja miten he uskovat omaan toimintaansa rauhanturvaajina. Aineistosta nousseiden teemojen perusteella tähän kategoriaan tulee työn luonne ja sen säännöllisyys yhdeksi suureksi teemaksi. Tässä teemassa on kyse siitä, miten rauhanturvaajat ilmaisevat työn vaikutuksen jaksamiseensa ja miten kriisinhallintapalvelus on rakentunut heidän tehtävänsä osalta.

Rauhanturvaajien roolin haasteeksi kriisinhallintaoperaatiossa voi muodostua sotilaana ja siviilinä olemisen ristiriidassa. Tämä voidaan nähdä erityisen haastavana johtuen reserviläisten ja ammattisotilaidenasemoitumisesta kansalliseen puolustukseen. Se, miten olla sotilas ja turvata rauhaa, mutta kuitenkin käyttää väkivaltaa rauhanturvaamiseen, muodostuu ristiriidaksi roolien osalta. (Isosomppi & Leskinen 2011, 12; Toiskallio 2009, 68.) Tässä suhteessa ei nähty suoranaisesti ristiriitaisuuksia aineistossa. Rauhanturvaajien puheet rauhanajan ja siviilitehtävien välillä olivat pääsääntöisesti fyysisen rasittavuuden vertailua, tai vertailua oman tehtävän ja siviilityön välillä. Suoranaisia ristiriitaisuuksia tai roolien näkymistä rauhanturvaajien omissa tehtävissä ei näkynyt aineistossa. Myöskään eroavaisuuksia ammattisotilaiden ja reserviläisten välillä ei ilmennyt.

Tässä kategoriassa käsiteltiin myös rauhanturvaajien henkilökohtaisia näkemyksiä siitä, miten he kokevat esimiehensä ja miten nämä liittyvät jaksamiseen osana palvelusta. Toinen osatekijä, jota tässä kategoriassa tarkastelen, on rauhanturvaajien näkemys operaatiosta ja YK:sta yleensä. Aineistosta paljastuvien näkemysten perusteella on havaittavissa hieman pettymystä YK-operaatioon ja esimiehiin. Tässä suhteessa on huomattavaa oman (siviili-) osaamisen ja koulutuksen vaikutukset ajatuksiin operaatiosta ja sen järjestelyistä.

Rauhanturvaajat keskustelivat eettisestä toimintakyvystä osin ”piilotettuna” muihin toimintakyvyn alueisiin. Tämä ilmeni esimerkiksi jo aikaisemmin mainittuna pohdintana fyysisen toimintakyvyn vaikutuksista henkiseen toimintakykyyn. Usein kyse oli käytännössä rauhanturvaajan ”pärjäämisestä” tehtävissä.

Teemat, joita rauhanturvaajat käsitelivät puheessaan, eivät sinällään käsitelleet mitään uutta ennenkuulumatonta tietoa eikä analyysi paljastanut tutkijalle mitään yllätyksellistä uutta tietoa aiheesta. Uusia näkemyksiä ja lähestymistapoja eettiseen toimintakykyyn kyettiin havaitsemaan aineistosta. Oman esiymmärryksen mukaan rotaatiokoulutuksen vaikutus on huomattava rauhanturvaajien perehdyttämisessä kriisinhallintaoperaatioon. Rauhanturvaajien puhe ei kuitenkaan täysin tukenut tätä käsitystä. Rauhanturvaajat näkivät koulutuksen ehkä jopa haittaavan oman työ tekemistä luomalla vääränlaisia mielikuvia paikallisista, operaatiosta tai muista kansallisuuksista. On syytä pohtia koulutuksen sekä ennakko tietojen ja odotuksien vaikutusta rauhanturvaajan asenteeseen ja asemaan ennen kriisinhallintaoperaatioon lähtemistä. Ennakko-odotukset nähtiin osin positiivisina, mutta koulutuksellisesta näkökulmasta ne nähtiin pääsääntöisesti negatiivisena tekijänä rauhanturvaajan työn teossa.

Sotilaan identiteettiin liittyvistä tekijöistä voidaan nähdä motivaation yhdeksi keskeiseksi tekijäksi. Syyt kriisinhallintapalvelukseen osallistumiselle voivat aineiston perusteella olla taloudellisia, urakeskeisiä tai kokemusperäisiä. Perustelut osallistua ja olla rauhanturvaajana kumpusivat perheen tai kodin lähtökohdista. Rauhanturvaajien näkemys sotilaana olemisesta oli osin nähtävä velvollisuuksina toimia tietynlaisella tavalla. Velvollisuudet nähtiin pukeutumiseen, tehtäviin ja varusteisiin pohjautuen. Tehtäviin liittyvinä velvollisuuksina nähtiin esimerkiksi tilannetietoisuuden ja valmiuden ylläpito. Osin tämä tilannetietoisuuden ylläpito aiheutti rasitteita rauhanturvaajien jaksamiselle.

Yksiköt, jotka toimivat vuorokauden ympäri ja olivat jatkuvasti rasittuneita, ilmaisivat useimmin tyytymättömyyttään kriisinhallintaoperaatiota kohtaan. Suurimpia tyytymättömyyden kohteita olivat esimiesten tai johtajien toiminta, levon ja vapaa-ajan vähyys, pettymykset operaatioon tai organisaatioon sekä pettymykset koulutukseen. Pettymysten kautta tarkasteltuna voi pohtia, muotoutuvatko suomalaisten rauhanturvaajien ennakkokäsitykset ja -odotukset realistisista lähtökohdista, vai perustuvatko ne lähinnä toiveajatteluun ja/tai puutteelliseen koulutukseen.

5.2 Luotettavuuden tarkastelua ja jatkotutkimukset

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli koota laadullinen tieto rauhanturvaajien eettiseen toimintakykyyn ja sotilaan identiteettiin liittyvistä puheesta ja tehdä siitä luotettavat johtopäätökset tutkimuskysymykseen vastaamiseksi. Tutkimusprosessi on kuitenkin laadullinen, jolloin tutkijan osuus tutkimuksen luotettavuuden kannalta on merkittävä. Tämä opinnäytetyö on henkilökohtainen ja ainutkertainen tutkimuskokemus joka asettaa tutkimuksen luotettavuuden tarkastelulle erityisiä piirteitä. Niin kuin laadullisessa tutkimuksessa yleensä on, on myös tässä tutkimuksessa suuri vaikutus tutkijan tekemissä valinnoissa, koska tutkija on yksi tutkimusväline.

Olen pyrkinyt tutkielmassa selvittämään yksityiskohtaisesti tutkimuksen työprosessin kulkua. Tutkimustehtävän ratkaisemiseksi asetin tutkimuskysymyksen ja sitä tukevat alakysymykset. Tutustumalla aineistoon loin kuvan teoriasta ja siitä mitä aineiston mukaan voisi heijastaa teoriaan. Tutkimuskysymysten muotoutuminen oli alusta alkaen selvä sisällöllisestä näkökulmasta, sanallinen muotoutuminen vaihteli useita kertoja tutkimuksen aikana.

Laadullisessa tutkimuksessa tulisi Tuomen & Sarajärven (2004) mukaan tarkastella luotettavuutta tutkimuksen kokonaisuutena. Kokonaisuuden luotettavuus tulisi pitää mielessä koko tutkimusprosessin ajan, jolloin tutkimusprosessi kuvataan mahdollisimman tarkkaan. Kuvailemalla tutkimusprosessin kulkua ja perustelemalla tutkijan päätöksiä voidaan saavuttaa tutkimukseen luotettavuutta. Tuomi & Sarajärvi (2004) esittävät mallia, jossa luotettavuutta voidaan käsitellä kokonaisuutena. Tähän malliin kuuluu eri vaiheiden selostus ja niiden perustelu. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 135–138.) Myös Hirsjärven, Remeksen ja Sarajärven (2005) mukaan tulisi laadullisissa tutkimuksissa jollain tavalla arvioida luotettavuutta. Hirsjärven ym. mukaan laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää tutkimusprosessin tarkka kuvaus. (Hirsjärvi, Remes & Sarajärvi 2005, 217.)

Eskola & Suoranta (2014) toteavat laadullisessa tutkimuksessa tutkijan olevan keskeinen tutkimusväline, jolloin tutkijan subjektiivisuus ja sen myöntäminen nousee keskiöön luotettavuuden tarkastelussa. Myös Eskola ja Suoranta (2014) toteavat luotettavuusarvioinnin koskevan koko tutkimusprosessia. Eskola ja Suoranta (2014) mukaan luotettavuutta voidaan tarkastella laadullisessa tutkimuksessa neljän eri käsitteen kautta, nämä käsitteet ovat: Uskottavuus, siirrettävyys, vahvistettavuus ja varmuus. (Eskola & Suoranta 2014, 211–212; Lincoln & Guba 1990, 236–243.) Olen tarkastellut tutkielmani luotettavuutta näiden eri käsitteiden kautta.

Tutkimuksen uskottavuutta voidaan tarkastella aineiston, tutkijan sitoutumisen ja hänen tutkimuskohteeseen liittyvän kulttuurisen herkkyyden tutkimuskohteeseen kautta (Lincoln & Guba 1990, 236–241). Omat sitoumukseni tutkijana tähän tutkimuskohteeseen voidaan nähdä osaltaan kaksijakoisena. Yhtenä osana on hermeneuttisen kehäpäätelmän kautta saavutettu syvällisempi ymmärrys käsiteltävästä aiheesta, joka on muokannut käsitystäni eettisestä toimintakyvystä ja sotilaan identiteetistä. Toisena sitoumuksena on oman esiymmärryksen perusteella saavutettu käsitys eettisestä toimintakyvystä ja käsitys käsitteestä sotilaan identiteetistä ja siihen liittyvistä tekijöistä. Oma taustaani pohjautuva kokemusmaailmani kriisinhallintaympäristöstä loi motivaation tutkielman tekemiseen.

Tämän tutkielman luotettavuuden tarkastelussa keskeiseksi tekijäksi muodostuu aineisto ja siihen liittyvät työprosessin vaiheet. Aineiston hankinta tapahtui ohjaajani, Professori Juha Mäkinen kautta, joka mahdollisti KRITOKY-hankkeen aineiston käyttämiseen. Valmiissa aineistossa muodostui ongelmaksi, etten tutkijana päässyt vaikuttamaan haastattelun kysymyksiin ja teemoihin. Tämän kuitenkin näen vaikuttavuudeltaan pienenä heikkoutena aineistoon johtuen tutkielmani luonteesta osana laajempaa tutkimusta. Aineistoa tullaan käyttämään rauhanturvajan toimintakyvyn tutkimukseen myös muiden toimintakyvyn osa-alueiden osalta, jolloin aineiston anti vahvistuu entisestään.

Aineistonkeruun perustuessa haastatteluihin nousee kysymykseksi haastatteluaineiston luotettavuuden tarkastelu. Haastattelu ei ole täysin ongelmaton lähestyminen aineistonkeruussa. Hirsjärvi & Hurme (2010) toteavat haastattelun ongelmien olevan haastattelijalta vaadittavat taidot ja kokemus, haastattelun viemä aika ja kustannukset sekä mahdolliset monet eri virhelähteet. Haastattelun ongelmana voi myös nähdä aineiston analysoinnin, tulkinnan ja raportoinnin. Tämä johtuu siitä, että valmiita malleja analysointiin ja tulkintaan ei suoranaisesti ole tarjolla. Haastattelumenetelmässä on myös positiivisia tekijöitä. Hirsjärvi & Hurme (2010) mukaan haastattelu voidaan valita monesta eri syystä. Yksi syy haastattelun valitsemiseen voi olla näkemys siitä, että ihminen on nähtävä subjektina, jolle on suotava mahdollisuus tuoda esille häntä koskevia asioita. Tässä mielessä ihminen on tutkimuksen merkityksiä luova ja aktiivinen osapuoli. Myös aiheen tuntemattomuus tai kartoittamattomuus voi olla syy haastatteluiden käytössä. Tutkijan on vaikea tietää etukäteen vastauksien suuntia. Toinen lähestyminen perustuu tarpeeseen sijoittaa haastateltavan puhe laajempaan kontekstiin. Yksi syy haastattelun valitsemiseen voi olla myös se, että tiedetään aiheen tuottavan monitahoisia ja moniin suuntiin viittavia vastauksia. Myös mikäli halutaan selventää vastauksia tai halutaan syventää tietoja, on haastattelun käytössä etuja. Haastattelussa voi pyytää perustelemaan vastauksiaan tai selventämään mitä niillä tarkoitetaan. Lisäkysymysten asettaminen on myös mahdollista, jotta haluttu tieto saavutetaan. Haastatteluissa on myös mahdollista selventää mahdollisesti arkoja ja vaikeita asioita. Tässä mielessä ryhmähaastattelu on ongelmallinen johtuen anonymiteetin haasteesta. (Alasuutari 2011, 151–155; Hirsjärvi & Hurme 2010, 35; Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2005, 175–178, 193–201.)

Haastatteluiden luomat virhelähteet ovat selvä ongelma aineistonkeruussa. Haastateltavat saattavat kokea haastattelutilanteet ahdistaviksi tai uhkaaviksi. Lisäksi haastateltavat saattavat heikentää haastattelun luotettavuutta antamalla sosiaalisesti suotavia vastauksia. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2005) mukaan Grönfors (1982, 109) toteaa ryhmähaastattelun olevan paljon luotettavampi ja vapautuneempi, kun on enemmän henkilöitä paikalla. Ryhmähaastattelut toki lisäävät sosiaalista painetta ja osin voi myös osa haastateltavista olla dominoivampia haastattelutilanteessa. (Alasuutari 2011, 151–155; Hirsjärvi & Hurme 2010, 35; Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2005, 175–178, 193–201.)

Tutkijana minulla ei ollut mitään kosketusta tiedonantajiin. Aineistonkeruu toteutettiin sotatieteiden tohtori Harri Rintalan toimesta. Aineiston keräämiseen liittyviä materiaalikustannuksia ei minulle muodostunut. Haastattelijan kokemuksen ja taidon ongelma ei itselleni realisoitunut johtuen kokeneen tutkijan suorittamista haastatteluista. Haastattelijalla oli jo entuudestaan tarvittavat taidot ja koulutuksen haastattelutilanteen suorittamiseksi.

Koska haastattelut on toteutettu muun kuin itseni toimesta oli tärkeätä asemoida oman esiymärykseni suhde aineistoon. Ensinnäkään en ole voinut ohjata haastateltujen henkilöiden vastauksia. En myöskään ole voinut pyytää henkilöitä tarkentamaan näkökulmiaan aiheeseen liittyen, jolloin osa vastauksista saattaa jäädä sisällöltään vajavaisiksi juuri minun asettamieni tutkimuskysymysten suhteen. Haastatteluiden luonne aineiston perusteella oli sellainen, jossa vastaajat kertoivat useisiin eri teemoihin liittyen omia tuntemuksiaan. Tämä tarkoittaa analyysiprosessissa sitä, että yhden vastauksen sisällä saattaa olla useita eri merkityksellisiä lauseita. Analyysiprosessissa pyrin ottamaan tämän huomioon jo aineiston tutustumisen vaiheessa sekä erityisesti pelkistysvaiheessa. Yhdestä vastauksesta saattaa näin ollen löytyä useita eri sotilaan identiteettiä sekä eettistä toimintakykyä käsitteleviä teemoja.

Siirrettävyydellä voidaan laadullisessa otteessa tarkastella tuloksia niiden yleistettävyyden näkökulmasta. Tämän tutkielman kannalta tuloksien ja tutkimuksen yleistettävyyttä tukee kohteena oleva joukko ja analyysissä käytetty aineisto. Tässä suhteessa yleistettävyys rajautuu suomalaisiin rauhanturvaajiin, jotka palvelevat Libanonin operaatioissa. Kuitenkin yleistettävyys aineiston osalta voidaan nähdä hieman laajempaan johtuen käsiteltyjen aiheiden ja teemojen laaja-alaisuudesta. Voidaan siis nähdä tutkimuksen tulosten olevan osin yleistettäviä koskemaan suomalaisia rauhanturvaajia. Yleistettävyyttä voidaan soveltaa suomalaiseen kriisinhallintaan operaatiosta riippumatta, mutta ei täysin johtuen eri operaatioiden eroavaisuuksista.

Haastateltavien määrä ja henkilöstöryhmien kattavuus tukee siirrettävyyttä. Huolimatta siitä, että rauhanturvaajat valikoituivat haastatteluun koko rotaation joukoista vapaaehtoisesti, he edustavat kohtalaisen kattavasti kaikkia henkilöstöryhmiä.

Vahvistettavuus ja varmuus ovat tutkijan ennakko-odotuksien ja tutkijan käsityksien tiedostamista. Tässä suhteessa tutkijan esiymmärrys ja asema tutkimuksen tekemiseen nousee keskeiseksi. Oman esiymmärrykseni ja ennakko-odotukseni selvennän luvussa 3.5. Tällä olen pyrkinyt tuomaan omat käsitykseni ja näkökulmat esille tutkielman tekemiseen liittyen. Myös osin luvussa 5.3 olen käsitellyt omia käsityksiäni ja tuntemuksiani tutkimuksen tekemiseen liittyen. Tällä omien esiymmärryksien esille tuonnilla on pyrkimyksenä lisätä tutkimuksen luotettavuutta ja sitä, että lukija kykenee huomioimaan katsontakannan, jolla tutkija on tutkielman tehnyt.

Niin kuin laadullisessa tutkimuksessa usein on, myös tässä tutkielmassa on tutkimuksen toistettavuus haasteellista. Tässä suhteessa nimenomaan tutkijan esiymmärryksen vaikutus tutkittavaan aiheeseen sekä analyysiprosessin toteuttaminen luovat mahdollisuuksia eroavaisuuksille tutkimustuloksissa. Ainostaan analyysin eroavaisuudet ja tutkijan omat tulkinnat aineistosta luovat mahdollisuuksia saada poikkeavia tuloksia. Aineiston analyysia olen pyrkinyt selostamaan mahdollisimman tarkkaan (ks. luku 3.7).

Tutkielmassa käytetty menetelmä antaa tutkijalle kohtalaisen vapauden analyysin tekemiseen. Tämän vapauden kautta on myös selvennettävä prosessin eri vaiheet, jotta lukija voi todentaa tutkimuksen. Aineiston ja tutkittavan aiheen näkökulmasta tarkasteltuna tutkimusmenetelmä sopi hyvin: Teoriasidonnaisen sisällönanalyysin käyttö näin laajaan haastatteluaineistoon, toimi moitteettomasti.

Tutkimukseni raportoinnissa olen pyrkinyt avoimeen ja selkeään kokonaisuuteen, jossa käsiteltävää aihetta on pyritty lähestymään objektiivisesti. Tuloksissa olen jättänyt täysin muokkaamatta lainaukset, jotta käsiteltävä aihe tai teema ei muuttuisi analyysin tai tutkijan toimesta. Olen pyrkinyt tuomaan raportoinnissa esille sen, miten rauhanturvaajat puhuvat eettisestä toimintakyvystä ja sotilaan identiteettistä omilla sanoillaan. Lainauksia en ole muokannut, enkä poistanut niistä mitään, jotta niissä käsiteltävä aihe voitaisiin ymmärtää kokonaisuutena. Tutkijan omat tulkinnalliset osiot ovat ainoastaan analyysin kautta muodostuneita.

Eettisten tekijöiden osuus rotaatiokoulutuksessa kaipaisi sekä määrittämistä että opetussuunnittelua, vaikka eettisistä ohjeista tai kirjoitetuista eettisistä säännöistä on jo tutkittua tietoa ja niihin on otettu kantaa puolesta ja vastaan (ks. Mikkonen 2008; Aalto 2010; 2014). Rotaatiokoulutuksen ja valmistavan koulutuksen tutkiminen voisi olla hedelmällistä johtuen osaamisen ja ennakko-odotuksien keskeisestä merkityksestä rauhanturvaajien viihtyvyyteen ja oman osaamisen tiedostamiseen. Sotilaan identiteetin kannalta keskeiseksi muodostuu nimenomaan reserviläisen näkemys sotilaana olemisesta. Koska kriisinhallintaoperaatiossa rauhanturvaajat toimivat monenlaisissa tehtävissä, mutta kuitenkin ovat sotilaita, olisi erityisen mielenkiintoista tarkastella näiden toimivien sotilaiden identiteettiä tarkemmin. Tämä erityinen mielenkiinto aiheeseen nousee näkemyksestä että, koulutus vaikuttaa sotilaan fokukseseen nähdä itseään sotilaana. Kriisinhallintaympäristössä rauhanturvaajat ovat siinä ympäristössä, jossa heidän kuuluu toimia. Voidaan nähdä rauhanturvaajien toimivan ”kovassa” tilanteessa, oli se sitten huollollinen tehtävä tai vartiojääkärin tehtävä. Tarkastelu sotilaana tai rauhanturvaajana olemiseen identiteetin näkökulmasta voisi antaa näkemystä siitä, miten erityisesti reserviläiset sijoittavat itsensä sotilaan identiteettiin.

Toinen aineistosta noussut jatkotutkimus aihe on rauhanturvaajien ennakko-odotukset ja niiden korrelointi todellisuuden kanssa. Rauhanturvaajat luovat käsityksen omista tehtävistään ennen operaatioon menemistä. Näiden käsityksien mukaan he suunnittelevat elämäänsä ja perustelevat lähtemistään läheisilleen. Oman tehtävän ja ennen rotaatiokoulutusta elämäkokemuksena hankitun taustatiedon tehokkaampi kytkös vaatisi suunnittelua. Tällaista ”ennakkovalmistautumista” voisi tutkia esimerkiksi osallistuvalla tutkimusotteella. Tehtäväkohtaisen seuraajamateriaalin arvoa oppimisvälineenä tulisi tehostaa samanaikaisesti.

Rekrytointia ja siihen liittyviä uhkia olisi tärkeää tutkia ennakko-odotuksien valossa. Rauhanturvaajien puheessa ilmenneet pettymykset ja tuntemukset kriisinhallintapalveluksen turhuudesta tai turhautumisesta voivat luoda haasteita tarvittavan kriisinhallintareservin kokoamiseen. Tätä uhkaa olisi tärkeää tutkia, jotta Puolustusvoimien yksi lakisääteinen tehtävä voidaan saavuttaa pakottamatta henkilökuntaa tai reserviläisiä kriisinhallintapalvelukseen.

5.3 Lopuksi

Tarkastellessa tutkielman tekemistä ja eettistä toimintakykyä sekä identiteettiä palaa mieleen ne kokemukset, joita koin palvellessani kriisinhallintaoperaatiossa Kosovossa. Olen sotilaana kasvanut ja muodostanut oman ammatti-identiteettini sotilasuran kokemuksien pohjalle, myös kriisinhallintakokemuksieni pohjalle. Olen syventänyt omaa tietämystäni eettisen toimintakyvyn ja identiteetin vaikuttavuudesta kriisinhallintaan tämän tutkimusprosessin kautta.

Esiymmärrys kriisinhallinnasta ja eettisestä toimintakyvystä sekä sotilaan identiteetistä on vaikuttanut merkittävästi tutkielman tekemiseen. Omien kokemuksien vertaaminen aineistosta paljastuviin lauseisiin ja ilmaisuihin on antanut käsityksen siihen, mitä rauhanturvaaja ajattelee vuonna 2014 Libanonissa.

Ryhtyessäni tutkielman tekemiseen tiedostin omat ennakkoluuloni tutkimuksen tekemisestä. Osa ennakkoluuloista ei suoranaisesti kannustanut tutkielman tekemiseen, mutta tutkijana olen kehittynyt omista ennakkoluuloista huolimatta. Sotilaspedagogiikan tieteenalan tutkielman tekeminen on kehittynyt tutkimusprosessin aikana itsestään selvyudeksi, ja tarkastellessani ympärillä tapahtuvaa sotilastoimintaa huomaan tarkastelevani sitä sotilaspedagogisesta näkökulmasta.

Oma näkemykseni sotilaan identiteetistä onkin tutkielman tekemisen aikana huomattavasti kehittynyt ja laajentunut koskemaan tutkijan tehtäviä osana sotilaan identiteettiä. Sotilaan tehtäväkentän laajuus on ymmärrettävä ammatillisen osaamisen lisäksi myös sotatieteellisen tutkimuksen ja kiinteänä osana yhteiskuntaa palvelevana toimintakyvyn asiantuntijuutena.

LÄHTEET

- Aalto, J. 2010. Opettaja, kasvattaja vai tiedonjakaja? Pohdintoja kadettien etiikanopetuksen todellisuudesta. Teoksessa: Toimintakykyä kehittämässä: Jarmo Toiskallion juhlaKirja. Military Pedagogical Reflections. Mäkinen, J., & Tuominen, J. (toim). Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos, Julkaisusarja 1 No 6/2010. Edita Prima Oy. Helsinki
- Aalto, J. 2011. Sama tehtävä eri tausta. Teoksessa Tiede ja Ase. Suomen sotatieteellisen seuran vuosijulkaisu N:o 69. Hakapaino Oy. Helsinki
- Aalto, J. 2013. Sotilaan eettinen toimintakyky. Teoksessa Kokonaismaanpuolustus sisua ja sivistystä. Kokonaismaanpuolustus ry. Stadin ammattiopisto
- Aalto, J. 2014. Kuka omistaa etiikan? Teoksessa Sotilaspedagogiikka. Professori Juha Mäkinen 50-vuotisjuhlaKirja. Pekkarinen, O.(toim.) & A. Mutanen. MPKK. Helsinki
- Airaksinen T (toim.)1991. Ammattien ja ansaitsemisen etiikka. Yliopistopaino . Helsinki
- Anttila, Ulla. 2012. Enhancing human security through crisis management – opportunities and challenges for learning, väitöskirja, Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos, Julkaisusarja 1 No 9/2012. Maanpuolustuskorkeakoulu. Tampere.
- Anttila, Ulla. 2010. Inhimillinen turvallisuus ja oppiminen sotilaallisessa kriisinhallinnassa. Teoksessa: Toimintakykyä kehittämässä: Jarmo Toiskallion juhlaKirja. Military Pedagogical Reflections. Mäkinen, J., & Tuominen, J. (toim). Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos, Julkaisusarja 1 No 6/2010. Edita Prima Oy. Helsinki
- Alasuutari, P. 2011 Laadullinen tutkimus 2.0, Osuuskunta Vastapaino, Tampere. 4. uudistettu painos (1.p. 1993)
- Dunderfelt, T. 1992. Elämänkaaripsykologia. WSOY. Porvoo
- Erikson, E. 1962. Lapsuus ja yhteiskunta. K.J. Gummerus osakeyhtiö. Jyväskylä
- Erikson, E. 1968. Identity youth and crisis. W. W. Norton & Company Inc. New York.

- Erikson, E. 1980. Identity and the life cycle. W. W. Norton & Company Inc. New York.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2014. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Tampere.
- Eteläpelto, A. 2007. Työidentiteetti ja subjektiiviset rakenteiden ja toimijuuden ristiaallokossa. Teoksessa Työ, identiteetti ja oppiminen. Eteläpelto, A., Collin, K. & Saarinen, J. WSOY. Helsinki
- Gadamer, H-G. 2005. Hermeneutiikka ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa. Vastapaino. Tampere.
- Guba, E., & Lincoln, Y. 1990. Fourth generation evaluation. Sage publications. California.
- Heinänen, J. 2008. Upseerien arvotutkimus 2007. Teoksessa Upseerina 100- vuotiaassa Suomessa. Millä arvoilla muutoksen maailmassa?. (toim. Sirén, T.). Maanpuolustuskorkeakoulun johtamisen laitoksen Julkaisusarja 2 Artikkelikokoelmat 20/2008. Edita Prima Oy. Helsinki.
- Helminen, V. 2002. Toimintakyvyn eettinen olemispuoli upseerin ammatillisen kasvun haasteena: Perusteita esikunta- ja johtamisharjoituksen pedagogiselle kehittämiselle. MPKK
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus/ Helsinki University press. Helsinki
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 11. painos.
- Hokkanen, T., 2011. Organisaatiokulttuuri Puolustusvoimissa –Maa-, Meri- ja Ilmavoimien organisaatiokulttuurit punarissa. Diplomityö. MPKK
- Jantunen, S. & Kotilainen, N. 2014. Drones, missiles and teddy bears: the crisis of 21st century soldiership. Teoksessa Binaries in battle. (toim. Vuorinen, M., Kotilainen, N. & Huhtinen, A-M.). Cambridge scholars publishing. Newcastle upon Tyne.
- Juujärvi, S., Myyry, L. & Pessa, K. 2007. Eettinen herkkyyden ammatillisessa toiminnassa. Tammi. Helsinki

Juujärvi, S., Pesso, K. & Salin, O. 2009. Sotiemme veteraanien identiteetti ja arvostus. Laurea-ammattikorkeakoulun julkaisusarja A69. Edita Prima Oy. Helsinki

Kangas, S. 1999. Rauhanturvaajaseurakunta puolustusvoimien vuosina 1918–1998 tekemän kirkollisen työn konstruktiona. MPKK, koulutustaidonlaitos, Julkaisusarja 2, n:o5/1999. Edita Oy. Helsinki

Kangas, S. 2011. Historiatietoisuus ja sukupolvimurros. Teoksessa Nuoret, Arvot & Maanpuolustus. Yksilö, yhteiskunta ja organisaatiot turvallisuudessa –seminaarin julkaisu. (toim. Tuominen, J.) Maanpuolustuskorkeakoulun Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitoksen Julkaisusarja 2- Artikkelikokoelmat 6/2011. Edita Prima. Helsinki

Krulak, C. 1999. The Strategic Corporal: Leadership in the Three Block War. Marines Magazine, Vol 28, No.1. 1999. 28-34.

Kyröläinen, H., Mäkinen, J., Mäntysaari, M., Nyman, K., Nykänen, T., Pihlainen, K., Rintala, H., Santtila, M., Vaara, J., Vasankari, T. Sotilaan toimintakyvyn tutkimus Libanonin UNIFIL kriisinhallintaoperaatiossa- KRITOKY 2014. Pääesikunta, Koulutusosasto, Maanpuolustuskorkeakoulu, johtamisen- ja sotilaspedagogiikan laitos, Puolustusvoimien tutkimuslaitos, Maasotakoulu, Sotilaslääketieteen keskus, UKK-instituutti, Jyväskylän yliopisto/ liikuntakasvatuksen laitos, Jyväskylän yliopisto/ liikuntabiologian laitos.

Limnell, J. 2008. Upseerina 100- vuotiaassa Suomessa. Teoksessa Upseerina 100- vuotiaassa Suomessa. Millä arvoilla muutoksen maailmassa?. (toim. Sirén, T.). Maanpuolustuskorkeakoulun johtamisen laitoksen Julkaisusarja 2 Artikkelikokoelmat 20/2008. Edita Prima Oy. Helsinki.

Puusa, A. & Juuti, P. 2011. Laadullisen lähestymistavan yleistyminen kulttuurinäkökulman myötä. Teoksessa Menetelmäviidakon raivaajat. Johtamistaidon opisto. Hansaprint

Pyykönen, J. 2008. Sotilaallisen kriisinhallinnan kuvan muutos. Teoksessa Sota – teoria ja todellisuus, näkökulmia sodan muutokseen. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategianlaitos, Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 24/2008. Edita Prima Oy. Helsinki

Pääesikunta. 2014. Kenttäohjesääntö Yleinen (KOYL). Helsinki

Pääesikunta Henkilöstöosasto. 2012. Johtajan käsikirja (JOKÄ). Juvenes Print Oy. Tampere

Pääesikunta Henkilöstöosasto. 2015. Puolustusvoimien henkilöstöstrategia HK1027. Pääesikunta. Helsinki

Lahdenperä, Jyrki, Harinen, Olli, 2000. Kfor-joukkojen suomalaisen pataljoonan(SP/KFOR) reserviläisten näkemys koulutuksellisesta valmiudestaan. PVKK. Vaasa

Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta (31.3.2006/211)

Leskinen, J. (toim.)Isosomppi, M. 2011 Rauhanturvaajien psykososiaalinen hyvinvointi Teoksessa Rauhanturvaajien psykososiaalinen hyvinvointi. Käyttätymistieteenlaitos Julkaisusarja 1 Nro2/2011. Edita Prima. Helsinki

Mikkonen, R. 2008. Sotilaan eettinen toimintakyky ja päätöksenteko. Teoreettinen mallinnus ja empiirinen tutkimus kriisinhallintaympäristössä. Koulutustaidonlaitos, Julkaisusarja Nro 20/2008. MPKK. Helsinki

Mäkinen, J. 2009a. Sotiluus sotilaspedagogiikan käsitteenä. Teoksessa Sotiluuden ja toimintakyvyn teoriaa ja käytäntöä. Toiskallio J. & Mäkinen J. (toim.) MPKK. Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitoksen Julkaisusarja 1- n:o 3/2009. Edita Prima. Helsinki

Mäkinen, J. 2009b. Sotilaspedagogiikka tieteiden ja käytännön kentässä. Teoksessa Sotiluuden ja toimintakyvyn teoriaa ja käytäntöä. Toiskallio J. & Mäkinen J. (toim.) MPKK. Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitoksen Julkaisusarja 1- n:o 3/2009. Edita Prima. Helsinki

Mäkinen, J. 2013. Suomalaisen asevelvollisuuden mallintamista. Teoksessa Asevelvollisuuden tulevaisuus (toim. Juha Mäkinen). Maanpuolustuskorkeakoulu, Johtamisen ja Sotilaspedagogiikan laitos, Julkaisusarja 2, artikkelikokoelmat n:o 9. Juvenes Print Oy. Tampere.

Mäkinen, J. 2015. Revolution in educational affairs at the Finnish National Defence University? Hungarian Educational Research Journal.

Mäkinen, J. (painossa). Educating both Cadets and Civilians in Times of General Conscription. Teoksessa Ertl, P. (toim.) Armed Forces and Society in the 21st Century: Values, Needs and Ends. Springer Science International: Cham/Wiesbaden.

Mälkki, J. 2013. Kansalaissotilaiden armeijan nykyisyys – tahto, tottumus ja välttämättömyys. Teoksessa Asevelvollisuuden tulevaisuus (toim. Juha Mäkinen). Maanpuolustuskorkeakoulu, Johtamisen ja Sotilaspedagogiikan laitos, Julkaisusarja 2, artikkelikokoelmat n:o 9. Juvenes Print Oy. Tampere.

Rantapelkonen, J. 2000. Konfliktin, konfliktinhallinnan ja turvallisuuden käsitteet kylmän sodan jälkeen. Strategian laitos, Maanpuolustuskorkeakoulu, Julkaisusarja 1, Strategian tutkimuksia nro 17/2000, Helsinki

Rauhala, L. 2009. Henkinen ihminen. Gaudeamus/ Helsinki University press. Helsinki

Richardson, R., Verweij, D., Winslow, D. 2004. Moral fitness for peace operations. Journal of political and military sociology, 2004, vol 32, No.1 (Summer) 99-113

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi 3.painos Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki

Tuominen, T. 2009. Kadettien eettinen toimintakyky ja identiteetti. Pro gradu –tutkielma Tampereen yliopisto. Psykologian laitos.

Toiskallio, J. 1998a. Miksi toimintakykyä?. Teoksessa Toiskallio J. (toim.) Toimintakyky sotilaspedagogiikassa. Koulutustaidonlaitos. Julkaisusarja 2 N:o 4/1998. MPKK. Vaasa

Toiskallio, J. 1998b. Kohti sotilaan toimintakyvyn teoriaa. Teoksessa Toiskallio J. (toim.) Toimintakyky sotilaspedagogiikassa. Koulutustaidonlaitos. Julkaisusarja 2 N:o 4/1998. MPKK. Vaasa

Toiskallio J. 2004. Identity, Ethics, and Soldiership. National defence college. Department of Education. Series 2- No 13/2004. Edita Prima. Helsinki

Toiskallio J. 2009. Toimintakyky sotilaspedagogiikan käsitteenä. Teoksessa Sotiluuden ja toimintakyvyn teoriaa ja käytäntöä. Toiskallio J. & Mäkinen J. (toim.) MPKK. Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitoksen Julkaisusarja 1- n:o 3/2009. Edita Prima. Helsinki

Toiskallio, J. 2011. Ihmisen turvallisuudesta – ajattelun kehittelyä professori Timo Airaksisen alustuksen virittämänä. Teoksessa Nuoret, Arvot & Maanpuolustus. Yksilö, yhteiskunta ja organisaatiot turvallisuudessa –seminaarin julkaisu. (toim. Tuominen, J.) Maanpuolustuskorkeakoulun Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitoksen Julkaisusarja 2- Artikelikokoelmat 6/2011. Edita Prima. Helsinki

Ulkoasiainministeriö. 2009. Suomen kokonaisvaltainen kriisinhallintastrategia. Ulkoasiainministeriön Julkaisuja 15/2009.

United Nations. 2012, United nations department of peacekeeping operations and department of field support, Civil affairs handbook. Department of peacekeeping operations. New York

Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Kirjayhtymä Oy. Tampere.

Värri, VM. & Ropo, E. 2010. Miten olla upseeri ja herrasmies? – pahimpaan valmistautuminen sotilaspedagogiikan näköalana. Teoksessa Mäkinen, J. & Tuominen, J. (toim.) 2010. Toimintakykyä kehittämässä: Jarmo Toiskallion juhla kirja Military Pedagogical Reflections. MPKK. Helsinki

Yrjänäinen, S. 2013. Koulu ja vastuulliseen kansalaisuuteen kasvattaminen. Teoksessa Asevelvollisuuden tulevaisuus (toim. Juha Mäkinen). Maanpuolustuskorkeakoulu, Johtamisen ja Sotilaspedagogiikan laitos, Julkaisusarja 2, artikkelikokoelmat n:o 9. Juvenes Print Oy. Tampere.

LIITTEET

LIITE 1. Hestran mukainen puolustusvoimien arvoperusta

LIITE 2. Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta 1§

LIITE 3. Kriisinhallinnan tehtäväkentän laajuus Pyykösen (2008) mukaan

LIITE 4. Kriisinhallintajoukkojen toimintakykytutkimuksen (KRITOKY) tarkoitus ja tutkimuskysymykset

LIITE 5. Kriisinhallintajoukkojen toimintakykytutkimuksen haastattelurunko

LIITE 6. Esimerkki pelkistyksestä sekä ala- ja yläluokkien ryhmittelystä

LIITE 7. Analyysin ala- ja yläluokat

Hestran mukainen puolustusvoimien arvoperusta

”Isänmaallisuus ilmenee kunnioituksena aiempien sukupolvien työtä ja uhrauksia kohtaan. Puolustusvoimat huolehtii, että tulevillakin sukupolvilla on mahdollisuus itsenäisiin ratkaisuihin muuttuvassa turvallisuusympäristössä. Henkilön isänmaallisuus kuvastuu ajatteluna ja tekoina, joissa yhteiskunnan etu asettuu yksilön oman edun edelle.

***Ammattitaito** on tietoa, taitoa, asennetta ja ammatillisia valmiuksia. Ammattitaito ilmenee työtehtävien hallintana, korkeana työmoraalina, tuloksellisena toimintana sekä tehtävässä vaadittavan osaamisen omatoimimisena kehittämisenä. Puolustus-voimat tukee asevelvollisten ja palkatun henkilöstön ammattitaidon kehittymistä koulutuksella ja haasteellisilla tehtävillä.*

***Oikeudenmukaisuus** on asevelvollisten ja palkatun henkilöstön tasa-arvoista ja yhdenvertaista kohtelua ilman syrjintää, häirintää tai kiusaamista. Oikeudenmukaisuus on osana kaikkea Puolustusvoimien arjen toimintaa.*

***Vastuullisuus** näkyy asevelvollisten ja palkatun henkilöstön sitoutumisena ja haluna täyttää annetut tehtävät asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Puolustusvoimat toimii vastuullisena työnantajana ja vastaa valtionjohdolle lakisääteisten tehtävien tinkimättömästä hoidosta.*

***Luotettavuus** ilmenee työyhteisön arjessa henkilöstön johdonmukaisena käyttäytymisenä sekä asioiden tekemisenä käskyjen, määräysten ja ohjeiden mukaisesti. Puolustusvoimien on nautittava kaikissa tilanteissa valtionjohdon ja kansalaisten ehdotonta luottamusta.*

***Yhteistyö** on perusedellytys tulosten aikaansaamiselle ja vaativien tehtävien täyttämiseksi. Henkilön yhteistyökyky ilmenee yhdessä tekemisenä, toisten kannustamisena, tukemisena ja auttamisena sekä oman työyhteisön ja yhteistyökumppaneiden arvostamisena. Puolustusvoimien yhteistyökyky tulee esille muiden viranomaisten tukemisessa sekä kansainvälisessä sotilaallisessa yhteistyössä. Puolustusvoimat toimii aktiivisesti osana kansainvälistä yhteisöä turvallisuuden lisäämiseksi ja suorituskykyjen turvaamiseksi.”(HESTRA 2015, 12-13)*

Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta 1§

”Tässä laissa säädetään Suomen osallistumisesta kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan, sotilaiden lähettämisestä sotilastehtäviin muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan, kriisinhallintaan liittyvästä koulutus- ja harjoitustoiminnasta sekä kriisinhallintahenkilöstön asemasta. (8.5.2015/576)

Suomi voi osallistua Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) turvallisuusneuvoston valtuuttamaan tai poikkeuksellisesti muuhun kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan, jonka tarkoituksena on kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitäminen tai palauttaminen taikka humanitaarisen avustustoiminnan tukeminen tai siviiliväestön suojaaminen Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan (SopS 1/1956) päämäärät ja periaatteet sekä muut kansainvälisen oikeuden säännöt huomioon ottaen (sotilaallinen kriisinhallinta).

Tässä laissa tarkoitetun kriisinhallinnan toimeenpanijana voi olla YK, Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö (ETYJ), Euroopan unioni (EU) taikka muu kansainvälinen järjestö tai maaryhmä.

Tätä lakia ei sovelleta Suomen osallistumiseen Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan 51 artiklan nojalla toteutettaviin sotilaallisiin toimiin.” (Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta 31.3.2006.)

Kriisinhallinnan tehtäväkentän laajuus Pyykösen (2008) mukaan

Kriisinhallinnan toimintaympäristön monipuolistuessa ovat kriisinhallintajoukkojen tehtäväkenttä monipuolistuneet ja laajentunut. Pyykösen mukaan tehtäviä saattavat olla: 1)joukoilla on oltava uskottava pelote, joka on sotilaallisen voimankäytön lisäksi poliittinen toimintakyky ja päätöksentekohalu, 2) aseidenriisunta, 3) yhteiskunnan jälleenrakentaminen ja kehittäminen, 4) siviiliväestön tai toimijoiden suojaaminen taistelevien kriisin osapuolien toiminnalta, 5) sotilaallisen voiman käytön vakiintuminen, sotilaallinen pakottaminen. Näiden tehtävien lisäksi on alemman tason tehtäviä jotka saattavat sisältyä edellä mainittujen tehtävien sisälle. Nämä alemman tason tehtävät ovat eri operaatioissa ilmenneitä Pyykösen mukaan:

- CIMIC (CIVIL Military Cooperation) toiminta
- Alueellinen aseistariisunta
- Turvallisen toimintaympäristön luominen
- Hallituksen ja jälleenrakennuksen tukeminen
- Maakunnallinen jälleenrakennustyö (PRT Provincial Reconstruction Team)
- Osallistuminen turvallisuusviranomaisten toimintaan
- Edistää ja tukea avustustoimintaa
- Kansallisen turvallisuusalan koulutuksen kehittäminen
- Rajoitettu sodankäynti

Näillä erilaisten tehtävien kirjolla on suuri vaikutus kriisinhallintajoukon toimintaan, tehtävät asettavat korkeat vaatimuksen joukon suorituskyvylle ja valmistautumiselle sekä varusteille. Myös kriisinhallinnassa olevat eri toimijat asettavat haastavia vaatimuksia kriisinhallintajoukolle. (Pyykönen 2008, 107- 126)

Kriisinhallintajoukkojen toimintakykytutkimuksen (KRITOKY) tarkoitus ja tutkimuskysymykset

”Kriisinhallintajoukkojen toimintakykytutkimuksen tarkoituksena oli arvioida sotilaiden kuormittumista ja palautumista sekä toimintakyvyn riittävyyttä operaation aikaisissa työtehtävissä. Tutkimuksella selvitettiin lisäksi millaisia muutoksia sotilaiden hengitys- ja verenkiertoelimistön sekä hermolihaskäytännön suorituskyvyssä, kehon koostumuksessa, autonomisen hermoston toiminnassa sekä hormonaalisissa vasteissa tapahtuu kuuden kuukauden kriisinhallintatehtävän aikana. Tutkimuksen kolmantena tavoitteena oli selvittää painotetun voima- tai kestävyysharjoittelun vaikutuksia edellä mainittuihin muuttujiin. Tutkimuksessa kartoitettiin myös rasitusvammojen esiintymistä, niiden aiheuttamia sairauspoissaoloja, saatuja lääke- ja muita hoitoja. Tutkimuksessa seurattiin ensimmäisen 14 vuorokauden ajan kuumasopeutusohjelman toteutumista operaatioalueella. Tutkimuksen yhteydessä kerättiin lisäksi aineistoa Työterveyslaitoksen tutkimushankkeeseen ”Altistuminen traumaattiselle tapahtumalle työssä” (KRITOKY, 2015, 25.)

”Millaisia muutoksia tapahtuu sotilaiden kehon koostumuksessa, kestävyyskunnossa sekä lihasvoimaominaisuuksissa kuuden kuukauden mittaisen kriisinhallintatehtävän aikana?

Millaisia muutoksia tapahtuu sotilaiden lajinomaista kuntoa arvioivan tehtävisimulaatioradan suoritusajoissa kuuden kuukauden mittaisen kriisinhallintatehtävän aikana ja mitkä toimintakyvyn osa-alueet ovat yhteydessä tehtäväradalla suoriutumiseen?

Mikä on kriisinhallintatehtävissä toimivan sotilaan fyysisen aktiivisuuden määrä objektiivisesti mitattuna ja millaisia muutoksia aktiivisuudessa ja liikuntakäyttäytymisessä tapahtuu kuuden kuukauden mittaisen kriisinhallintatehtävän aikana?

Miten sotilaat kuormittuvat ja palautuvat kuuden kuukauden mittaisen kriisinhallintatehtävän aikana?

Millainen on sotilaiden nesteensaanti, energiansaanti ja -kulutus sekä millaiset ovat sotilaiden ruokailutottumukset kuuden kuukauden mittaisen kriisinhallintatehtävän aikana?

Mikä on vammojen ja sairauksien sekä sydän- ja verenkiertoelimistön terveysmuuttujien riskitekijöiden esiintyvyys kuuden kuukauden mittaisen kriisinhallintatehtävän aikana? Jatkuu

Yliluutnantti Mats Nybon tutkielman

LIITE 4

Jatkuu

Mikä on psyykkisen oireilun yleisyys ja millaisia muutoksia oireilussa tapahtuu kuuden kuukauden mittaisen kriisinhallintatehtävän aikana?

Miten yksilön ominaisuudet (persoonallisuuden piirteiden viisifaktorimalli ja sisukkuus) ovat yhteydessä psyykkiseen oireiluun kriisinhallintatehtävissä?

Muuttuuko kokemus omasta sisukkuudesta kriisinhallintaoperaation aikana ja mitkä ovat sisukkuuden yhteydet psyykkiseen oireiluun operaatiota ennen ja sen aikana mitattuina?

Mitkä ovat sotilaiden käsitykset toimintakyvyn merkityksestä kriisinhallintatyössä ja miten tärkeäksi sotilaat kokevat liikuntakasvatuksen kriisinhallintaoperaatioissa?”

(KRITOKY, 2015, 25.)

Mikä sai hakeutumaan kriisinhallintatehtävään?

Miten ”valmis” koit olleesi fyysisesti/psykkisesti/sosiaalisesti/eettisesti kriisinhallintatehtävään

Miten näitä tekijöitä mielestäsi arviointiin/mitattiin rotaatiokoulutuksen aikana?

Miten fyysinen kuntosi on riittänyt pitämään yllä toimintakykyä siihen tehtävään, jota rauhanturvajoukossa teet?

Miten unesi ja palautumisesi on mahdollistanut toimintakykyä ylläpitämistä palveluksen aikana?

Miten arvioit kriisinhallintajoukossa tarjottavan ravinnon laatua, määrää, riittävyyttä ja saatavuutta oman toimintakykyä kannalta? Entä energian- ja veden saanti yleensä?

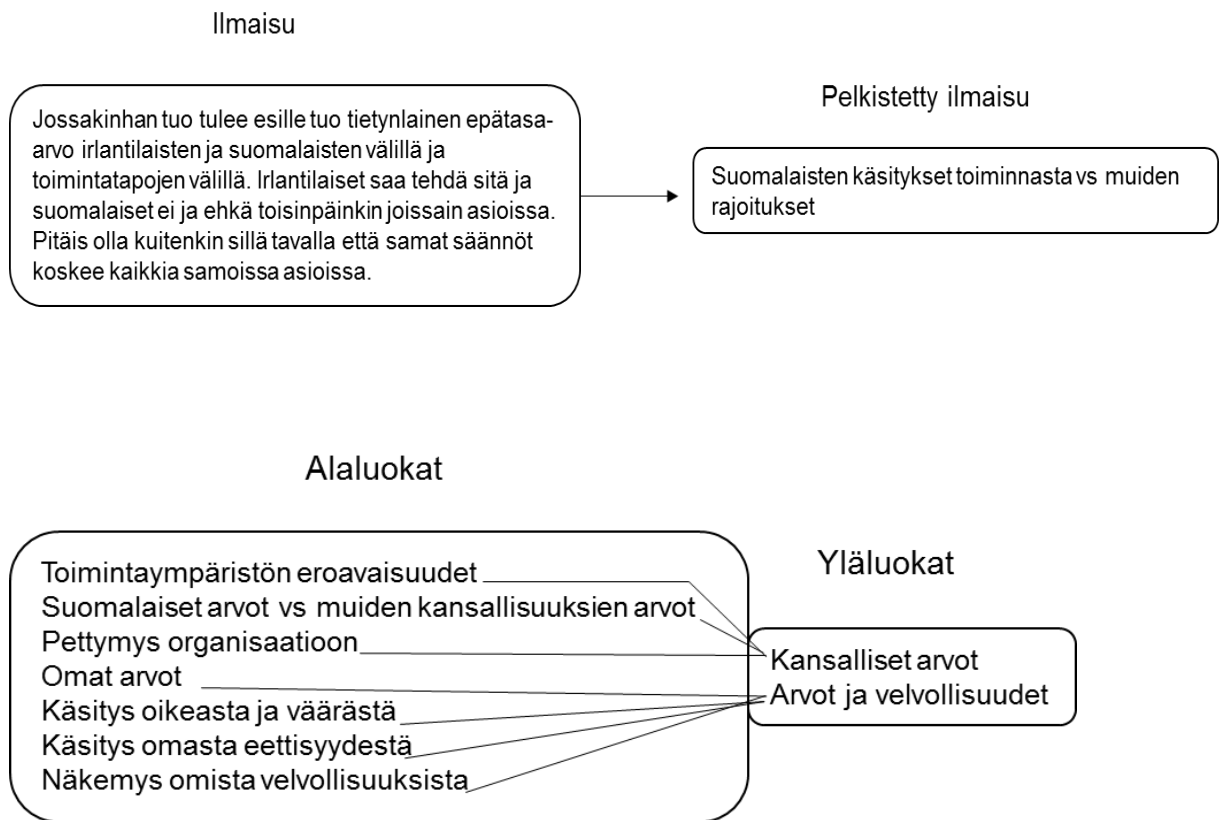
Kuinka hyvin mielestäsi omat varusteet tukevat toimintakykyä ylläpitämistä rauhanturvaajana?

Miten hyväksi olet kokenut tilannetietoisuutesi ja miten tämä on tukenut toimintakykyä tehtävässäsi?

Pohdi taustakoulutuksesi merkitystä (siviilikoulutus, puolustusvoimien antama koulutus, rotaatiokoulutus) toimintakykyä ylläpitämisen kannalta rauhanturvaamistehtävässäsi!

*Millaisella tasolla arvioit olevasi toimintakykyä suhteen kotiutumisvaiheessa?
Pohdi fyysiseltä/psykkiseltä/sosiaaliselta/eettiseltä kannalta!*

*”Vapaa sana” rauhanturvaajan toimintakykyyn liittyen: mitä kiität, mitä haukut, mitä kehittäisit/muuttaisit jne.?
(KRITOKY, 2015)*

ALALUOKAT

Käsitys omasta eettisyydestä
Toimintaympäristön eroavaisuudet
Suomalaiset arvot vs muiden kansallisuuksien arvot
Omat/Suomalaiset arvot
Käsitys oikeasta ja väärästä
Pettymys organisaatioon
Näkemys omista velvollisuuksista
Henkisen toimintakyvyn merkitys
Toimintakyvyn lasku
Toimintakyvyn alkuasetelma kunnossa
Halu kehittyä tehtävässä
Osaamisen riittävyys
Fyysisen toimintakyvyn matala vaatimustaso
Unen ja ravinnon sekä sääntöjen vaikutus
Osaamisen paljastuminen kovassa tilanteessa
Työrytmin vaikutus toimintakykyyn
Työn luonne
Vapaa-aika vs lepo
Epäsäännöllisyydet työssä
Yhteistoiminta muiden kansallisuuksien kanssa
Työympäristö
Olosuhteet
Epätietoisuus työstä
Sosiaalinen ulottuvuus
Kansalliset säädökset
Esimiehet ja johtaminen
Levon ja ravinnon vaikutus
Varusteet ja materiaalivastuu
Väsymys operaatioon
Työporukan yhteisöllisyys

YLÄLUOKAT

Kansalliset arvot
Arvot ja velvollisuudet
Motivaatio koti
Kodin vaikutus rauhanturvaajaan
Kokemuksen vaikutus siviilielämään
Henkisen toimintakyvyn merkitys
Toimintakyvyn alkuasetelma
Osaamisen taso
Toimintakykyyn vaikuttavat tekijät
Motivaatio ura
Käsitys kriisinhallinnasta
Epätietoisuus tulevasta
Kokemus pärjäämisestä
Työ
Työn rasittavuus
Kansallinen vs kansainvälinen
Yhteisöllisyys
Tyytymättömyys
Positiivinen käsitys operaatiosta

Yliluutnantti Mats Nybon tutkielman

LIITE 7

Analyysin ala- ja yläluokat

Jatkuu

Taloudelliset motivaatiot

Tauko arjesta

Koti ikävä

Eroavaisuus palveluksella ja kodilla

Kotimaan kuva kriisinhallinnasta

Pelko/epätietoisuus tulevasta siviilielämästä

Huoli omaisista

Elämäntilanne suotuisa palvelukseen lähdölle

Kokemuksen vaikutus siviilielämään

Vaihtelu arkeen

Positiivinen käsitys omasta toiminnasta

Kokemus pärjäämisestä

Jaksaminen ja motivaatio

Huoli/Ymmärrys joukkue kavereista

Omat velvollisuudet

Positiivinen käsitys operaatiosta

Motivaationa ura

Epätietoisuus tulevaisuudesta

Pettymys koulutukseen

Rajoitukset ja holhous

Halu auttaa

Epäluottamus/ pettymys esimiehiin

Pettymys organisaatioon

Pettymys operaatioon